

İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri

Proje No: 107K453

Prof. Dr. Servet Özdemir
Prof. Dr. Serdar Erkan
Prof. Dr. Emin Karip
Yrd. Doç. Dr. Ferudun Sezgin
Öğr. Gör. Dr. Hüseyin Şirin

Nisan 2010

Ankara

ÖN SÖZ

Zorunlu eğitim çağındaki öğrencilerin okulu terk etmeleri, Türkiye’de halen yaygın bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorun bireysel açıdan zorunlu eğitimi dahi tamamlayamamış bireylerin, yaşamlarının daha sonraki evrelerinde eğitimden daha az yararlanma fırsatına sahip olmaları, istihdam edilebilirlik becerilerini geliştirme olanaklarının sınırlılığı, dolayısıyla yaşam boyu yoksunluklar ve yoksulluk anlamına gelmektedir. Ülkemiz ve toplum açısından ise ekonomik açıdan kayıplar ve iyi eğitim alamamış olmakla ilişkilendirilecek tüm toplumsal kayıpların bireyin yaşamı süresince devam etmesi gibi ciddi sonuçları beraberinde getirmektedir. Bu nedendir ki, bu araştırma okul terklerinin nedenlerini belirleme ve terklerin önlenmesi için çözüm önerileri oluşturmaya odaklanmıştır. Okul terklerinin nedenlerinin doğru tanımlanması ve okul terklerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesi, okul terklerinin önlenmesine yönelik politikaların ve uygulamaların geliştirilmesine ışık tutacaktır. Bu çerçevede bu araştırmanın sonuçlarının politika yapıcılar, karar verici otoriteler, araştırmacılar ve alandaki eğitimciler için yol gösterici olması beklenmektedir.

On dört ilde 3409 öğrenci, 2392 veli, 937 öğretmen ve okul yöneticisi, ilköğretimi terk etmiş 65 öğrenci ve çocukları ilköğretimi terk etmiş 71 veli ile gerçekleştirilen, bu ölçekte bir araştırma, TÜBİTAK tarafından sağlanan destek olmadan gerçekleştirilemezdi. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı başta olmak üzere, Bakanlık yetkilileri, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, okul yöneticileri ve öğretmenlerin destekleri ve alan çalışmalarının gerçekleştirilmesindeki katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Bu çalışmada en çok zorlandığımız kısım okulu terk eden çocuklara ve ailelerine erişmektir. Bu konuda görev ve hizmet bilincinin ideal bir örneğini sergileyerek, okulu terk eden çocuklara ve ailelerine erişmemizde her türlü desteği sağlayan, illerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yöneticilerine ve personeline şükran borçluyuz.

Prof. Dr. Servet Özdemir

Proje Yürütücüsü

İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul terklerinin nedenlerini belirlemek ve terklerin önlenmesi için çözüm önerileri geliştirmektir. Okulu terk eden öğrencilerin demografik özellikleri ve öğrencilerin okuldaki şiddet algıları, okul memnuniyeti ve bağlılığını yordayan değişkenler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden, okul terklerinin en yüksek olduğu 14 ilde 3409 öğrenci, 2392 veli ve 937 öğretmen ve okul yöneticisinden oluşmaktadır. İlköğretimi terk etmiş 65 öğrenci ve çocukları ilköğretimi terk etmiş 71 veli ile görüşme yapılmıştır. Verilerin toplanmasında İlköğretime Devam Eden Çocuk Anketi, Okul İklimi Öğrenci Ölçeği, Okul Atmosferi Ölçeği, İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmen Anketi, İlköğretime Devam Eden Çocuk Anneleri Anketi, İlköğretimi Terk Eden Çocuk Görüşme Formu, İlköğretimi Terk Eden Çocuk Anneleri Görüşme Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde dağılımları, görüşmeler için içerik analizi, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayıları ve Path Analizi tekniği kullanılmıştır. Bulgular, okulu terk eden çocukların daha çok ekonomik açıdan dezavantajlı, göç eden ve kalabalık ailelerden geldiğini; okul terklerinin daha çok beşinci sınıftan sonra yoğunlaştığını; okulda destekleyici, başarı odaklı ve güvenli bir okul ikliminin okula bağlılığı ve okuldan memnuniyeti anlamlı düzeyde yordadığını ve sonuç olarak okul terklerini önleyici bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Okul terklerinin önlenmesi için uygulamalara ve politikalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okul terki, okul terkinin nedenleri, zorunlu eğitim

Primary School Students' Causes of School Dropout and Recommendations for Solutions

ABSTRACT

The purpose of this study is to describe primary school students' causes of school dropout and to develop recommendations for preventing school dropout. This study examines the demographic characteristics of dropout children and the variables predicting students' perception of violence in school, satisfaction with school and commitment to school. Study sample includes 3409 students, 2392 parents and 937 teachers and administrators selected from 14 provinces with high ratios of school dropout, 2 provinces from each of seven geographical regions. Interviews are conducted with 65 dropout students and 71 parents of dropout children. Data are collected by using Primary School Enrolled Children Questionnaire, School Climate Scale, School Atmosphere Scale, Primary School Administrator and Teacher Questionnaire, Primary School Enrolled Children Parents Questionnaire, Primary School Dropout Children Interview Form and Primary School Dropout Children Parents Interview Form. Data analysis is performed by using frequencies and percentages, Pearson Product Moment Correlation Coefficients and Path Analysis. Findings demonstrate that dropout students are more likely to come from economically disadvantaged, immigrant and large families with more than six children; school dropouts increase after the fifth grade; a supporting, achievement oriented and safe school climate significantly predict commitment to school and satisfaction with school, consequently with a preventing effect on school dropout. A number of policy implications and inferences for implementation are presented.

Keywords: School dropout, causes of school dropout, compulsory education

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
BÖLÜM – I	
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
<i>Okul Terkinin Nedenleri ve Sonuçları</i>	7
<i>Okul Terkini Önleme</i>	9
Amaç	10
Önem	12
Varsayımlar	13
Sınırlılıklar	14
Tanımlar	14
BÖLÜM – II	
YÖNTEM	15
Araştırma Modeli	15
Evren ve Örneklem	16
Veri Toplama Araçları	18
Verilerin Analizi	21
BÖLÜM – III	
BULGULAR	22
İlköğretime Devam Eden Öğrenci Görüşleri	22
<i>İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi</i>	22
<i>İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin Boyutlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi</i>	28
<u>Alt Ölçekler Arası Korelasyonlar</u>	29
<u>Öğrencilerin Faktör Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması</u>	30
<u>Öğrencilerin Faktör Puanlarının Bölgelere Göre Karşılaştırılması</u>	33
<u>Öğrencilerin Faktör Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması</u>	37

<u>Öğrencilerde Okul Memnuniyeti ve Okula Aidiyetin İncelenmesi</u>	40
Yönetici ve Öğretmen Görüşleri	46
İlköğretime Devam Eden Öğrenci Annelerinin Görüşleri	56
İlköğretimi Terk Etmiş Çocukların Görüşleri	64
İlköğretimi Terk Etmiş Çocuk Annelerinin Görüşleri	72
BÖLÜM – IV	
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	91
EKLER	94
Ek 1. İlköğretime Devam Eden Çocuk Anketi	94
Ek 2. Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği	97
Ek 3. İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmen Anketi	101
Ek 4. İlköğretime Devam Eden Çocuk Anneleri Anketi	104
Ek 5. İlköğretimi Terk Eden Çocuk Görüşme Formu	107
Ek 6. İlköğretimi Terk Eden Çocuk Anneleri Görüşme Formu	111
Ek 7. Ali Suavi İlköğretim Okulunda Gerçekleştirilen Uygulama	115

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Bazı Ülkelerde 25-34 Yaş Grubu Nüfusun Mezun Olduğu En Son Eğitim Kademesine Göre Dağılımı (1991-2002) (%)	4
Tablo 2. Araştırma Örnekleme	17
Tablo 3. Öğrencilerin “Evde senden başka kimler yaşıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı	23
Tablo 4. Öğrencilerin Öğretmenlere ve Okula İlişkin Çeşitli Görüşleri	24
Tablo 5. Öğrencilerin ve Velilerin Okula İlişkin Algı ve Farkındalık Düzeylerine Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı	25
Tablo 6. Öğrencinin Okula Devam Etmek İstememesi Durumunda Anne ve Babanın Muhtemel Tepkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	27
Tablo 7. Öğrencilerin İyi Bir Eğitim Almanın Önemine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	28
Tablo 8. Alt Ölçekler (Faktörler) Arası Korelasyonlar	29
Tablo 9. Faktörlere İlişkin Puanların Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları	31
Tablo 10. Faktörlere İlişkin Puanların Bölgelere Göre ANOVA Sonuçları	34
Tablo 11. Faktörlere İlişkin Puanların Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları	37
Tablo 12. Bağımsız Değişkenlerin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkileri	44
Tablo 13. Yönetici ve Öğretmenlerin Görev Değişkenine Göre Dağılımı	47
Tablo 14. Yönetici ve Öğretmenlerin Zorunlu Eğitimin Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	47
Tablo 15. Okulu Bırakan Öğrenci Sayılarının Dağılımı	48
Tablo 16. Okulu Bırakma Kararında Kimin Etkili Olduğuna İlişkin Görüşlerin Dağılımı	48
Tablo 17. Okulun Bırakıldığı Sınıfa İlişkin Görüşlerin Dağılımı	49
Tablo 18. “Kızlar mı yoksa erkekler mi daha fazla okulu bırakıyor?” Sorusuna İlişkin Görüşlerin Dağılımı	49
Tablo 19. Kız Öğrencilerin Okulu Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	50
Tablo 20. Erkek Öğrencilerin Okulu Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	51
Tablo 21. Okul Terkinde Etkili Olan Okul ve Eğitimle İlgili Nedenlere İlişkin Görüşlerin Dağılımı	52
Tablo 22. “Okulu bırakın öğrencileri izleyebiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Dağılımı	52
Tablo 23. “Öğrencinin okulu bırakma eğiliminde olduğunu anlayabiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Dağılımı	53
Tablo 24. Okulu Terk Etme Belirtilerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	53
Tablo 25. Yönetici ve Öğretmenlerin “Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri, bu eğilimden vazgeçirmek için neler yapıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	54
Tablo 26. Yönetici ve Öğretmenlerin Okul Terkini Azaltmak İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	55
Tablo 27. Yönetici ve Öğretmenlerin ŞNT Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	55
Tablo 28. Annelerin İlköğretime Devam Eden Çocukları En Fazla Kimin Desteklediğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	57
Tablo 29. Annelerin “Çocuğunuz okula devam etmek istemediğini söylese ne tepki verirsiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	57
Tablo 30. Annelerin “Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	58

Tablo 31. Annelerin “Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı.....	58
Tablo 32. Annelerin “Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzakta?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	59
Tablo 33. Annelerin “Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	59
Tablo 34. Annelerin “Şartlı nakit transferinden yararlanıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	60
Tablo 35. Annelerin “Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlanıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	60
Tablo 36. Annelerin Çocuklarının Okuluna ve Öğretmenlerine Yönelik Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 37. Annelerin “Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 38. Annelerin Çocuklarının Ders ve Okul Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	62
Tablo 39. Annelerin Çocuklarının Okul Dışındaki Zamanlarında Neler Yaptıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	62
Tablo 40. Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Hangi Düzeye Kadar Öğrenim Görmelerini İstediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	63
Tablo 41. Annelerin Çocuklar Açısından İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	63
Tablo 42. Okulu Terk Eden Çocukların Evde Birlikte Yaşadığı Kişilere İlişkin Dağılım.....	65
Tablo 43. Okul Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	66
Tablo 44. Okulu Terk Etmeden Önceki Öğretmenlerle ve Okulla İlgili Görüşlerin Dağılımı.....	68
Tablo 45. Okulu Terk Eden Çocukların Derslerine, Evlerine ve Okula İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	69
Tablo 46. Çocuğın Tekrar Okula Devam Etmek İstemesi Durumunda Anne ve Babanın Muhtemel Tepkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	70
Tablo 47. Okulu Terk Eden Çocukların İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	72
Tablo 48. Görüşme Yapılan Annelerin Çocuğın Okula Devam Etmeme Nedenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	73
Tablo 49. Annelerin Çocuğın Okulu Bırakmasına Kimin Karar Verdiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	74
Tablo 50. Annelerin Çocuğın Okulu Bırakması Durumunda Gösterdikleri Tepkiye İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	75
Tablo 51. Annelerin Çocukların Okul Dışındaki Zamanlarında Neler Yaptıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	77
Tablo 52. Görüşülen Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Hangi Düzeye Kadar Öğrenim Görmelerini İstediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	77
Tablo 53. Görüşülen Annelerin Çocuklar Açısından İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	78
Tablo 54. Öntest ve Sontest Verilerinin t-Testi Sonuçları.....	79

BÖLÜM – I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlıklarına ve araştırmada geçen temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Öğrencilerin okulu terk etmeleri, ulusal ve bölgesel düzeylerde önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunun bireysel sonuçlarının yanında, toplumsal ve ekonomik açıdan doğurguları da vardır. Eğitimsel Liderlik Kurumuna göre, ABD’de okulu terk etmenin maliyeti; her yıl toplumsal refahın sağlanması, düşük gelir, işsizlik harcamaları ve suçun önlenmesi yolunda 60 ile 228 milyar dolar arasında olmaktadır. Liseyi terk eden birinin, lise mezunu birine göre yıllık 6.415 dolar daha az gelir elde etmesi, kişisel sonuçlar arasında gösterilebilir. Liseyi terk edenler için iş bulma olanakları sınırlıdır ve bu bireylerin düşük öz-saygıya sahip olma riskleri daha yüksektir (DUNN, CHAMBERS ve RABREN, 2004). Ayrıca, 2005 yılı verilerine göre, New York’taki liselerde okuyan öğrencilerin %47’si okulu terk etmiştir (JONES, 2005).

Son 50 yılda ortaöğretim düzeyinde eğitim almış olmanın önemi, dramatik olarak değişmiştir. 1950’li yıllarda, lise düzeyinde bir eğitim almak, iş piyasasında değerli bir araç olarak görülürken; 2000’li yıllarda böyle bir eğitim daha üst düzeydeki bir eğitim, öğrenme veya işgücü için bir gereklilik olarak görülmektedir (DUNN, CHAMBERS VE RABREN, 2004).

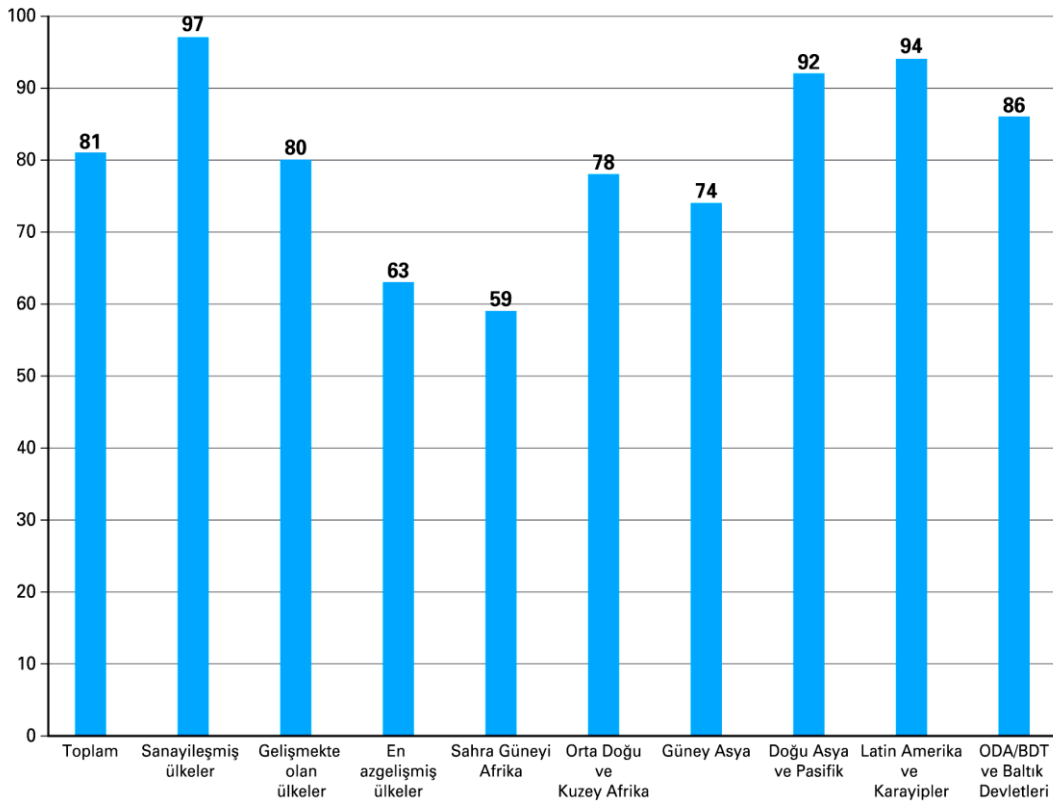
Okulun etkililiğine ilişkin araştırmalar, çoğunlukla öğrencilerin akademik başarılarını konu almaktadır. İngiltere ve İskoçya gibi, geleneksel eğitim sistemlerinde öğrencilerin başarıları, sınav sonuçlarına dayalı olarak ölçülür. Birleşik Devletler gibi diğer sistemlerde ise, öğrenci kazanımları-öğrenme ürünleri (outcomes), standartlaştırılmış yetenek testi puanlarına göre ölçülür. Ancak, okula devam oranları gibi okulun öğrenci başarısı üzerindeki etkilerine daha az dikkat çekilmektedir. Oysaki okulu terk etme ya da devamsızlığın, öğrencilerin sonraki yaşamları üzerinde önemli etkileri vardır (SMYTH, 1999).

SMYTH (1999), İrlanda’da 116 okuldan elde ettiği verilerle yaptığı çalışmada, okulun etkililiğine ilişkin olarak, öğrencilerin akademik başarısının yüksek olduğu okullarda, okula devamsızlık yapma ve okulu terk etme oranlarının düşük olduğu sonucuna

varmıştır. Devamsızlık ve okulu terk etme oranlarının düşük olması, pozitif bir öğretmen-öğrenci ilişkisi, güçlü iletişim ve okulun pozitif öğrenme ortamı ile ilişkili görülmektedir.

Halen okula gitmeyen çocuklar, önce okula başlayıp sonra terk edenlerle okula hiç adım atmamış olanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, çocukların kayıt yaptırdıktan sonra okula ancak bir iki yıl devam etmeleri, hedefe ulaşma açısından yeterli olmayacaktır. Nihai hedef, 2015 yılına kadar, bütün erkek ve kız çocukların kaliteli temel eğitim imkânlarına sahip olmaları ve bu eğitimlerini tamamlamalarıdır. Burada “bütün” derken kastedilen, her erkek ve kız çocuğun bu olanaklara tam ve eşit olarak sahip olmasıdır. Ancak, ortada ayrı bir Binyıl Hedefi daha vardır ve bu hedef duruma açıklık getirmektedir. Buna göre ilk ve orta öğretimdeki bütün cinsiyet eşitsizlikleri 2015 yılına kadar ortadan kaldırılacaktır. Sonuçta, 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi gereken, okula kayıt, okulu tamamlama ve öğrenimde başarı yönleri de dâhil olmak üzere eğitimde tam bir cinsiyet eşitliğidir (UNICEF, 2004). Aşağıdaki grafikte 1996-2002 yılları arasında çeşitli ülkelerin ilköğretimde net kayıt ve devamlılık oranlarına ilişkin veriler bulunmaktadır.

Grafik 1. İlköğretimde Net Kayıt/Devamlılık Oranları (1996-2002)

Kaynak: UNICEF, 2004.

Grafikten anlaşılacağı üzere, ilköğretime net kayıt veya devamlılık oranları sanayileşmiş ülkeler ile Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinde %90'ların üzerinde seyretmektedir. Sanayileşmenin getirdiği istihdam ihtiyacı ve kalifiye eleman eksikliği eğitime yapılan yatırımların ve bu yatırımların okullaşma oranlarına sağladığı olumlu katkısı ile elde edilen sayısal gelişmeler bu verilere yansımaktadır. Doğu Asya ve Pasifik'lerdeki okullaşma oranının yüksekliği, buradaki ülkelerin (Japonya, Tayvan, vb.) eğitime verdikleri önemin göstergesidir. Latin Amerika ve Karayipler'de de bu ve buna benzer nedenlerin yol açtığı okullaşma oranının yüksekliği o bölgelerdeki kalkınmanın, gelişmişliğin ve büyümenin göstergesi durumundadır. Okullaşma oranının %80 ve bunun üzerine az bir oranla çıkabilmiş gelişmekte olan ülkeler ve ODA/BDT ve Baltık ülkelerinde de olumlu yönde gelişme görülmektedir. Okullaşma oranının %80'lerin altında yer aldığı az gelişmiş yerler olan Sahra Güneyi Afrika, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Güney Asya'ya bakıldığında buralarda tarım ağırlıklı bir hayatın sürdürülmesi ve eğitimin öneminin tam anlaşılmamış olması bu sonuçlara etki etmiştir.

AB'nin eğitim konusunda ortak politikaları olmamakla birlikte, yüksek standartlara ulaşma hedefleri vardır. Bu bağlamda AB, Lizbon Stratejilerini oluşturmuş olup üye ülkeleri belirlenen hedeflere ulaşılması için gerekli adımları atmaya çağırılmaktadır. Sözü edilen hedefler; kişi başına yapılan eğitim harcamaların yükseltilmesi, okulu erken (lise mezuniyetinden önce) terkin azaltılması, tamamı internet bağlantısına sahip eğitim kurumlarının herkesin faydalanabileceği öğrenme merkezleri haline getirilmesi, dijital okur-yazarlığın geliştirilmesi, öğrenci ve öğretmenlerin Birlik çapındaki değişim programlarından daha fazla yararlanması, kazanılmış bilgi ve becerilerin değerlendirilmesi şeklinde özetlenebilir.

Tablo 1 incelendiğinde, en son mezun olunan eğitim kademesi kapsamında en fazla ilköğretim mezunu olan kişilerin oranının en yüksek Türkiye'de (%69) olduğu ve bunu Portekiz'in (%65) izlediği görülmektedir. Sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerde ise daha üst kademelerden mezun olan kişilerin oranı artmaktadır. Ancak ülkemizde olumlu gelişmeler olmakla birlikte, bu oran tersi bir seyir izlemekte ve en fazla lisans mezunu kişilerin oranında %11'lik seviyeye ulaşmamıza rağmen, araştırma yapılan ülkeler arasında en sonda yer almaktayız. Türkiye'yi %12'lik oranla İtalya izlemektedir. Tablonun geneline bakıldığında ülkemiz hala eğitimi zorunlu temel eğitim kapsamında değerlendirmekte ve daha üst eğitim seviyelerinde okullulaşma oranlarını geliştirmekte zorlanmaktadır. Daha da önemlisi, ilköğretim kademesinde bile %100 okullulaşmayı

sağlayamadığımız bir gerçektir. İç göçler, şehirleşme, fakirlik, cinsiyet ayrımcılığı, dağınık yerleşim birimleri, köy ve mezra sayısının fazlalığı, çok çocuk sahibi olan ailelerin toplumun alt gelir gruplarına ait olması gibi faktörler ilköğretimde okul terkinin kolaylaştırmaktadır. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında hem ekonomik, hem toplumsal hem de bireysel açıdan büyük önem taşıyan ilköğretim seviyesinde okul terkinin önlenmesi için yeni bakış açılarına ve stratejilere ihtiyaç vardır.

Tablo 1

Bazı Ülkelerde 25-34 Yaş Grubu Nüfusun Mezun Olduğu En Son Eğitim Kademesine Göre Dağılımı (1991-2002) (%)

Ülkeler		Yıllar						
		1991	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Almanya	En fazla ilköğretim mezunu	11	11	12	15	15	15	15
	Lise ve ön lisans mezunu	68	68	66	64	63	64	63
	Lisans mezunu	21	21	22	22	22	22	22
İngiltere	En fazla ilköğretim mezunu	21	14	11	10	10	10	10
	Lise ve ön lisans mezunu	61	63	63	63	62	61	59
	Lisans mezunu	19	23	26	27	29	29	31
Portekiz	En fazla ilköğretim mezunu	79	69	72	70	68	67	65
	Lise ve ön lisans mezunu	12	17	17	18	19	19	20
	Lisans mezunu	9	14	12	12	13	14	15
İspanya	En fazla ilköğretim mezunu	60	53	47	45	44	42	41
	Lise ve ön lisans mezunu	24	21	21	21	22	22	22
	Lisans mezunu	16	27	32	33	34	36	37
İtalya	En fazla ilköğretim mezunu	57	51	45	43	41	40	38
	Lise ve ön lisans mezunu	36	41	46	47	48	48	49
	Lisans mezunu	7	8	9	10	10	12	12
Kore	En fazla ilköğretim mezunu	27	14	8	7	7	5	5
	Lise ve ön lisans mezunu	52	57	58	58	56	55	54
	Lisans mezunu	21	29	34	35	37	39	41
TÜRKİYE	En fazla ilköğretim mezunu	78	74	73	74	72	71	69
	Lise ve ön lisans mezunu	16	19	19	18	19	19	20
	Lisans mezunu	6	8	8	8	9	9	11
OECD	En fazla ilköğretim mezunu	33	29	25	25	24	23	22
	Lise ve ön lisans mezunu	46	49	50	50	50	49	49
	Lisans mezunu	20	22	25	25	26	27	28

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 74-75.

OECD ülkeleri (ortalama) 1991 yılında 25-34 yaş grubunda %33 olan ilköğretim mezuniyetinden sonra okul terk etmiş olanların oranını 2002 yılında %22'ye düşürmüştür. Türkiye'de ise 1991 yılında 25-34 yaş grubunda %78 olan ilköğretimden sonra okuldan ayrılanların oranı 2002 yılında ancak %69'a düşürülebilmektedir. Bu veriler sözü edilen oranın çok yüksek olduğunu göstermenin yanında, sağlanan gelişmelerin aradaki mesafeyi

kapatacak hızda olmadığını da ortaya koymaktadır. Sözü edilen oranı %10'un altına düşürmeyi başarmış tek ülke Güney Kore'dir.

Çocukların erken yaşlarda çalışma hayatında yer almaları, artan oranda çocuğun çeşitli alan ve işkollarında çalışması, Türkiye'de önemli bir toplumsal sorun olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'de 6-14 yaş grubundaki çocukların %27'si okula ilgi duymama, öğretmenleriyle iyi geçinememe, %15'i okul masraflarının çok yüksek olması, %14'ü ailesinin ekonomik faaliyetine yardımcı olma ve ücretli çalışmak zorunda olma, %11'i ailesinin izin vermemesi, %9'u ev işlerinde ailesine yardımcı olma ve küçük kardeşlerine bakmak zorunda kalma, %4'ü uygun okulun olmaması ve %20'si ise diğer nedenlerle okula gitmemekte veya okulu yarıda bırakmaktadır (TÜRK-İŞ, 2006).

Türkiye'de ergen yaş grubunun (10-19 yaş) toplam nüfus içindeki payı %21.6'dır. Bu genç nüfusun bir kısmı, destekleyici bir aile ve toplum ortamına sahip olmamaktan, örgün okul sistemini terk etmeye ve ihmale maruz kalmaya kadar değişen pek çok kötü durumla karşı karşıyadır (ULUSAL EYLEM PLANI, 2003). Bununla birlikte, Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 28. maddesinin (e) fıkrasına göre, bu bildiriye kabul eden ülkeler: "Okullarda düzenli biçimde devamların sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlemler alırlar." ibaresi bulunmaktadır (UNIC-Ankara, 2000).

Çocuk işçiliği dünya gündeminde en üst sırada yer alması gereken ve ivedi çözüm bekleyen bir sorundur. Milyonlarca çocuk, fiziksel, zihinsel, eğitsel, sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerine zarar veren ve ulusal yasalarla uluslararası standartlara uygun olmayan koşullarda çalışmaktadır. Günümüzde çalışan çocukların sayısını kesin olarak söylemek mümkün olmasa da, ILO araştırmalarına göre dünyada 5-14 yaş grubunda 250 milyon çalışan çocuk bulunduğu, 12-17 yaş grubu 283 milyon çocuğun çalıştığı için okula devam edemediği tahmin edilmektedir (ILO, 2006).

Çocuk işçiliği, gelişmekte olan ülkelerde özellikle fakir aileler arasında kırsal kesimdeki çocukları okula göndermemenin önemli sebebidir. Çocukları okula göndermek iş kaybı anlamına gelmektedir (BASU ve TZANNATOS, 2003). Çocuk işçiliği sorunu gelişmekte olan her ülke için olduğu gibi, Türkiye için de önem taşıyan bir konudur. Bu sorun nüfus, eğitim düzeyi, ekonomik gelişim ve sosyal kalkınma kavramlarıyla doğrudan ilgilidir. ILO katkısıyla DİE tarafından gerçekleştirilen Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi temel göstergelerine bakıldığında, Türkiye nüfusunun %25.4'ünü 6-17 yaş grubu insanlar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde 6-17 yaş grubu arasında bulunan 16 milyon 88 bin çocuğun içerisinde ekonomik faaliyette bulunanların oranı %10.2 olarak tahmin edilmiştir.

Ekonomik bir faaliyette bulunan çocukların %61.8'ini erkekler, %38,2'sini ise kızlar oluşturmaktadır. Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 6-17 yaş grubu çocukların okula devam durumları incelendiğinde %78.8'lik bir devam oranı karşımıza çıkmaktadır. Çalışma nedenlerine bakıldığında çocukların ağırlıklı olarak hane halkı gelirin katkıda bulunmak amacıyla çalıştıkları görülmekte (%38.4), bunu hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak için çalışma durumu (%19.7) izlemektedir (ILO, 2006).

ALTAY'a (2005) göre, Türkiye'de ilköğretim kademesinde okullaşma oranı 2002-2003 eğitim yılında %94.4 iken, 2003-2004 yılında %93.5'e, 2004-2005 eğitim yılında da %93.3'e gerilemiştir. Yaklaşık bir milyon çocuk ilköğretimden yararlanmamaktadır. Bir öğretim yılında 110 bin öğrenci okulu terk etmiştir. Okula gitmeyen veya okulu terk eden öğrencilerin ülkemize ekonomik ve sosyal maliyeti telef edilemez boyutlardadır.

Çocukların okula gönderilmeme veya okulu bırakma durumlarından en fazla kız çocukları etkilenmektedir. Geçmişe dönük bakıldığında okul terk oranları özellikle kızlarda daha yüksektir. Tüm bu faktörler nedeniyle genel olarak nüfusun ve işgücünün eğitim düzeyi düşük, kadınların eğitim düzeyi ise genel ortalamanın da altındadır (TUNALI, 2006). Son araştırmalar kızların okulu terk etmelerinde genellikle ilgili faktörlerin önemli olabileceğini göstermektedir. Bazı aileler kız çocuklarını okula göndermek istemelerine karşın, okulun evden uzakta olması nedeniyle kız çocuklarının okula geliş gidiş sürecinde güvenliklerinden endişe edebilmektedirler (KIM VE BAİLEY, 2003).

MÜFTÜ (2001), tarafından yapılan bir araştırma da bu yönde çıkarımlara ulaşılmıştır. Eğitimin maliyeti görece yoksul aileler için oldukça yüksek olduğundan kız çocuklarının okula gönderilmesi açısından engelleyicidir. Eğitimdeki toplumsal cinsiyet farklılıkları kız çocuklarının aleyhinedir. Bazı bölgelerde geleneksel nedenlerden ötürü, aileler kızlarını karma okullara göndermekte isteksiz davranmakta, kız çocuklar temel eğitimi dördüncü sınıfta terk etmektedirler. Ayrıca kırsal yörelerde ailenin tarım alanlarında çalışmak zorunda kalan çocuklar okula devam edememektedirler.

Kırsal kesimde nüfus azaldıkça, okulları açık tutmanın maliyeti de artmaktadır. Çözüm olarak, ücra köylerdeki öğrenciler başka yerlerdeki okullara taşınmaktadır. Kimi yörelerde, veliler kız çocuklarının erkeklerle aynı otobüse binmesini istememekte, onları okula göndermek yerine evde tutmayı yeğlemektedirler. Böylece kız çocuklar arasında okul terk oranları yükselmektedir (UNICEF, 2006). Özellikle, Güney Doğu ve Doğu Anadolu ile kırsal alanlarda okullaşma oranları düşüktür. 7-13 yaş arası okula kayıtlı olan kız çocuk sayısında doğu bölgelerinin durumunda iyileşme yokken, batıya gidildikçe

iyileşmeler gözlenmektedir. Bu bölgelerdeki çocukların okullardan uzak kalma nedeni tarıma dayalı ekonomidir (SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU, 2006). Okulu terk etme oranları beşinci sınıftan sonra artmaktadır. Tarımda çalışma ve kız çocuklarının büyüme eğilimine girmesi okul terklerini teşvik edici unsurlar arasında görülmektedir. Zorunlu olan ilköğretimin tamamlanması ile birlikte ise birçok çocuğun eğitim hayatı sona ermektedir. Sınıf tekrarlama ve okul terk etme oranlarında yerleşim yerine göre önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, sekizinci sınıftaki okul terk etme oranları kırsal alandaki çocuklar arasında kentsel alandakilere göre iki kattan daha fazladır (KOÇ VE HANCIOĞLU, 2004:25-29). KAVAK VE ERGEN (2004) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise, toplumda ilköğretimin hala 5 yıl olarak algılandığını ve bu sürenin yeterli olarak görüldüğünü belirtmektedirler. Buna göre, en fazla okul terk oranı 5`inci sınıfta olurken, oran %2.1 düzeyindedir. Okul terk oranı kırsal kesimde ise 2.8 olarak gerçekleşirken, kız çocuklarının 5`inci sınıftan sonra okulu bırakma düzeyi %2.6`dır.

Okul Terkinin Nedenleri ve Sonuçları

Okulu terk eden öğrenciler, yaşamları süresince diğer bireylere oranla sosyal programlara ve desteğe daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bireyler, daha çok düşük ücretli işlerde çalışmakta ve eğitilmiş bireylerle aralarındaki gelir uçurumu giderek artmaktadır. Bu düşük ücretli işlerde çalışan bireyler toplumsal yaşamın kalitesine ve demokratik yaşamın gelişmesine gerektiği gibi katkıda bulunamamaktadırlar. Ayrıca, düşük becerili iş gücü, düşük verimlilik, gelir kayıpları, artan kamusal yardım ve suç oranlarının artması da, okulu terk etmenin toplumsal maliyetleri arasında görülebilir (WOODS, 2006).

Okula devamsızlık etme ve okuldan kaçma, sınıfta istenmeyen davranışlar gösterme ve verilen ödevleri-görevleri yapmaya yanaşmama gibi davranışların tümü; okulu terk etmenin ilk belirtileri olarak kabul edilebilir. Okulu terk etmeye ilişkin risk faktörleri arasında; uyuşukluk-isteksizlik, kronik okul devamsızlığı, okuldan kaçma, okulu asma, sosyo-ekonomik düzey, öğrenme güçlüğü, olumsuz aile ilişkileri, göç, davranış problemleri, akademik problemler, okula yabancılaşma ve soğuma ve akranları tarafından yeterince kabul görmeme gibi etkenler sayılabilir (HUNT VE DİĞERLERİ, 2002). Bu çalışmada; okul terk etme oranını, bir önceki eğitim yılında okula devam eden ancak bir sonraki eğitim yılında okula devam etmeyen öğrencilerin oranı oluşturmaktadır (KOÇ VE HANCIOĞLU, 2004: 25-29).

Okulu terk etmeye ilişkin risk faktörlerinden demografik faktörler arasında; düşük sosyo-ekonomik düzey ve yoksulluk önemli bir unsurdur. Ailesel faktör arasında; anne-baba eğitim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, tek ebeveynli aile, geniş aile, velinin de okulu terk etmiş olması, velinin tutuklu olması, vb. sayılabilir. Öğrenci ile doğrudan ilgili olan faktörler ise; akademik başarısızlık, sınıf tekrarı, dış kontrol odağı, görevlerini yapmama, disiplin sorunları, okula devamsızlık yapma, ilaç-alkol kullanımı ya da uyuşturucu madde bağımlılığı, vb. şeklinde sıralanabilir. Bunun yanında, özellikle kırsal kesimlerde yaşları ilerlediği gerekçesiyle ve çeşitli kültürel ya da dinin yanlış yorumuna dayalı baskılar yüzünden okuldan ayrılmak zorunda kalan öğrencilerin de varlığı bilinmektedir.

Öğrenme yetersizliği ve zihinsel geriliği olan öğrencilerin okulu bırakma kararlarını etkileyen değişkenlerin araştırıldığı bir çalışmada, okulu terk etmiş öğrenme yetersizliği ya da zihinsel geriliği olan öğrenciler ile öğrenme yetersizliği ya da zihinsel geriliği olan fakat okulu terk etmemiş öğrencileri karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri ve görüşmeler sırasındaki cevapları, yordayıcı değişkenler olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları, liseden sonra kendini hayata hazır hissetmeyen, sınıftan ve arkadaşlarından yeterince yardım alamadığını düşünen öğrencilerin okulu terk etme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir (DUNN, CHAMBERS VE RABREN, 2004).

Düşük akademik başarı, suça yönelim, düşük özsaygı, yoksulluk, aile içi sorunlar gibi nedenlerle okulu terk etme durumunda olan öğrenciler, genel olarak risk altındaki öğrenciler olarak tanımlanır. Bu tanım biraz açıldığında şu özellikler dikkati çeker: Okul etkinliklerine katılma eğiliminde değildirler, kendilerini okula ait hissetmezler, disiplin ve devam sorunları vardır, düşünmeden ve tepkisel davranırlar, arkadaş ilişkilerinde sorunlar vardır. Ailevi sorunlar, uyuşturucu bağımlılığı, suça yönelim gibi nedenler yüzünden okula düzenli olarak devam etmezler. Başarısızlık, onların arkadaşlarının gerisinde kalmalarına yol açar ve okulu kendilerine saygılarını azaltan olumsuz bir çevre olarak görürler (AYDIN, 2006). Bir araştırma sonucuna göre 6-17 yaş grubunda okula devam etmeyen çocukların okula devam etmeme veya okulu yarıda bırakma sebepleri incelediğinde ise ilk sırayı %30.8 ile çocuğun okula ilgi duymaması, ikinci sırayı da %23.7 ile okul masraflarının yüksek olması alıyor. Bu sebepler arasında uygun okulun olmaması %9.6, ailenin izin vermemesi ise 6.9'luk bir paya sahiptir (www.hurriyet.com.tr, 2006).

Okul Terkini Önleme

Okulu terk etmeyi önlemeye yönelik olarak araştırmalara dayalı, sürdürülebilir ve eşgüdümlü şekilde okulu terk etmeyi önleme ve okula yeniden dönüş çalışmalarını içeren kapsamlı programlar hazırlanabilir. Okulu terk etme olasılığı olan öğrencilerin önceden belirlenmesi, önleyici tedbirlerin alınması, bu öğrencilere rehberlik ve danışma hizmetlerinin sunulması, ailelerle işbirliği ve yardımlaşmanın sağlanması, böyle bir programın temel unsurları arasında yer almalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF işbirliğinde başlatılan ‘Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası’nın hedefi; eğitim sistemi dışında kalan, okulu terk eden ya da devamsızlık yapan 6-14 yaş grubundaki ilköğretim çağında bulunan tüm çocukların, özellikle dezavantajlı durumda bulunan kız çocuklarının %100 okullulaştırılmasıdır.

Bu istatistikî verilere hem ekonomik hem de sosyal faktörler yol açmaktadır. Eğitim ücretsiz olmakla birlikte, okul önlükleri ve bazı malzemeler için ödeme yapılması gerekmektedir. Ağır ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan çok sayıda aile için çocuk emeğinin hane halkı bütçesine katkısı önem kazanmaktadır. Hem anne hem de baba düşük geliri işlerde çalıştığında, küçük kardeşlerin bakımından yaşça büyük olan çocuklar ve genellikle kız çocuklar sorumlu olmaktadır.

Öte yandan, kırsal kesimlerde nüfus azaldıkça, okulları açık tutmanın kişi başına maliyeti de yükselmiştir. Çözümün bir parçası olarak, çocukları dağınık köylerden nüfusun daha yoğun olduğu yerlerdeki okullara götürmek için taşınmalı sistem uygulamaya konmuştur. Ancak, bu uygulama bazı yerlerde sorunlara neden olmakta ve tutucu anne babalar sıklıkla ergenlik çağındaki kız çocuklarının erkek çocuklarla aynı otobüsü paylaşmalarına izin vermek yerine, evde kalmalarını tercih etmektedirler. Bu durum kız çocukların okulu terk etme oranının yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

Son olarak, kız çocukların eğitilmesi yoksulluğun giderilmesine ve toplumsal refahın artırılmasına yardımcı olabilir. Eğitim, hükümetler üzerindeki sosyal yükü azaltır, ailelerin gelirlerini artırır, hem daha büyük hem de daha iyi hazırlanmış bir işgücü yaratarak bireylerin yaşam standartlarını ve gayrisafi milli hâsılayı yükseltir. Aynı zamanda, herkes için yaygınlaştırılmış eğitim fırsatı, topluluklar, gruplar ve ülkeler arasında çoğu uyuşmazlığın özünü oluşturan yanlış anlama, hoşgörüsüzlük ve saygısızlığın azaltılması için belki de en etkin yoldur.

Bu nedenle, sistemden ayrılmış veya ayrılma riski olan (okula kaydolmamış, devam etmeyen, okulu terk etmiş), düzenli yöntemlerle erişilmesi mümkün olmayan, bölgesel farklılığın ve cinsiyetler arası farklılığın yüksek olduğu yerlerde yaşayan çocukların ve özellikle kız çocuklarının mevcut eğitim sistemi içinde yerlerini almalarına yardımcı olmak öncelikli bir görev halini almaktadır (ÖZDEMİR, 2005). İlköğretimi terk eden öğrencilerin sayısının azaltılması, bu öğretim düzeyinde %100 okullulaşma hedefinin gerçekleştirilmesinin yanında, güçlendirilen öğrenci izleme ve rehberlik hizmetleri sayesinde ortaöğretime geçiş oranının artırılmasına da yardımcı olacaktır (ERG, 2007).

Okul popülasyonunun dışında kalanların desteklenmesine ilişkin politikaların şu önceliklere odaklanması gerekmektedir (LEWIS VE LOCKHEED, 2006:10):

1. Eğitim politikalarının değiştirilmesi, yasaların ve yönetsel kuralların değiştirilerek ayrımcılığı engelleyici yaptırımların yasal metinlerde ele alınması,
2. Okul dışındaki çocukların, özellikle kızların, eğitimine ilişkin fırsatların artırılması,
3. Eğitimden mahrum kızların temel eğitim girdilerini almalarını garanti edecek şekilde okullara ve sınıflara olan ilginin artırılması, eğitim ortamlarının niteliğinin yükseltilmesi ve öğretmenlerin değişim ajanı olmalarına yardımcı olacak mesleki gelişimin sağlanması,
4. Zorunlu okul öncesi eğitimin ve eğitimden mahrum çocukların, özellikle kızların, eğitimine ve okula devamına yönelik okul-içi programların desteklenmesi,
5. Hane halkının kız çocuklarını okula gönderme konusundaki isteksizliklerini aşmaya ve kızlarını okula gönderilmelerini sağlamaya yönelik güdüleyicilerin kullanılması.

Amaç

Öğrencilerin okulu terk etmesi, önemli bir toplumsal ve ekonomik sorundur. Günümüz ekonomisi, daha eğitilmiş ve nitelikli, teknolojik becerilerle donanmış ve yaşam boyu öğrenme becerisini kazanmış bireylere ihtiyaç duyduğu için, okulu terk eden bireylerin nitelikli bir işte çalışma, hatta iş bulma fırsatları oldukça sınırlıdır. Suç işleme, şiddet, alkol, bağımlılık yapıcı ilaç kullanımı, ailesel ya da diğer kişisel nedenler gibi yüksek risk davranışları, öğrencilerin okulu terk etmelerine neden olmaktadır. Okulu terk eden öğrencilerin büyük bir bölümünde bu tür davranışlara rastlanmaktadır.

Okulu terk etme sorunu, karmaşık bir sorundur ve bu sorunun çözümü için pek çok unsurun birlikte ele alınması gerekir. Sorunun kaynaklarının iyi belirlenmesi, çözüm için de ipuçları taşıyabilir. Sorun, okulun kontrolünde olan değişkenlerle ilgili olabileceği gibi okulun kontrolü dışındaki etkenlerle de ilgili olabilir. Okulun, ailenin, öğrencinin ve sorunun çözümüne katkı sağlayabilecek tüm tarafların işbirliği yapması gerekir. Böyle karmaşık bir sorunun, tek ve basit bir çözümü yoktur. Okulu terk eden öğrencilerin benzer özellikleri olabileceği gibi, hiç benzer özellik taşımayan öğrencilerin de okuldan ayrıldığı görülebilir. Bu nedenle, sorunun çözümü için tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek farklı türlerde programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Programların başarısı, öğrencilerle bire bir ilgilenmeye, onları başarılı olabileceklerine inandırmaya ve okul ortamının sevgi ve ait olma duygularını karşılayacak olumlu bir iklime sahip olmasına bağlıdır.

Bu projede okul terki olgusuna ilişkin genel bir kavramsal çözümleme getirmenin yanında bu sorunun çözümüne ilişkin uygulamaya dönük önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, okul terki olgusuna ve öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin kavramsal bir çözümleme sunulmaktadır. Okul terki sorununun Türkiye'deki mevcut durumuna ilişkin durum saptaması yapılarak, zorunlu ilköğretim dışında kalan ve okulu terk eden öğrencilerin demografik değişkenlerine ilişkin verilerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Okul terkinin nedenleri ile öğrencilerin, okulun ve öğrenci velilerinin bazı demografik değişkenleri ilişkilendirilmiştir. Araştırmada okula devam eden ilköğretim öğrencilerinin okul iklimi, okuldaki şiddet algısına, akademik programlardan memnuniyet ve okula aidiyet duygusu değişkenlerine ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Bunda amaç, öğrencilerin okuldaki şiddet algılarını, okul memnuniyetini ve bağlılığını yordayan değişkenlerin belirlenmesidir. Araştırma kapsamında, okulu terk etmiş çocuklarla ve bu çocukların anneleriyle yüz yüze görüşme yapılarak nicel verilere derinlik kazandırmak amaçlanmıştır. Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin de okul terkine ilişkin görüşleri incelenerek, sorunun çok boyutlu olarak tartışılması ve farklı kaynaklardan elde edilen verilerin sentezlenmesi hedeflenmiştir.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda araştırmanın problemleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

1. Okulu terk eden ilköğretim öğrencilerinin belirgin demografik özelliklerinin dağılımı nasıldır?
2. Okula devam eden öğrencilerin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Okula devam eden öğrenci annelerinin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin okulu terki sorununa ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin annelerinin okul terki sorununa ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Öğrencilerin algılarına göre okul ikliminin çeşitli özellikleri (başarı, destek ve güvene dayalı bir okul ortamı, destekleyici yönetici ve öğretmen davranışı, okul olanakları, şiddet algısı ve akademik programdan memnuniyet) ile öğrencilerin okula aidiyet (bağlılık) düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
8. Okul ikliminin çeşitli özellikleri öğrencilerin okula aidiyet duygularının anlamlı yordayıcıları mıdır?
9. Okul ikliminin çeşitli özelliklerinin öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri anlamlı mıdır?

Önem

Öğrencilerin okulu terk etme nedenlerinin belirlenmesi ve bu nedenlerin öğrencilerin demografik değişkenleriyle ilişkilendirilerek açıklanması, bu araştırmanın önemli katkılarından biri olacaktır. Türkiye’de öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ve bu nedenlerin kişisel özelliklerle ilişkisine yönelik yeterli araştırmanın olduğunu söylemek zordur. Ayrıca, mevcut araştırmaların kapsamlarının da sınırlı olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilköğretim öğrencilerinin okulu terk etme nedenlerine ve çözüm önerilerine yönelik bu araştırma sayesinde, konuya ilişkin kapsamlı verilerin toplanması ve uygulamaya dönük kalıcı tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.

Öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin yeterli verilerin olmamasının yanında bu konuda aileleri ve okul personelini aydınlatacak kaynaklar da sınırlıdır. Okul düzeyinde öğrencilerin okulu terk etmelerini önlemek ve okulu herhangi bir nedenden dolayı terk etmiş olan öğrencileri tekrar sisteme kazandırmak amacıyla neler yapılabileceğine ilişkin kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu araştırmadan elde edilecek kapsamlı veriler sayesinde, söz konusu alanlarda öğretmenlere ve okul yöneticilerine uygulamaya dönük bazı öneriler ve çıkarımlar sunulmuştur.

Araştırma kapsamında öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine, okulu terk etme riski olan öğrencilerin akademik, kişisel ve sosyal alanlardaki belirtilerine, okul terkini önleyecek tedbirlerin alınmasına ve öğrencilerin tekrar okula dönüşünü sağlayıcı uygulamaların geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanacak program ve materyaller çoğaltılarak ülke genelinde yaygınlaştırılabilir. Bu nedenle, bu araştırmanın bulguları başta eğitim sistemine yapacağı doğrudan katkıların yanında, dolaylı olarak toplumsal kalkınmaya ve gelişmeye de katkı sağlayabilir.

Okul terki, karmaşık bir sorun olduğundan, bu sorunun çözümü için pek çok unsur birlikte ele alınmalıdır. Sorunun kaynaklarının iyi bilinmesi, çözüm için gerekenlerin yapılmasını kolaylaştırır. Öğrencilerin okulu terk etme nedenleri, okulun kontrolünde olan değişkenlerle ilgili olabileceği gibi okulun dışındaki etkenlerle de ilgili olabilir. Böyle karmaşık bir sorunun, tek ve basit bir çözümü yoktur. Okulu terk eden öğrencilerin benzer özellikleri olabileceği gibi, hiç benzer özellik taşımayan öğrencilerin de okuldan ayrıldığı görülebilir. Bu nedenle, sorunun çözümü için tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek farklı türlerde programlara ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de ilköğretim düzeyinde okullaşma oranının henüz istenilen düzeyde olmaması ve okul terk oranlarının bazı illerde oldukça yüksek olması ve bu sorunun çözümü konusunda kalıcı adımlar atılmasının gerekliliği, bu araştırmanın sonuçlarını anlamlı kılmaktadır. Öğrencilerin okulu terk etmeleri bireysel bir sorun olmanın ötesinde toplumsal bir sorundur ve sonuçları uzun vadede tüm toplumu ilgilendirir. Bu nedenle, öğrencilerin okulu terk etmelerinin önüne geçmek ve okullaşma oranlarını tüm öğretim kademelerinde artırmak gerekir. Bu araştırma, sadece ilköğretim düzeyinde değil, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde de okullaşma oranlarının artırılması konusunda etki yaratabilir ve araştırmanın sonuçları toplumsal düzeyde anlamlı sonuçlar doğurabilir. Projenin hedefine ulaşması durumunda başarısız öğrencilerin sayısı ve okullardaki disiplin sorunları azalabilir, öğrencilerin okulu bırakmaları ya da okulu terk etme oranları azalırken okula devam etme düzeyleri artabilir ve okul aile ilişkileri geliştirilebilir.

Varsayımlar

1. İlköğretime devam eden öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun iklimine ilişkin olumlu ya da olumsuz bir değerlendirmede bulunabilecek düzeyde okul yaşantısı geçirdikleri varsayılmaktadır.

2. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okul terkine ilişkin benzer bir bakış açısına ve anlayışa sahip oldukları varsayılmıştır. Bu nedenle, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okul terkine ilişkin görüşleri ortak değerlendirilmiştir.
3. İlköğretime devam eden öğrencilerin annelerinin çocuklarının öğrenim gördüğü okul ortamına ilişkin değerlendirmede bulunabilecek bir algı ve yetkinliğe sahip oldukları varsayılmıştır.
4. Alanyazında öğrencilerin okula devam etme ya da okulu bırakma kararlarında annenin etkisinin babaya göre daha anlamlı olması nedeniyle, annelerin görüşlerinin velilerin görüşlerini temsil ettiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın öğrenci örneklemini ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır. Daha önceki yıllardaki öğrenciler ve hiç okula gitmeyen nüfus bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle araştırma bulgularından hiç okula gitmeyen öğrencilerin durumuna ilişkin bir değerlendirme yapmak mümkün olmayacaktır.
2. Araştırma örneklemini oluşturan öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin buldukları okulda en az bir yıl ve daha fazla zaman geçirmiş olmaları dikkate alınmıştır.
3. İlköğretime devam eden öğrenci velilerinin ve okulu terk etmiş öğrenci velilerinin görüşleri anne görüşleriyle sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Okul Terki: İlköğretime devam edemeyecek düzeyde sağlık sorunları nedeniyle rapor alma ve ölüm gibi nedenlerin dışında diploma almadan zorunlu eğitim sisteminin dışına çıkma durumu.

Okul Terk Oranı: Bir önceki eğitim yılında okula devam eden ancak bir sonraki eğitim yılında okula devam etmeyen net öğrenci sayılarının oranı.

Okulu Terk Etmiş Çocuk: Sağlık raporu ya da ölüm gibi nedenlerin dışında zorunlu eğitimden diplomasız ayrılan çocuk.

Okullaşma Oranı: Belirli bir eğitim kademesinde okula devam eden net öğrenci sayısının ilgili çağ nüfusuna oranı.

BÖLÜM – II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Birçok aşamayı ve işlemi barındıran bu projede birden fazla araştırma yöntemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, projede tarama ve deneysel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması amaçlanmıştır. Projenin ilk aşamasında ortaya konması amaçlanan durum tespiti için tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında betimsel bir yöntemle mevcut durumun bir analizi yapılmış ve öğrencilerin okulu terk etme nedenleri ile okulu terk eden öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin veriler toplanmıştır. Bu verilerin toplanmasında nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel veriler, okula devam eden öğrenci görüşleri, yönetici ve öğretmen görüşleri ve okula devam eden öğrenci annelerinin görüşlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın nicel verilerine derinlik ve anlam kazandırabilmek amacıyla nitel veriler de toplanmıştır. Nitel araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yüz yüze görüşme yoluyla elde edilmiştir. Nitel veriler, okulu terk etmiş çocuklar ve okulu terk etmiş çocukların velileriyle yapılan görüşmelerin betimsel içerik analizine dayalı olarak sunulmuştur. Ayrıca, araştırmanın Eylül 2009 döneminden itibaren gerçekleştirilen deneysel uygulama çalışmaları ise tek gruplu öntest-sontest modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda, projenin amaçları doğrultusunda, Ankara’da Etimesgut İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler çerçevesinde belirlenen bir okulda (Ali Suavi İlköğretim Okulu, Etimesgut) deneysel işlem öncesinde öntest verileri olarak öğrencilerin okula bağlılık, okul iklimine ilişkin algı ve okulu terkine yönelik davranış ve niyetleri ölçülmüştür. Deneysel uygulama çalışmaları (Ek 7) tamamlandıktan sonra aynı ölçümler sontest olarak tekrarlanmıştır. Uygulanan eğitim programının etkililiğini belirlemek üzere öntest-sontest verileri t-testi ile karşılaştırılmıştır. Araştırmada tek gruplu deneysel desen kullanıldığından kontrol grubu oluşturulmamıştır. Böylece, araştırmada öğrencilerin okula devam etme düzeylerini artırmak, okula bağlılıklarını geliştirmek ve okula devamsızlık ile okul terki riskini azaltmak amacıyla okul ve aile işbirliğine dayalı etkileşimsel model içerisinde deneysel

işlem sonrasında deney öncesine göre (a) öğrencilerin okula aidiyet duygularında olumlu bir gelişme, (b) okul iklimine ilişkin algılarında iyileşme ve (c) okul terkine yönelik davranış ve niyetlerinde anlamlı bir azalma olması hedeflenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmada nicel verilerin toplanması amacıyla Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden ikişer il örneklem olarak seçilmiştir. Bu illerden öğrencilerin okulu terk etme oranlarının yüksek olduğu üç okulun 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören 100'er öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Böylelikle her ilden 300, her bölgeden iki il olacağı için o bölge için toplam 600 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın genelinde 7 bölgeden 4200 [300x2 (il) x7 (bölge)] öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Okula halen devam etmekte olan bu öğrencilerin anneleri ve örneklem kapsamında uygulama yapılan okullarda görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenler de araştırma örnekleminin alt örneklemelerini oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırmanın nitel verilerinin toplanması için uygulama yapılan illerde ilköğretimi terk etmiş çocuklarla ve onların velileriyle de mümkün olduğu ölçüde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, araştırmaya katılan öğrenci, öğretmen, yönetici, veli, ilköğretimi terk etmiş öğrenci ve ilköğretimi terk etmiş öğrenci velilerinin sayıları bölge ve il bazında Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmanın nicel boyutuna Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinin örneklem olarak seçilen 14 ilinden toplam 3409 öğrenci, 2392 veli ve 937 öğretmen ve okul yöneticisi katılmıştır. Araştırmanın yüz yüze görüşme biçiminde gerçekleşen nitel boyutunda ise ilköğretimi terk etmiş 65 öğrenci ve çocukları ilköğretimi terk etmiş 71 veli yer almıştır. Araştırma sürecinde ulaşım, konaklama, izin ve zamanlama gibi karşılaşılan çeşitli güçlüklerden dolayı 8 ilde nitel görüşme yapılabilmektedir.

Örneklem için seçilen iller Devlet İstatistik Kurumu'nun açıklamış olduğu, 2001-2002 öğretim yılı okullaşma oranlarına göre belirlenmiştir. Araştırmadaki illerin bazıları okullaşma oranının düşüklüğüne göre (yüzde olarak); bazıları ise okullaşma oranının yüksek, ama brüt okullaşma oranı ile net okullaşma oranı arasındaki farkın (yüzde olarak) yüksek olmasına göre seçilmiştir. Brüt okullaşma oranı ile net okullaşma oranı arasındaki farkın büyüklüğüne göre örnekleme dahil edilen iller: İstanbul, Kocaeli, İzmir, Mersin, Van ve Mardin'dir. Bu illerde okullaşma oranı örnekleme dahil edilen illere göre daha yüksektir, ancak bu illerde brüt okullaşma oranı ile net okullaşma oranı arasındaki farkın büyüklüğü bu illerin örnekleme dahil edilmesini sağlamıştır.

Tablo 2

Araştırma Örneklemi

Bölge	İl	Nicel Araştırma						Nitel Araştırma			
		Öğrenci		Yönetici- Öğretmen		Veli		Okulu Terk Eden Öğrenci		Okulu Terk Eden Öğrenci Velisi	
		n	%	N	%	n	%	n	%	n	%
Akdeniz	Antalya	93	2.7	19	2.0	91	3.8	-	-	-	-
	Mersin	250	7.3	79	8.4	221	9.2	3	4.6	4	5.6
	<i>Toplam</i>	<i>343</i>	<i>10.1</i>	<i>98</i>	<i>10.5</i>	<i>312</i>	<i>13.0</i>	<i>3</i>	<i>4.6</i>	<i>4</i>	<i>5.6</i>
Doğu Anadolu	Erzincan	222	6.5	79	8.4	172	7.2	7	10.8	7	9.9
	Van	265	7.8	55	5.9	196	8.2	20	30.8	20	28.2
	<i>Toplam</i>	<i>487</i>	<i>14.3</i>	<i>134</i>	<i>14.3</i>	<i>368</i>	<i>15.4</i>	<i>27</i>	<i>41.6</i>	<i>27</i>	<i>38.1</i>
Ege	Afyon	234	6.9	43	4.6	191	8.0	3	4.6	10	14.1
	İzmir	299	8.8	121	12.9	233	9.7	5	7.7	5	7.0
	<i>Toplam</i>	<i>533</i>	<i>15.6</i>	<i>164</i>	<i>17.5</i>	<i>424</i>	<i>17.7</i>	<i>8</i>	<i>12.3</i>	<i>15</i>	<i>21.1</i>
Güneydoğu Anadolu	Mardin	272	8.0	46	4.9	202	8.4	-	-	-	-
	Şanlıurfa	247	7.2	90	9.6	153	6.4	9	13.8	16	22.5
	<i>Toplam</i>	<i>519</i>	<i>15.2</i>	<i>136</i>	<i>14.5</i>	<i>355</i>	<i>14.8</i>	<i>9</i>	<i>13.8</i>	<i>16</i>	<i>22.5</i>
İç Anadolu	Konya	298	8.7	86	9.2	194	8.1	7	10.8	2	2.8
	Yozgat	291	8.5	82	8.8	201	8.4	11	16.9	7	9.9
	<i>Toplam</i>	<i>589</i>	<i>17.3</i>	<i>168</i>	<i>17.9</i>	<i>395</i>	<i>16.5</i>	<i>18</i>	<i>27.7</i>	<i>9</i>	<i>12.7</i>
Karadeniz	Gümüşhane	273	8.0	40	4.3	182	7.6	-	-	-	-
	Tokat	285	8.4	56	6.0	154	6.4	-	-	-	-
	<i>Toplam</i>	<i>558</i>	<i>16.4</i>	<i>96</i>	<i>10.2</i>	<i>336</i>	<i>14.0</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Marmara	İstanbul	277	8.1	117	12.5	117	4.9	-	-	-	-
	Kocaeli	103	3.0	24	2.6	85	3.6	-	-	-	-
	<i>Toplam</i>	<i>380</i>	<i>11.1</i>	<i>141</i>	<i>15.0</i>	<i>202</i>	<i>8.4</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Genel Toplam</i>		<i>3409</i>	<i>100.0</i>	<i>937</i>	<i>100.0</i>	<i>2392</i>	<i>100.0</i>	<i>65</i>	<i>100.0</i>	<i>71</i>	<i>100.0</i>

Okullaşma oranının düşüklüğüne göre seçilen iller: Afyon, Antalya, Konya, Yozgat, Gümüşhane, Tokat, Şanlıurfa ve Erzincan'dır. Bu illerdeki okullaşma oranının, bazılarında %80'in, bazılarında ise %70'in altında olması bu illerin örnekleme dahil edilmesini sağlamıştır. Ayrıca, göç alan illerin de kendine özgü sorunları vardır. Antalya, Van, Mardin bu amaçla örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde okul terkinin nedenlerini ve okulu terk eden öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik anket formları geliştirilmiştir. Proje kapsamında; ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin öğrencilerin okul terkine ilişkin görüş ve önerilerine yönelik olarak anket formunun yönetici-öğretmen formu hazırlanmıştır. İlköğretime devam eden öğrencilerin ve bu öğrencilerin annelerinin de okul terkine yönelik görüşlerini belirlemek için anket formları düzenlenmiştir. Ayrıca, ilköğretimi terk eden öğrencilerle ve bu öğrencilerin anneleriyle yapılan görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin okula bağlılık düzeylerini, okul iklimine ve yönetici-öğretmen desteğine ilişkin algılarını belirlemek üzere de Okul İklimi Öğrenci Ölçeği (ÇALIK VE DİĞERLERİ, 2008) ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin (CEMALCILAR, 2009) kullanılması kararlaştırılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formları ve ölçekler aşağıda sıralanmıştır:

1. İlköğretime Devam Eden Çocuk Anketi (Ek 1)
2. Okul İklimi Öğrenci Ölçeği (OIÖÖ) (Ek 2)
3. Okul Atmosferi Ölçeği (OAÖ) (Ek 2)
4. İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmen Anketi (Ek 3)*
5. İlköğretime Devam Eden Çocuk Anneleri Anketi (Ek 4)
6. İlköğretimi Terk Eden Çocuk Görüşme Formu (Ek 5)
7. İlköğretimi Terk Eden Çocuk Anneleri Görüşme Formu (Ek 6)

1. *İlköğretime Devam Eden Çocuk Anketi.* İlköğretime devam eden çocukların cinsiyet, yaş, okul türü, doğduğu yerleşim yeri, evdeki birey sayısı, vb. kişisel özelliklerinin yanında, öğretmenlerine ve okul ortamına ilişkin algılarını, evin ve okulun fiziksel koşullarını ve okula devam etmeme durumunda ailenin tepkisinin ne olacağına

* Proje ekibi olarak veri toplama araçlarının geliştirilme sürecindeki katkılarından dolayı Sayın Doç. Dr. Fatoş GÖKÇEN'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeynep CEMALCILAR'a teşekkür ederiz.

ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla geliştirilen bu anket formu 44 sorudan oluşmaktadır.

2. *Okul İklimi Öğrenci Ölçeği (OIÖÖ)*. ÇALIK VE DİĞERLERİ (2008) tarafından geliştirilen bu ölçek, beşli Likert tipi dereceleme biçiminde hazırlanmış 22 maddeden oluşmaktadır. Dereceleme ölçeği “Hiçbir zaman = 1” ve “Her zaman = 5” şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin; (1) destekleyici öğretmen davranışları, (2) başarı odaklılık ve (3) güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi olmak üzere üç faktörü bulunmaktadır. Birinci faktörde 8 madde, ikinci faktörde 4 madde ve üçüncü faktörde ise 10 madde yer almaktadır. Üç faktörlü yapıda maddelerin faktör yük değerleri 0.45 ile 0.85 arasında değişmektedir. Üç alt boyuttan oluşan OIÖÖ'nin açıkladığı toplam varyans 44.78'dir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları da gerek alt boyutların gerekse tüm modelin kabul edilebilir uyum göstergelerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. OIÖÖ'den elde edilen puanların güvenilirlik düzeyini belirlemek için hesaplanan Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayıları birinci faktör için .79, ikinci faktör için .77, üçüncü faktör için .85 ve ölçeğin bütünü için ise .81 olarak bulunmuştur. Her bir boyuta ilişkin madde toplam korelasyonları ise .33 ile .67 arasında değişmektedir.

3. *Okul Atmosferi Ölçeği (OAÖ)*. Bu ölçek CEMALCILAR (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli Likert tipi dereceleme ölçeği biçiminde hazırlanmış ve “Kesinlikle Katılmıyorum = 1” ile “Kesinlikle Katılıyorum = 5” arasında puanlanmıştır. Ölçeğin yedi alt ölçeği bulunmaktadır: (1) Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması, (2) öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması, (3) Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, (4) Okuldaki olanakların/kaynakların yeterliği, (5) Okuldaki şiddet algısı, (6) Okula aidiyet ve (7) Akademik programdan memnuniyet. Ölçeğin yapı geçerliği için her bir alt ölçeğin kendi içinde faktör analizi yapılmış ve güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Birinci alt ölçek olan öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması 8 madde ile ölçülmektedir. Açıklanan toplam varyansı %49.5 olarak bulunmuş ve iç tutarlık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması alt ölçeği 4 maddeden oluşmaktadır. Bu alt ölçekte açıklanan toplam varyans %46.9 olmuş ve Cronbach Alpha .64 olarak hesaplanmıştır. Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması alt ölçeğinde 3 madde yer almış ve ölçekte açıklanan varyans %49.6 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise .71 bulunmuştur. Okuldaki olanakların/kaynakların yeterliği alt ölçeğinde 5 madde bulunmaktadır. Bu faktörde açıklanan varyans %50.2 olurken, iç tutarlık katsayısı .76 olmuştur. Beş maddeden oluşan

okuldaki şiddet algısı ölçeğinde açıklanan toplam varyans %48.4 bulunurken, güvenilirlik katsayısı .73 olarak bulunmuştur (Bu faktörde yer alan maddelerden biri, uygulama izninin alınması sırasında EARGED'in önerisi doğrultusunda ölçekten çıkarılmıştır). Okula aidiyet alt ölçeği 6 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte açıklanan toplam varyans %49.5 ve iç tutarlık katsayısı .79'dur. Akademik programdan memnuniyet alt ölçeğinde 5 madde yer almaktadır. Bu alt ölçekte açıklanan toplam varyans %54.8 olarak hesaplanmış ve iç tutarlık katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur.

4. *İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmen Anketi*. Bu anket formu, ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Formda, yönetici ve öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, görev ve bulunulan ildeki görev süresi gibi kişisel değişkenlerin yanında kız ve erkek öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine, çözüm önerilerine ve okulu bırakma eğiliminde olan öğrencilerin teşhis edilmesine ve bu öğrencilerin okulu terk etme eğilimlerinin önlenmesine ilişkin görüşlerini belirtmelerine olanak sağlayan 23 soru yer almaktadır.

5. *İlköğretime Devam Eden Çocuk Anneleri Anketi*. Araştırma kapsamında, ilköğretime devam eden çocuk annelerinin de öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin görüşlerinin araştırılması düşünülmüştür. Bu amaçla hazırlanan anket formu 36 maddeden oluşmaktadır. Ankette, ilköğretime devam eden çocuk annelerinin yaş, medeni durum, çocuk sayısı, doğduğu yerleşim yeri ve eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerinin yanında, çocuğun okul başarısına, okul zamanlarının dışındaki zamanları nasıl değerlendirdiğine, okulun fiziksel koşullarına, okula devam etmek istememe durumunda nasıl bir tepki vereceğine ve iyi bir eğitim almanın çocuk için önemine ilişkin görüşlerini belirtmelerini sağlayacak sorular yer almıştır.

6. *İlköğretimi Terk Eden Çocuk (Görüşme Formu)*. Projenin amaçlarından biri olarak ilköğretimi terk eden çocukların okulu terk etme nedenlerine ilişkin durum saptaması yapmak amaçlanmıştır. Bu amaçla geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğrencilerin görüşlerini almak amacıyla 47 soru bulunmaktadır. Bu görüşme formunda, öğrencilerin cinsiyet, yaş, en son devam ettiği okul türü, doğduğu yerleşim yeri, evdeki birey sayısı, vb. kişisel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin okulu neden bıraktığına, okulu bırakma kararını kimin verdiğiğine, okula devam ettiği son yıldaki ders başarısına, öğretmenlerine, derslerine ve arkadaşlarına ilişkin algısına, ailenin eğitime ve okula ilişkin bakış açısına, okula yeniden devam etmeyi isteyip

istememeye ve iyi bir eğitimin neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerini belirtmeleri amacıyla hazırlanmış sorular bulunmaktadır.

7. *İlköğretimi Terk Eden Çocuk Anneleri Görüşme Formu*. İlköğretimi terk eden annelerin çocuklarının neden okulu terk ettiğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla bu görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunda, ilköğretimi terk eden çocukların annelerinin yaş, medeni durum, doğduğu yerleşim yeri ve eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerine ek olarak, çocuğun okula devam etmeme nedenine, okulu terk kararını kimin verdiği, çocuk okulu terk ettiğinde nasıl bir tepki gösterildiğine, çocuğun en son devam ettiği okulun fiziki koşullarına ve çocuğun okula ilişkin algısına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış 41 soru bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada oluşturulan alt problemlere uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. “Okulu terk eden ilköğretim öğrencilerinin belirgin demografik özelliklerinin dağılımı nasıldır?” şeklinde oluşturulan problemin çözümlenmesinde frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin görüşlerinin ve okula devam eden öğrenci annelerinin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşlerinin analizinde de frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin okulu terk etme nedenlerine ilişkin görüşlerinin ve yine okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin annelerinin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılacağı için uygun sorularda frekans ve yüzde değerlerinin hesaplanmasına ek olarak betimsel içerik analizi yapılmıştır. “Öğrencilerin algılarına göre okul ikliminin çeşitli özellikleri (başarı, destek ve güvene dayalı bir okul ortamı, destekleyici yönetici ve öğretmen davranışı, okul olanakları, şiddet algısı ve akademik programdan memnuniyet) ile öğrencilerin okula aidiyet duyguları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?” sorusunun cevaplanmasında Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Okul ikliminin çeşitli özelliklerinin öğrencilerin okuldaki şiddet algısı, akademik programdan memnuniyet ve okula aidiyet algıları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin belirlenmesi amacıyla Path Analizi tekniği kullanılmıştır.

BÖLÜM – III

BULGULAR

Araştırmanın bulguları; 1) İlköğretime Devam Eden Öğrenci Görüşleri, 2) Yönetici ve Öğretmen Görüşleri, 3) İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Velilerinin Görüşleri, 4) İlköğretimi Terk Etmiş Çocuk Görüşleri ve 5) İlköğretimi Terk Etmiş Çocukların Velilerinin Görüşleri olmak üzere başlıklar altında sırasıyla sunulmuştur.

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Bu başlık altında öncelikle ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin okul terkine ilişkin görüşlerinin analizi yapılmıştır. Daha sonra, öğrencilerin Okul İklimi Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nde yer alan boyutlara ilişkin görüşlerinin bazı demografik özelliklere göre farklılığı incelenmiş ve öğrencilerde okul bağlılığını ve memnuniyetini etkileyen değişkenlerin analizine ilişkin path analizi sonuçları sunulmuştur.

İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okul Terkine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Araştırmaya ilköğretime devam eden toplam 3409 öğrencinin %48.5'i erkek, %51.5'i kız öğrencidir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 14'ü ise cinsiyetin sorulduğu soruya cevap vermemiştir. Öğrencilerin %37.8'i altıncı sınıfta, %30.3'ü yedinci sınıfta ve %31.8'i de sekizinci sınıfta öğrenim görmektedir.

Bu öğrencilerin büyük çoğunluğunu 1995 (14 yaş) (%29.3), 1996 (13 yaş) (%32.5) ve 1997 (12 yaş) (%26.0) doğumlu öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi (%63.3) il merkezlerinde doğmuştur. İlçede doğanların oranı %22.6 iken, kasabada doğanların oranı %4.3 ve köyde doğanların oranı ise %9.8'dir. Yoğunluk 10-15 yıl arasında olmakla birlikte, öğrencilerin büyük çoğunluğu bulunduğu ilde 1-15 yıldan beri yaşamaktadır (%90.4).

Araştırmaya katılan öğrencilerin "Evinizde sen dahil kaç kişi yaşıyor?" sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde, 3 kişi diyenlerin oranı %7, 4 kişi diyenlerin oranı %22.7, 5 kişi diyenlerin oranı %21.7, 6 kişi diyenlerin oranı %14.2 ve 7 kişi diyenlerin oranı ise %10'dır. Öğrencilerin %22'lik bir oranı evlerinde kendisi dahil 8 kişi ve üzerinde insan yaşadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin "Evde senden başka kimler yaşıyor?" sorusuna verdikleri cevapların yüzdelik dağılımı Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin “Evde senden başka kimler yaşıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

<i>Evde senden başka kimler yaşıyor?</i>	<i>Evet</i> (%)	<i>Hayır</i> (%)
Anne	98.8	1.2
Baba	94.7	5.3
Büyük kardeşler	69.4	30.6
Küçük kardeşler	74.5	25.5
Anneanne-babanne-dede	18.0	82.0
Yenge-kuzenler	12.8	87.2
Diğer	7.7	92.3

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipinde ailelerde yaşadığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında ilköğretime devam eden öğrencilere “Para kazanmak için bir işte çalışıyor musun?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%88.6) bu soruya “hayır” cevabını verdiği görülmektedir. Öğrencilerin %11.4'lük bir dilimi ise okula devam ederken aynı zamanda bir işte çalıştığını belirtmiştir.

“Okula devam etmen konusunda seni en çok kim destekliyor?” sorusuna öğrencilerin %45.3'ü “annem” cevabını verirken, %45.1'i ise “babam” cevabını vermiştir. Bununla birlikte, okula devam etme hususunda en çok öğretmeninden destek gördüğünü söyleyenlerin oranı sadece %8.9 olmuştur. Okula devam etme konusunda en çok desteği okul yönetiminden gördüğünü belirten öğrencilerin oranı ise yaklaşık %1 olarak oldukça azdır.

Öğrencilerin yaklaşık beşte dördü defterlerini almakta ekonomik olarak zorlanmadığını (%79.3) belirtirken, yine öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü (%72.3) okul kıyafetini almakta zorlanmadığını belirtmiştir. Okul defterlerini alma konusunda öğrencilerin beşte biri, okul kıyafetlerinin alınması konusunda ise öğrencilerin dörtte biri ekonomik zorluklarla karşılaştığını belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere “Derslerindeki başarı düzeyini genel olarak nasıl tanımlarsın?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin yaklaşık beşte biri (%19.9) derslerindeki başarıyı “çok iyi” olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin çoğunluğu (%45.4) ders başarısını “iyi” olarak tanımlarken, ders başarısını “kötü” olarak tanımlayanların oranı ise %5’tir. Öğrencilerin yaklaşık %2’lik bir bölümü, derslerindeki başarıyı “çok kötü” olarak tanımlamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenlerine ve okula ilişkin çeşitli ifadelere verdikleri cevapların yüzdelik dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin Öğretmenlere ve Okula İlişkin Çeşitli Görüşleri

<i>Öğretmenlerle ve okulla ilgili ifadeler</i>	<i>Hiçbir zaman</i> (%)	<i>Bazen</i> (%)	<i>Her zaman</i> (%)
Öğretmenimi seviyorum.	1.9	17.8	80.4
Öğretmenimle sorun yaşarım.	50.1	41.2	8.7
Okulda çok şey öğreniyorum.	3.6	18.2	78.2
Okulda birçok arkadaşım var.	3.1	14.2	82.7
Derslerimi seviyorum.	2.3	23.5	74.2
Okula gitmeyi seviyorum.	3.7	18.8	77.5
Okulumuzda öğrenciler arasında kavga olabiliyor.	7.8	69.1	23.1
Okulumuzda sosyal faaliyetler düzenlenir.	9.0	54.6	36.3

Tablo 4’teki veriler incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%80.4) öğretmenini sevdiği, okulda çok şey öğrendiğini düşündüğü (%78.2), okulda çok sayıda arkadaşına sahip olduğu (%82.7), derslerini sevdiği (%74.2) ve okula gitmeyi sevdiği (%77.5) anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin yaklaşık yarısının (%49.9) bazen ve her zaman düzeyinde öğretmenleriyle sorunlar yaşadığını belirtmiş olması önemli bir bulgu olarak nitelendirilebilir. Benzer şekilde, öğrencilerin önemli bir bölümünün (%69.1) bazen ve yaklaşık dörtte birinin (%23.1) de her zaman düzeyinde okullarında öğrenciler arasında kavga olabildiğini belirtmesi düşündürücüdür. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan okullarda düzenlenen sosyal faaliyetlerin de yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin

sadece üçte birinden biraz fazlası (%36.3) okullarında her zaman ya da düzenli olarak sosyal faaliyetlerin düzenlendiğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yaklaşık üçte biri (%32.1) evinin okulundan uzakta olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin büyük çoğunluğu (%86.9) okula yürüyerek gidip gelmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere “Hiç sınıf tekrarı yaptın mı?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin %8.7’si “evet” cevabını vererek sınıf tekrarı yaptığını belirtmiştir. Sınıf tekrarları genellikle ilköğretimin 6. sınıfında yoğunlaşmakta ve tekrar nedeni olarak öğrencilerin göç ya da devamsızlık gibi nedenlerle sınıf tekrarı yaptıkları görülmektedir.

Öğrencilerin ve ailelerinin öğrenmeye ve okula ilişkin algılarını ve farkındalık düzeylerini belirlemek üzere sorulmuş çeşitli sorulara verilen cevapların yüzdeler dağılımı Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğrencilerin ve Velilerin Okula İlişkin Algı ve Farkındalık Düzeylerine Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Dağılımı

<i>Okula ve öğrenmeye ilişkin ifadeler</i>	<i>Evet (%)</i>	<i>Hayır (%)</i>
Evde ders çalışıyor musun?	91.8	8.2
Ailen okul durumunu takip ediyor mu?	90.3	9.7
Ailen okula gidip gitmediğini kontrol eder mi?	79.9	20.1
Ailen derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder mi?	77.1	22.9
Ailen veli toplantılarına katılır mı?	90.6	9.4
Ailen öğretmenle senin ders durumun hakkında konuşur mu?	88.5	11.5
Bir problemin olsa ailenle kolayca konuşabilir misin?	71.2	28.8
Öğretmenin seninle derslerin hakkında konuşur mu?	73.3	26.7
Öğretmenin ailenle senin derslerin hakkında konuşur mu?	78.0	22.0
Okul yöneticileri (müdür, müdür yardımcısı) seninle hiç konuşur mu?	52.1	47.9
Sorunun olduğu zaman öğretmene söyleyebiliyor musun?	64.0	36.0
Öğretmenin senin adını biliyor mu?	97.0	3.0
Okulunuzda rehber öğretmen var mı?	88.2	11.8
Okulunuzda bilgisayar laboratuvarı var mı?	90.3	9.7
Okulunuzda spor salonu var mı?	25.3	74.7
Okulunuzun bahçesinde oyun oynayabiliyor musunuz?	80.6	19.4
Okulunuzda resim odası var mı?	33.3	66.7
Okulunuzda müzik odası var mı?	18.9	81.1
Okulunuzda kütüphane var mı?	79.5	20.5
Okula devam etmek istiyor musun?	93.5	6.5

Tablo 5'e göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun evde çalıştığı (%91.8), ailelerin öğrencinin okul durumunu takip ettiği (%90.3), ailenin öğrencinin okula gidip gitmediğini takip ettiği (%79.9), derslerini yapıp yapmadığını kontrol ettiği (%77.1), veli toplantılarına katıldığı (%90.6) ve öğrencinin ders durumu hakkında öğretmenle konuştuğu (%88.5) anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin beşte birinden fazlasının ailesinin okula gidip gitmediğini kontrol etmediğini (%20.1) ve derslerini yapıp yapmadığını kontrol etmediğini (%22.9) belirtmesi düşündürücüdür.

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin dörtte birinden fazlasının (%28.8) bir problemi olduğunda ailesiyle rahatça konuşmadığı, dörtte birinden fazlasının (%26.7) da öğretmenin kendisiyle dersleri hakkında konuşmadığını belirtmesi önemli bulgulardır. Bununla birlikte, öğrencilerin yaklaşık yarısı (%47.9) okul yöneticilerinin kendileriyle konuşmadığını düşünmektedir. Ayrıca, öğrencilerin üçte birinden fazlası (%36.0), bir sorunu olduğunda öğretmenine söyleyemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu okullarında rehber öğretmenin (%88.2) ve bilgisayar laboratuvarının (%90.3) olduğunu, okul bahçesinde oyun oynama imkanı bulunduğunu (%80.6) ve okulda kütüphane bulunduğunu (%79.5) ifade etmiştir. Okulda resim odası (%66.7) ve müzik odası olmadığını (%81.1) belirtenlerin oranının çok olması okulların resim odası ve müzik odası açısından yeterli alt yapıya sahip olmadığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin büyük çoğunluğu (%93.5) "Okula devam etmek istiyor musun?" sorusuna "evet" cevabını vermesine karşın, okula devam etmek istemeyenlerin oranının (%6.5) küçümsenmeyecek kadar yüksek olduğu düşünülebilir.

Gerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullaşma oranı hedefleri arasında ilköğretimde %100 okullaşmaya önem verdiği, gerekse Devlet Planlama Teşkilatı'nın Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013) ilköğretimde okullaşma oranını %100'e çıkarma hedefi bulunduğu göz önüne alındığında her 100 öğrenciden yaklaşık 7'sinin ilköğretime devam etmek istemediğini belirtmesi dikkate alınması gereken bir bulgu olarak dikkat çekmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı, ilköğretimde okul terklerinin azaltılması için başta kırsal kesime ve kız çocuklarına yönelik olmak üzere gerekli tedbirlerin alınmasını ve ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltilmesini hedeflemektedir (DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, 2006).

Araştırma kapsamında ilköğretime devam eden öğrencilere "Okula devam etmek istemediğini söyleyen annenin tepkisi ne olur?" ve "Okula devam etmek istemediğini

söylenen babanın tepkisi ne olur?” soruları yöneltilmiştir. Bu iki soruya verilen cevapların yüzdelik dağılımı Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Öğrencinin Okula Devam Etmek İstememesi Durumunda Anne ve Babanın Muhtemel Tepkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Okula devam etmek istemediğini söyleyen <u>annenin</u> tepkisi ne olur?</i>	<i>Babama</i>					
	<i>Kabul eder</i>	<i>İstemez</i>	<i>Çok kızar</i>	<i>İlgilenmez</i>	<i>Babama sormamı ister</i>	<i>Diğer</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
	29.0	14.2	48.7	1.3	4.8	2.1
<i>Okula devam etmek istemediğini söyleyen <u>babanın</u> tepkisi ne olur?</i>	<i>Anneme</i>					
	<i>Kabul eder</i>	<i>İstemez</i>	<i>Çok kızar</i>	<i>İlgilenmez</i>	<i>Anneme sormamı ister</i>	<i>Diğer</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
	26.0	14.9	52.1	2.2	1.8	2.9

Tablo 6 incelendiğinde, ilköğretime devam eden öğrencilerin %29’u okula devam etmek istemediğini söylediğinde bunun annesi tarafından kabul edileceğini belirtmiştir. Aynı şekilde öğrencilerin %26’sı da okula devam etmek istemediğini söylediğinde babasının kabul edeceğini düşünmektedir.

Araştırmanın önemli bulgularından biri de öğrencilerin yarıdan fazlasının (%51.9) çevresinde okula gitmeyen okul çağında arkadaşlarının olmasıdır. Bununla birlikte, öğrencilerin büyük çoğunluğu (%85.9) yükseköğrenim görmek istediğini belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin üçte ikiden fazlası (%68.2), “Okulu terk etmenin bir cezası olduğunu biliyor musun?” sorusuna “evet” cevabını vermiştir. Öğrencilere ileride hangi mesleği tercih edecekleri sorulduğunda genellikle öğretmen, mühendis, doktor, avukat, polis, subay gibi cevapların daha yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin iyi bir eğitim almanın neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerinin yüzdelik dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun iyi bir eğitim almanın bir meslek sahibi olmak (%95.9), iyi bir vatandaş olmak (%94.8), iyi bir evlilik yapmak (%84.1), ileride aileye destek olmak (%94.7) ve çocuklarını iyi yetiştirmek (%95.8)

açısından önemli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun iyi bir eğitim almanın önemine inandığı söylenebilir.

Tablo 7

Öğrencilerin İyi Bir Eğitim Almanın Önemine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Aşağıda belirtilen ifadeler açısından iyi bir eğitim almanın önemine ne derece katıldığınızı belirtiniz.</i>	<i>Hiç önemli değil (%)</i>	<i>Biraz önemli (%)</i>	<i>Çok önemli (%)</i>
Bir meslek sahibi olmak	1.7	2.4	95.9
Okula gitmeme cezasından kurtulmak	27.2	16.8	56.0
İyi bir vatandaş olmak	1.8	3.5	94.8
İyi bir evlilik yapmak	5.5	10.3	84.1
İleride aileye destek olmak	1.2	4.0	94.7
Çocuklarını iyi yetiştirmek	1.4	2.8	95.8

İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin Boyutlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Okul İklimi Öğrenci Ölçeğinin; (1) destekleyici öğretmen davranışları, (2) başarı odaklılık ve (3) güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi olmak üzere üç faktörü bulunmaktadır. Okul Atmosferi Ölçeği'nin ise; (1) Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması, (2) öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması, (3) Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, (4) Okuldaki olanakların/kaynakların yeterliği, (5) Okuldaki şiddet algısı, (6) Okula aidiyet ve (7) Akademik programdan memnuniyet olmak üzere 7 alt ölçeği vardır. Öğrencilerin bu faktörlerde yer alan maddelere verdikleri cevapların aritmetik ortalaması alınarak her bir faktör için bir faktör puanı oluşturulmuştur. Öncelikle faktörler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Ardından, bu alt ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Bağımsız Gruplar İçin t-Testi yapılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin faktör puanlarının bölge ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiş ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Alt Ölçekler Arası Korelasyonlar

Öğrencilerin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin alt ölçeklerinden (faktörlerden) aldıkları puanlar arasındaki Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayıları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Alt Ölçekler (Faktörler) Arası Korelasyonlar

Faktörler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Destek	1.00	.53**	.27**	.55**	-.44**	.45**	.42**	-.24**	.33**	.49**
2. Başarı		1.00	.29**	.48**	-.36**	.29**	.26**	-.16**	.32**	.44**
3. Güven			1.00	.32**	-.30**	.27**	.23**	-.38**	.40**	.31**
4. ÖDOA ^a				1.00	-.65**	.45**	.43**	-.17**	.43**	.60**
5. ÖNOA ^b					1.00	-.43**	-.42**	.19**	-.36**	-.58**
6. OYDOA ^c						1.00	.52**	-.32**	.34**	.42**
7. OOKY ^d							1.00	-.32**	.33**	.41**
8. OŞA ^e								1.00	-.25**	-.18**
9. OA ^f									1.00	.49**
10. APM ^g										1.00

** p < .01

^a Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması

^b Öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması

^c Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması

^d Okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği

^e Okuldaki şiddeti algısı

^f Okula aidiyet/bağlılık

^g Akademik programlardan memnuniyet

Tablo 8'deki korelasyon katsayıları incelendiğinde, okul ikliminin destek boyutu ile başarı (r = .53) ve güven (r = .27) pozitif yönde ve anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Başarı ve güven faktörleri arasındaki ilişki de pozitif yönde ve anlamlıdır (r = .29). Okul ikliminin destek boyutu ile öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r = .55). Buna göre, öğretmenlerin destekleyici olma düzeyi yükseldikçe okul ikliminin destekleyici olarak algılanma düzeyi de artmaktadır. Benzer şekilde, okul ikliminin destek (r = -.44), başarı (r = -.36) ve güven (r = -.30) faktörleri ile öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması arasındaki ilişkiler negatif yönde ve anlamlıdır. Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması da destek, başarı ve güven faktörleriyle pozitif yönde ilişkilidir. Aynı şekilde, okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği de okul ikliminin bu üç

faktörüyle pozitif ilişkili bulunmuştur. Okuldaki algılanan şiddet düzeyi ise destek ($r = -.24$), başarı ($r = -.16$), güven ($r = -.38$), öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($r = -.17$), okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması ($r = -.32$), okula aidiyet ($r = -.25$), ve akademik programlardan memnuniyet ($r = -.18$) faktörleriyle negatif yönde ilişkilidir. Başka bir anlatımla, okuldaki algılanan şiddet düzeyinin yüksekliği bu olumlu özelliklere ilişkin algıyı zayıflatmaktadır. Okula aidiyet faktörünün en yüksek düzeyde ilişkili olduğu faktör öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasıdır ($r = .43$). Öğretmenlerin destekleyici davranışlar sergilemelerine bağlı olarak öğrencilerin okula aidiyet-bağlılık duygusu geliştirmeleri kolaylaşmaktadır. Benzer şekilde, öğrencilerin akademik programlardan memnuniyeti ile en yüksek düzeyde ilişkili olan faktör yine öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasıdır ($r = .60$). Bu bulgular özetle, öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasının, öğrencilerin başarısını, destek algısını ve güven duygusunu pekiştirdiği, öğrencilerin okula ilişkin şiddet algılarının yükselmesiyle birlikte de destek, başarı ve güven algısının zayıfladığı biçiminde yorumlanabilir.

Öğrencilerin Faktör Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre t-Testi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin OİÖÖ'nün destek boyutundan aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($t = 5.278$, $p < .01$). Kız öğrencilerin okul ikliminin destek faktörüne ilişkin algıları ($\bar{X} = 3.76$), erkek öğrencilere ($\bar{X} = 3.62$) daha olumludur. Okul ikliminin başarı ($t = 8.453$, $p < .01$) ve güven ($t = 7.548$, $p < .01$) faktörlerinde de anlamlı farklılığın kızların lehine olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha olumlu bir algı içinde oldukları dikkat çekmektedir. Başarı faktöründe kız öğrencilerin puan ortalaması 4.31 iken, erkek öğrencilerin puan ortalaması 4.11 olmuştur. Güven faktöründe ise kızların ortalama puanı 3.41, erkeklerin ortalama puanı 3.21 olarak bulunmuştur.

Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması (ÖDOA) faktöründe, öğrencilerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t = 6.490$, $p < .01$). Kız öğrenciler ($\bar{X} = 4.11$), erkek öğrencilere ($\bar{X} = 3.90$) göre öğretmenlerinin davranışlarını daha fazla destekleyici olarak algılamaktadırlar. Benzer şekilde, öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması (ÖNOA) faktöründe anlamlı fark kız öğrencilerin lehinedir (t

= -5.263, $p < .01$). Kız öğrencilerin öğretmenlerinin davranışlarını olumsuz algılama düzeyi ($\bar{X} = 1.89$), erkek öğrencilere ($\bar{X} = 2.08$) göre daha düşüktür.

Tablo 9

Faktörlere İlişkin Puanların Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
1. Destek	Kız	1707	3.76	.73	5.278	.000
	Erkek	1501	3.62	.80		
2. Başarı	Kız	1704	4.31	.62	8.453	.000
	Erkek	1501	4.11	.74		
3. Güven	Kız	1703	3.41	.72	7.548	.000
	Erkek	1501	3.21	.72		
4. ÖDOA	Kız	1662	4.11	.85	6.490	.000
	Erkek	1453	3.90	.93		
5. ÖNOA	Kız	1653	1.89	1.00	-5.263	.000
	Erkek	1449	2.08	1.09		
6. OYDOA	Kız	1649	3.67	1.24	4.141	.000
	Erkek	1447	3.49	1.26		
7. OOKY	Kız	1654	3.40	1.09	.407	.684
	Erkek	1450	3.39	1.06		
8. OŞA	Kız	1650	3.13	.84	-1.861	.063
	Erkek	1446	3.19	.83		
9. OA	Kız	1629	4.10	.91	6.264	.000
	Erkek	1439	3.89	.94		
10. APM	Kız	1625	4.32	.87	6.435	.000
	Erkek	1430	4.11	.96		

Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması (OYDOA) faktöründe, öğrencilerin puan ortalamaları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($t = 4.141$, $p < .01$). Kız öğrenciler ($\bar{X} = 3.67$), erkek öğrencilere ($\bar{X} = 3.49$) göre okul yöneticilerinin davranışlarını daha destekleyici olarak değerlendirmektedirler.

Okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği faktöründe, öğrencilerin puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yoktur ($t = .407, p > .05$). Okul olanaklarının yeterliğine ilişkin kız öğrencilerin algıları ($\bar{X} = 3.40$) ile erkek öğrencilerin algıları ($\bar{X} = 3.39$) benzer bulunmuştur. Başka bir anlatımla, okul olanaklarının ya da kaynaklarının yeterliğine ilişkin öğrenci görüşlerinde cinsiyet değişkeni anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Benzer şekilde, okuldaki şiddet algısı (OŞA) faktöründe de kız ve erkek öğrencilerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t = -1.861, p > .05$). Okulda algılanan şiddete ilişkin olarak erkek öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X} = 3.19$), kız öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X} = 3.13$) yüksek olmasına rağmen, aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Okula aidiyet (OA) faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t = 6.264, p < .01$). Okula aidiyet faktörüne ilişkin kız öğrencilerin puan ortalaması 4.10 iken, erkek öğrencilerin bu faktördeki puan ortalaması 3.89 olmuştur. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğrenim gördükleri okullara daha fazla aidiyet duygusu ve bağlılık hissettikleri biçiminde yorumlanabilir.

Akademik programdan memnuniyet (APM) faktöründe, kız ve erkek öğrencilerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır ($t = 6.435, p < .01$). Başka bir anlatımla, öğrencilerin okulda sunulan akademik programa ilişkin algıları, cinsiyetlerine bağlı olarak değişmektedir. Kız öğrencilerin akademik programdan memnun olma düzeyi ($\bar{X} = 4.32$), erkek öğrencilerin akademik programdan memnuniyet düzeyinden ($\bar{X} = 4.11$) daha yüksektir.

Araştırmanın sonuçları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran okullarındaki öğrenme ortamını daha güvenli bulduklarını ve daha olumlu bir akran etkileşimi içinde olduklarını göstermiştir. Bu bulgunun, erkek öğrencilerin daha fazla şiddet uyguladığını, bunların daha fazla şiddete maruz kaldığını ve daha fazla saldırgan davranışlar sergilediğini gösteren araştırma sonuçlarıyla uyumlu olduğu söylenebilir (Karagülmez, Dinçyürek, Kırarp ve Şahin, 2006; Kepenekçi ve Çinkır, 2003; Pişkin, 2002). Öğrencilerin öğretmen, yönetici ya da diğer öğrencilerle olan ilişkileri ve etkileşimi sosyal bir bağlamda gerçekleşir. Okul öğrencilere akademik, duygusal ve davranışsal gelişimlerini sağlayacak güvenli ve düzenli bir öğrenme ortamı sağlamak zorundadır (Blum, 2005). Bununla birlikte, sınıfların kalabalık olması, ders materyallerinin ve öğretim programlarının etkisizliği ve sosyal etkinliklerin, okulun sosyal çevresinin ve rehberlik

hizmetlerinin yetersizliği gibi faktörler, ilköğretim okullarında disiplin olaylarının yaşanmasında etkili olmaktadır (TÜRNÜKLÜ, ZORALOĞLU VE GEMİCİ, 2001).

Öğrencilerin Faktör Puanlarının Bölgelere Göre Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin faktörlerinden aldıkları puanların bölgelere göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10'daki verilere göre, okul ikliminin destek boyutunda öğrencilerin puan ortalamaları arasında bölge değişkenine göre anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($F = 18.087$, $p < .01$). Anlamlı farklılıkların hangi bölgeler arasında olduğunu belirlemek üzere yapılan Çoklu Karşılaştırma Testi (Tukey-HSD) sonuçları, destek boyutuna ilişkin olarak Akdeniz Bölgesi'ndeki öğrencilerin ($\bar{X} = 3.79$), Güney Doğu Anadolu Bölgesi ($\bar{X} = 3.62$), İç Anadolu Bölgesi ($\bar{X} = 3.56$) ve Marmara Bölgesi'ndeki ($\bar{X} = 3.53$) öğrencilere göre daha olumlu bir algı içinde olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesi'nde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X} = 3.84$), Ege ($\bar{X} = 3.64$), Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilere göre öğrenim gördükleri okulların ikliminin daha fazla destekleyici olduğunu düşündükleri söylenebilir. Ayrıca, Karadeniz Bölgesi ($\bar{X} = 3.92$) öğrencileri Ege, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilere göre daha fazla destek algısı içindedirler.

Okul ikliminin başarı faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının bölgelere göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur ($F = 9.878$, $p < .01$). Akdeniz Bölgesi'ndeki öğrencilerin başarı algıları ($\bar{X} = 4.37$), Ege ($\bar{X} = 4.13$), Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 4.18$), İç Anadolu ($\bar{X} = 4.14$) ve Marmara ($\bar{X} = 4.17$) bölgelerindeki öğrencilerin başarı algılarından daha yüksektir. Ayrıca, Karadeniz Bölgesi öğrencilerinin okul ikliminin başarı faktörüne ilişkin görüşlerinin ($\bar{X} = 4.37$), Doğu Anadolu ($\bar{X} = 4.22$), Ege, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilere göre daha olumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 10
Faktörlere İlişkin Puanların Bölgelere Göre ANOVA Sonuçları*

Faktörler	1. Akdeniz (n = 343)		2. Doğu A. (n = 487)		3. Ege (n = 533)		4. Gün. D. A. (n = 519)		5. İç And. (n = 589)		6. Karadeniz (n = 558)		7. Marmara (n = 380)		F	p	Fark (Tukey-HSD)
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
1. Destek	3.79	.72	3.84	.76	3.64	.75	3.62	.78	3.56	.82	3.92	.67	3.53	.77	18.087	.000	1>4; 1>5; 1>7; 2>3; 2>4; 2>5; 2>7; 6>3; 6>4; 6>5; 6>7
2. Başarı	4.37	.59	4.22	.68	4.13	.66	4.18	.72	4.14	.80	4.37	.56	4.17	.68	9.878	.000	1>3; 1>4; 1>5; 1>7; 6>2; 6>3; 6>4; 6>5; 6>7
3. Güven	3.28	.69	3.17	.70	3.45	.76	3.29	.67	3.27	.73	3.48	.76	3.23	.72	12.526	.000	3>1; 3>2; 3>4; 3>5; 3>7; 6>1; 6>2; 6>4; 6>5; 6>7
4. ÖDOA	4.21	.79	4.07	.90	3.98	.85	3.95	.96	3.86	.96	4.17	.81	3.95	.87	8.751	.000	1>3; 1>4; 1>5; 1>7; 2>5; 6>3; 6>4; 6>5 6>7
5. ÖNOA	1.87	.99	1.92	1.06	1.97	1.00	2.12	1.12	2.11	1.08	1.80	.99	1.98	.98	6.365	.000	4>1; 4>6; 5>1; 5>6
6. OYDOA	3.80	1.21	3.69	1.20	3.77	1.21	3.39	1.31	3.44	1.26	3.83	1.14	3.17	1.30	16.953	.000	1>4; 1>5; 1>7; 2>4; 2>5; 2>7; 3>4; 3>5; 3>7; 6>4; 6>5 6>7
7. OOKY	3.44	1.06	3.59	1.02	3.46	1.06	3.19	1.05	3.11	1.09	3.74	1.03	3.26	1.03	23.267	.000	1>4; 1>5; 2>4; 2>5; 2>7; 3>4; 3>5; 6>1; 6>3; 6>4; 6>5; 6>7
8. OŞA	3.30	.84	3.17	.80	3.00	.84	3.12	.83	3.27	.83	3.07	.81	3.28	.86	8.386	.000	1>3; 1>6; 2>3; 5>3; 5>6
9. OA	3.96	.90	3.99	.89	4.24	.90	3.81	.92	3.78	.96	4.24	.89	3.92	.90	21.358	.000	2>5; 3>1; 3>2; 3>4; 3>5; 3>7; 6>1; 6>2; 6>4; 6>5; 6>7
10. APM	4.28	.85	4.29	.93	4.16	.89	4.12	.99	4.11	.94	4.49	.81	4.11	.94	11.392	.000	2>5; 6>1; 6>2; 6>3; 6>4; 6>5; 6>7

* Okul İklimi Öğrenci Ölçeği ve Okul Atmosferi Ölçeği'ni toplam 3251 öğrenci cevaplandırmıştır.

Okul ikliminin güven boyutunda, öğrencilerin puan ortalamaları arasında bölge değişkenine göre anlamlı farklılıklar vardır ($F = 12.526, p < .01$). Güven faktörüne ilişkin algı puanlarının bölgelere göre aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde, Ege Bölgesi öğrencilerinin ($\bar{X} = 3.45$), Doğu Anadolu ($\bar{X} = 3.17$), Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 3.29$), İç Anadolu ($\bar{X} = 3.27$) ve Marmara ($\bar{X} = 3.23$) bölgelerindeki öğrencilere göre daha olumlu bir algı içinde oldukları görülmektedir. Benzer şekilde, Karadeniz Bölgesi öğrencilerinin güven algılarının ($\bar{X} = 3.48$), Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilerden daha olumlu olduğu dikkat çekmektedir.

Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması faktöründe, öğrencilerin puan ortalamaları arasında bölge değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 8.751, p < .01$). Akdeniz Bölgesi'ndeki öğrenciler ($\bar{X} = 4.21$), Ege ($\bar{X} = 3.98$), Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 3.95$), İç Anadolu ($\bar{X} = 3.86$) ve Marmara ($\bar{X} = 3.95$) bölgelerindeki öğrencilere göre öğretmenlerini daha destekleyici bulmaktadırlar. Ayrıca, Doğu Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 4.07$) İç Anadolu Bölgesi öğrencilerinden; Karadeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 4.17$) de Ege, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilerden daha yüksek düzeyde öğretmenlerini destekleyici olarak görmektedirler.

Öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında bölgelere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 6.365, p < .01$). Güney Doğu Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 2.12$), Akdeniz Bölgesi ($\bar{X} = 1.87$) ve Karadeniz Bölgesi ($\bar{X} = 1.80$) öğrencilerine göre öğretmenlerinin davranışlarını daha olumsuz algılamaktadırlar. Bununla birlikte, İç Anadolu Bölgesi ($\bar{X} = 2.11$) öğrencilerinin Akdeniz ve Karadeniz bölgelerindeki öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarının daha olumsuz olduğu yönünde bir değerlendirmede buldukları belirtilebilir.

Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında bölgelere göre anlamlı farklar vardır ($F = 16.953, p < .01$). Akdeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.80$), Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 3.39$), İç Anadolu ($\bar{X} = 3.44$) ve Marmara ($\bar{X} = 3.17$) bölgelerindeki öğrencilere göre okul yöneticilerini daha fazla destekleyici olarak görmektedirler. Ayrıca, Doğu Anadolu Bölgesi ($\bar{X} = 3.69$), Ege

Bölgesi ($\bar{X} = 3.77$) ve Karadeniz Bölgesi ($\bar{X} = 3.83$) öğrencileri, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilere göre okul yöneticilerinin destekleyici davranışlar sergilemelerine ilişkin daha olumlu bir algı içindedirler.

Okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği faktöründe, öğrencilerin görüşleri bölge değişkenine göre farklılıklar göstermiştir ($F = 23.267$, $p < .01$). Okul olanaklarının ya da kaynaklarının yeterliğine ilişkin olarak, Akdeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.44$), Güney Doğu Anadolu (3.19) ve İç Anadolu (3.11) bölgelerindeki öğrencilerden; Doğu Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.59$), Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara ($\bar{X} = 3.26$) bölgelerindeki öğrencilerden; Ege Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.46$), Güney Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerindeki öğrencilerden ve Karadeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.74$), Akdeniz, Ege, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilerden daha olumlu bir görüş belirtmişlerdir.

Okuldaki şiddet algısı faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında bölgelere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 8.386$, $p < .01$). Akdeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.30$), Ege ($\bar{X} = 3.00$) ve Karadeniz ($\bar{X} = 3.07$) bölgelerindeki öğrencilere göre okullarındaki şiddeti daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar. Bununla birlikte, Doğu Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.17$) Ege Bölgesi öğrencilerinden; İç Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 3.27$) de Ege Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi öğrencilerine nazaran okullarında daha fazla şiddet algılamaktadırlar. Okulda şiddet algısının en az olduğu bölgenin Ege Bölgesi, en fazla olduğu bölgelerin ise Akdeniz, İç Anadolu ve Marmara ($\bar{X} = 3.28$) bölgeleri olduğu söylenebilir.

Okula aidiyet ya da bağlılık faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında bölgelere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 21.358$, $p < .01$). Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları, Doğu Anadolu Bölgesi öğrencilerinin ($\bar{X} = 3.99$) İç Anadolu Bölgesi öğrencilerine ($\bar{X} = 3.78$) göre okullarına daha fazla aidiyet ya da bağlılık duyduklarını göstermektedir. Ege Bölgesi öğrencilerinin okula aidiyet algıları ($\bar{X} = 4.24$), Akdeniz ($\bar{X} = 3.96$), Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 3.81$), İç Anadolu ($\bar{X} = 3.78$) ve Marmara ($\bar{X} = 3.92$) bölgelerindeki öğrencilerin aidiyet algılarından daha yüksektir. Ayrıca, Karadeniz Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 4.24$), Akdeniz, Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki öğrencilere göre öğrenim gördükleri okullara daha fazla aidiyet-bağlılık duymaktadırlar. Kısacası, okula aidiyet duygusu Ege

Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi öğrencilerinde diğer bölgelere göre daha yüksek düzeyde, İç Anadolu Bölgesi öğrencilerinde ise daha düşük düzeydedir.

Akademik programlardan memnuniyet faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında bölgelere göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 11.392$, $p < .01$). Doğu Anadolu Bölgesi öğrencileri ($\bar{X} = 4.29$), İç Anadolu Bölgesi öğrencilerinden ($\bar{X} = 4.11$) daha fazla akademik programlardan memnun görünmektedir. Bununla birlikte, Karadeniz Bölgesi öğrencilerinin ($\bar{X} = 4.49$), Akdeniz ($\bar{X} = 4.28$), Doğu Anadolu, Ege ($\bar{X} = 4.16$), Güney Doğu Anadolu ($\bar{X} = 4.12$), İç Anadolu ($\bar{X} = 4.11$) ve Marmara ($\bar{X} = 4.11$) bölgelerindeki öğrencilere göre okullarında sunulan akademik programlardan daha fazla memnuniyet duymaktadırlar. Akademik programlardan en fazla memnuniyet duyan öğrencilerin Karadeniz Bölgesi'nde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Faktör Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin Okul İklimi Öğrenci Ölçeği (OIÖÖ) ve Okul Atmosferi Ölçeği'nin (OAÖ) faktörlerinden aldıkları puanların sınıf düzeyine göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

*Faktörlere İlişkin Puanların Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları**

Faktörler	6. Sınıf (n = 1217)		7. Sınıf (n = 976)		8. Sınıf (n = 1023)		F	P	Fark (Tukey-HSD)
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
1. Destek	3.81	.70	3.69	.75	3.57	.84	27.746	.000	6>7; 6>8; 7>8
2. Başarı	4.32	.66	4.23	.66	4.08	.72	34.539	.000	6>7; 6>8; 7>8
3. Güven	3.32	.71	3.31	.75	3.31	.72	.100	.905	-
4. ÖDOA	4.11	.84	4.02	.89	3.89	.95	16.138	.000	6>7; 6>8; 7>8
5. ÖNOA	1.87	1.02	1.98	1.04	2.11	1.07	14.569	.000	7>6; 8>6; 8>7
6. OYDOA	3.74	1.19	3.53	1.26	3.46	1.30	14.723	.000	6>7; 6>8
7. OOKY	3.56	1.04	3.43	1.07	3.17	1.09	35.486	.000	6>7; 6>8; 7>8
8. OŞA	3.14	.84	3.12	.81	3.22	.85	3.720	.024	8>7
9. OA	4.02	.91	4.01	.92	3.96	.97	1.390	.249	-
10. APM	4.29	.90	4.26	.88	4.11	.96	10.879	.000	6>8; 7>8

* OIÖÖ ve OAÖ'yü 3251 öğrenci cevaplandırmasına karşın 35 öğrenci sınıfını belirtmediği için bu analiz toplam 3216 öğrenci üzerinden yapılmıştır.

Tablo 11'deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okul ikliminin destek boyutuna ilişkin görüşleri arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($F = 27.746$, $p < .01$). Çoklu Karşılaştırma Testi (Tukey-HSD) sonuçları, 6. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 3.81$), 7. sınıf ($\bar{X} = 3.69$) ve 8. sınıf ($\bar{X} = 3.57$) öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde destek algısı içinde olduklarını göstermiştir. Bununla birlikte, 7. sınıf öğrencileri 8. sınıflara göre okul iklimini daha fazla destekleyici bulmaktadırlar.

Okul ikliminin başarı faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 34.539$, $p < .01$). Başarı faktörüne ilişkin olarak 6. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 4.32$), 7. sınıf ($\bar{X} = 4.23$) ve 8. sınıf ($\bar{X} = 4.08$) öğrencilerine göre daha olumlu bir görüş içinde oldukları görülmektedir. Ayrıca, 7. sınıf öğrencilerinin okul ikliminin başarı odaklılık faktörüne ilişkin algıları 8. sınıf öğrencilerine göre daha olumludur. Öğrencilerin başarı algıları sınıf düzeyi yükseldikçe düşmektedir. Bu durum, 8. sınıf öğrencilerinin 6 ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla sınav kaygısı ya da baskısı hissetmelerine bağlanabilir.

Okul ikliminin güven faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıklar yoktur ($F = .100$, $p > .05$). Bu bulgu, öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların ikliminin güvenli okul ortamı ve olumlu akran etkileşimi özelliğine ilişkin algılarının sınıf düzeylerine bakmaksızın benzer olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması faktöründe, öğrencilerin görüşleri sınıf düzeylerine göre farklıdır ($F = 16.138$, $p < .05$). Altıncı sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 4.11$), 7. sınıf ($\bar{X} = 4.02$) ve 8. sınıf ($\bar{X} = 3.89$) öğrencilerine göre öğretmenlerini daha fazla destekleyici olarak algılamaktadırlar. Benzer şekilde, öğretmenlerinin destekleyici davranışlarına ilişkin olarak 7. sınıf öğrencileri 8. sınıf öğrencilerinden daha olumlu bir görüş içindedirler.

Öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 14.569$, $p < .01$). Çoklu karşılaştırma sonuçları, 7. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 1.98$) 6. sınıflara ($\bar{X} = 1.87$) göre; 8. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 2.11$) de 7. sınıflara ve 6. sınıflara göre öğretmenlerinin davranışlarını daha olumsuz algıladıklarını göstermektedir. Buna göre, öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe öğretmenlerinin davranışlarını olumsuz algılama düzeylerinin arttığı belirtilebilir.

Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıklar vardır ($F = 14.723$, $p < .01$). Çoklu karşılaştırmalar sonucunda, 6. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 3.74$) 7. sınıf ($\bar{X} = 3.53$) ve 8. sınıf ($\bar{X} = 3.46$) öğrencilerine göre okul yöneticilerinin daha fazla destekleyici olduklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanmasına ilişkin olarak 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin görüşleri benzerdir.

Okul olanaklarının ya da kaynaklarının yeterliği faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir ($F = 35.486$, $p < .01$). Okul olanaklarının yeterliğine ilişkin olarak 6. sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 3.56$), 7. sınıf ($\bar{X} = 3.43$) ve 8. sınıf ($\bar{X} = 3.17$) öğrencilerine göre daha olumlu bir değerlendirme yapmışlardır. Ayrıca, 7. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okulların olanaklarını ve kaynaklarını 8. sınıf öğrencilerine göre daha yeterli algıladıkları görülmektedir.

Okuldaki şiddet algısı faktöründe, öğrencilerin algıları arasında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 3.720$, $p < .05$). Çoklu karşılaştırma sonuçları, 8. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 3.22$) 7. sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 3.12$) göre okul ortamına ilişkin daha fazla şiddet algısı içinde olduklarını göstermiştir. Bununla birlikte, 6. sınıflar ile 8. sınıflar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Okula aidiyet faktöründe, öğrencilerin algı puanlarının ortalamaları arasında sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($F = 1.390$, $p > .05$). Başka bir anlatımla, öğrencilerin okula aidiyet ya da bağlılık algıları öğrenim gördükleri sınıf düzeyine bağlı olarak değişme göstermemiştir. Aritmetik ortalama değerler incelendiğinde, 6. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 4.02$), 7. sınıflara ($\bar{X} = 4.01$) ve 8. sınıflara ($\bar{X} = 3.96$) göre daha yüksek olmasına karşın, ortalama puanlar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Akademik programlardan memnuniyet faktöründe, öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F = 10.879$, $p < .01$). Çoklu karşılaştırmalar sonucunda, 6. sınıf ($\bar{X} = 4.29$) ve 7. sınıf ($\bar{X} = 4.26$) öğrencilerinin akademik programlardan memnun olma düzeylerinin 8. sınıf öğrencilerinden ($\bar{X} = 4.11$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Akademik programlardan memnuniyete ilişkin olarak 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

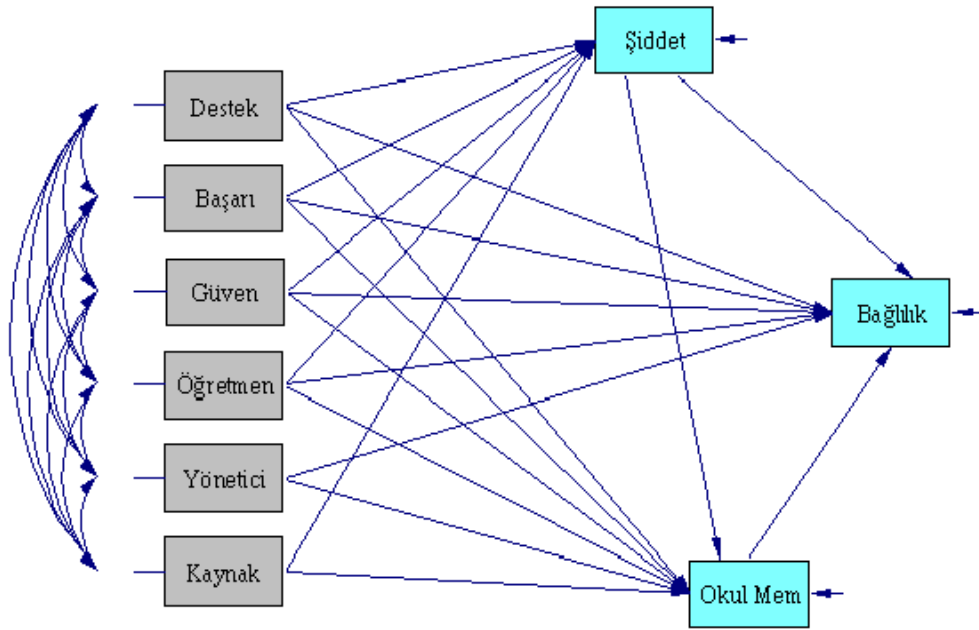
Öğrencilerde Okul Memnuniyeti ve Okula Aidiyetin İncelenmesi

Araştırmada okul ikliminin destek, başarı ve güven boyutları ile destekleyici öğretmen ve yönetici davranışlarının okuldaki şiddet algısı, okul memnuniyeti ve okula bağlılık (okul aidiyeti) üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri araştırılmıştır. Öğrencilerin okuldaki şiddet algıları, akademik programlardan ve okuldan memnuniyet ile okula bağlılık bağımlı değişken olarak düşünülmüştür. Okul ikliminin destek, başarı ve güven boyutları ile destekleyici öğretmen ve yönetici davranışları da bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte, okuldaki şiddet algısı ve akademik programlardan memnuniyet öğrenci bağlılığının yordanmasında aracı değişkenler olarak düşünülmüş ve hem bağımlı hem de bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın yordayıcı ve yordanan değişkenlerine ilişkin oluşturulan hipotez model Şekil 1’de gösterilmiştir.

Öğrencilerin okuldaki şiddet algısının, okul memnuniyetinin ve okula bağlılık (aidiyet) duygularının yordanması amacıyla path analizi yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 ve LISREL 8.70 programları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri çözümlene tekniği örneklem büyüklüğüne oldukça duyarlı olduğundan örnekleme yer alan her il için 50, her bölge için de 100 olmak üzere cinsiyet ve sınıf değişkenleri de göz önünde bulundurulmak koşuluyla araştırma örnekleminde 700 kişilik bir alt örneklem çekilmiş ve verilerin çözümlenmesi bu örneklem üzerinden yapılmıştır.

Veri analizi temel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, veriler eksik ya da hatalı değer, aykırı değer, normallik ve çoklu değişme açısından incelenmiş; ikinci aşamada ise hipotezler çözümlenmiştir. Hatalı değer analizinde, yanlışlıkla hatalı olarak girildiği düşünülen değerler düzeltilmiştir. Eksik değer analizinde, rastlantısal olarak az sayıda boş bırakılan maddelere EM algoritması yoluyla atama yapılmıştır.

Path analizi tekniği kullanılarak yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri gözlenebilir. Analiz sonucunda modelin verilerle uyumuna ilişkin bazı katsayılar elde edilmektedir. Tek bir uyum indeksi yerine birden fazla uyum indeksinin kullanılması önerilmektedir. En çok kullanılan uyum indeksleri arasında X^2 , GFI, AGFI, CFI, RMSEA ve AIC sayılabilir. Bu uyum indekslerinden X^2 örneklem büyüklüğüne duyarlı olduğu için, bununla birlikte başka göstergelerin de kullanılması gerekir (Byrne, 1998; Jöreskog ve Sörbom, 1993). Uyum indeksleri açısından X^2/sd değerinin 5’ten küçük olması, GFI’nin .90’dan büyük olması, CFI’nin .95’ten büyük olması ve RMSEA’nın .06 ve daha düşük olması gibi ölçütler kullanılmaktadır.

Şekil 1. Hipotez model

Şekil 1'deki hipotez modele göre oluşturulan araştırma hipotezleri şöyle özetlenebilir:

H1: Destek, başarı, güven, öğretmen, yönetici ve kaynak değişkenleri (yordayıcı değişkenler) okul memnuniyetini olumlu etkiler.

H2: Destek, başarı, güven, öğretmen, yönetici ve kaynak değişkenleri (yordayıcı değişkenler) öğrencilerin okuldaki şiddet algılarını negatif etkiler.

H3: Destek, başarı, güven, öğretmen ve yönetici değişkenleri okula aidiyet (bağlılık) duygusunu olumlu etkiler.

H4: Öğrencilerin şiddet algısı okula aidiyet duygusunu ve akademik programlardan memnuniyeti olumsuz etkiler.

H5: Okulda sunulan akademik programlardan memnuniyet öğrencilerin okula bağlanmalarını olumlu etkiler.

Araştırmada oluşturulan modele ilişkin standartlaştırılmamış path katsayıları Şekil 2'de ve standartlaştırılmış path katsayıları Şekil 3'te gösterilmiştir. Modele ilişkin Kay-Kare değeri 14.30 ve serbestlik derecesi 8 olarak hesaplanmıştır. Modelin iyilik uyum indekslerinden X^2/sd değeri yaklaşık olarak 1.79 olmuştur. Modelin diğer uyum indeksleri de söz konusu modelin verilerle iyi bir uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır ($X^2 = 14.30$; $p = .07$; $RMSEA = .03$; $CFI = 1.00$; $GFI = .99$; $AGFI = .98$).

Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Degrees of Freedom = 8

Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 14.30 (P = 0.074)

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.034

Normed Fit Index (NFI) = 0.99

Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.99

Comparative Fit Index (CFI) = 1.00

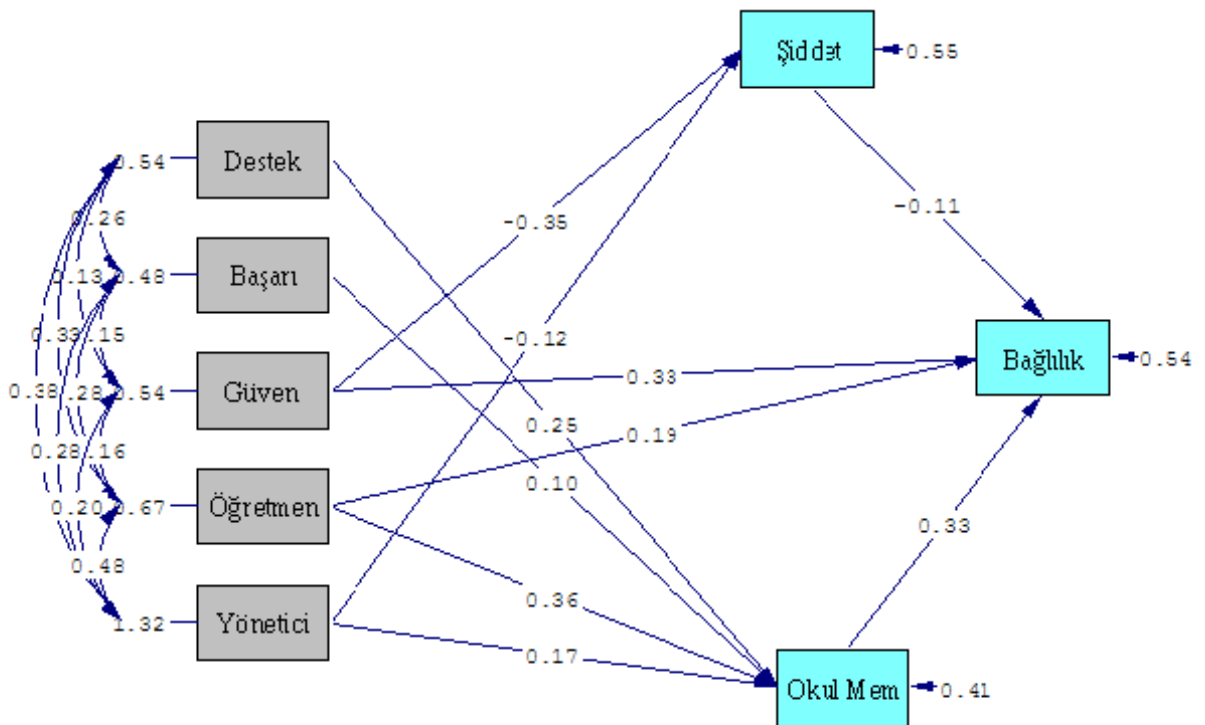
Relative Fit Index (RFI) = 0.98

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.0095

Standardized RMR = 0.014

Goodness of Fit Index (GFI) = 0.99

Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.98

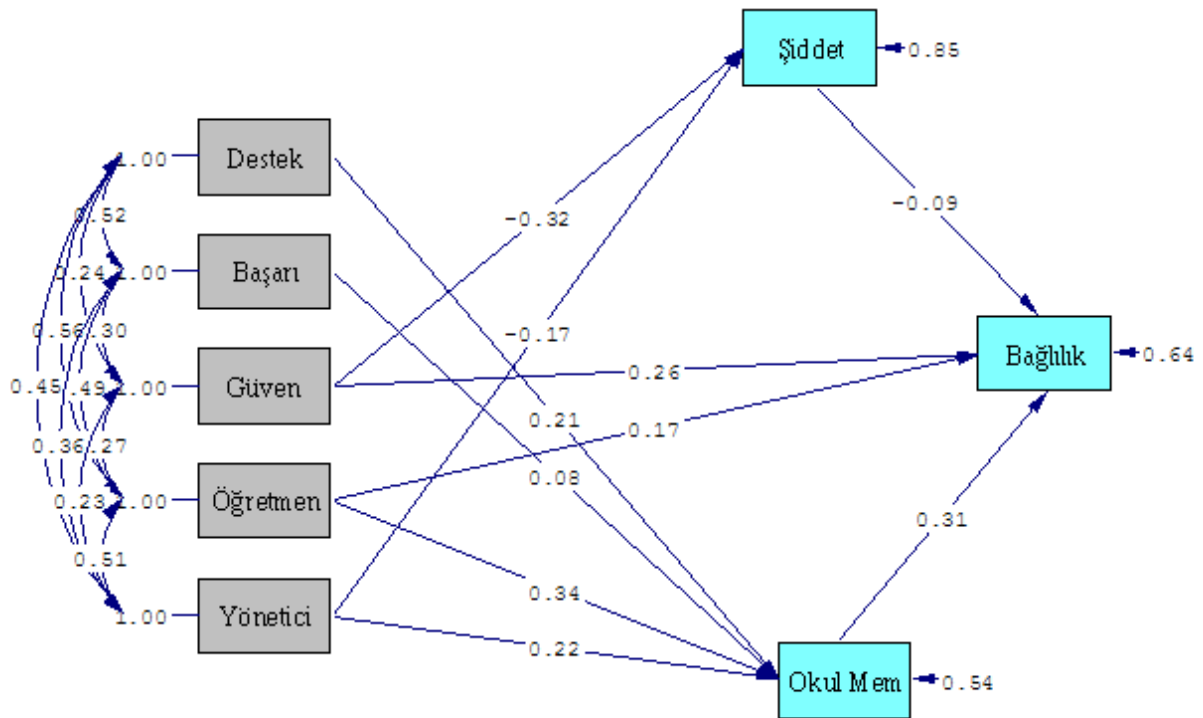

Chi-Square=14.30, df=8, P-value=0.07439, RMSEA=0.034

Şekil 2. Standartlaştırılmamış path katsayıları

Şekil 2'deki standartlaştırılmamış path katsayılarına göre, okul ikliminin destek ($\beta = .25$) ve başarı ($\beta = .10$) faktörleri okul memnuniyeti üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($\beta = .36$) ve yönetici desteği ($\beta = .17$) de

öğrencilerin okul memnuniyeti algılarını olumlu etkilemektedir. Okul ikliminin güven boyutu ($\beta = -.35$) ile yöneticilerin destekleyici olarak algılanması ($\beta = -.12$) ise okuldaki şiddet algısını negatif etkilemektedir. Başka bir anlatımla, öğrencilerin güvenli okul iklimi ve olumlu akran etkileşimi algıları ile okul yöneticilerinin destekleyici olma düzeylerindeki artışa bağlı olarak öğrencilerin okuldaki şiddet algıları azalmaktadır. Okul ikliminin güven boyutu ($\beta = .33$) ile öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($\beta = .19$) değişkenleri öğrencilerin okula bağlılıklarını olumlu etkilemektedir. Öğrencilerin okul ikliminin güven boyutuna ilişkin algılarındaki 1 birimlik artış, okula bağlılıklarını 0.33 birim artırmaktadır. Bununla birlikte, okuldaki şiddet algısının artması öğrencilerin okula aidiyet duygularını azaltmaktadır ($\beta = -.11$). Okuldaki şiddet algısı değişkeninin okula aidiyet duygusu üzerindeki etkisi negatif olmuştur. Öğrencilerin okulda sunulan akademik programlardan memnuniyet düzeyleri ise okula bağlılık duygusunu olumlu etkilemektedir ($\beta = .33$).

Chi-Square=14.30, df=8, P-value=0.07439, RMSEA=0.034

Şekil 3. Standartlaştırılmış path katsayıları

Şekil 3'teki standartlaştırılmış path katsayıları, okul memnuniyetini en iyi yordayan değişkenin öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($\beta = .34$) olduğunu göstermiştir.

Bunu sırasıyla okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması ($\beta = .22$), okul ikliminin destek ($\beta = .21$) ve başarı odaklılık ($\beta = .08$) değişkenleri izlemiştir. Öğrencilerin okuldaki şiddet algıları üzerinde ise en etkili olan değişken okul ikliminin güven boyutudur ($\beta = -.32$). Öğrencilerin okula bağlılık duyguları üzerinde ise akademik programlardan memnuniyet değişkeni en yüksek etkiye sahiptir ($\beta = .31$). Ayrıca, okula aidiyet üzerinde okul ikliminin güven faktörünün etkisi ($\beta = .26$), öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması faktörünün etkisinden ($\beta = .17$) daha büyük olmuştur.

Hipotez modelde (Şekil 1), okul olanaklarının ya da kaynaklarının yeterliği değişkeninin okuldaki şiddet algısı ve akademik programlardan memnuniyet üzerinde doğrudan, öğrencilerin okula bağlılık duyguları üzerinde de dolaylı etkiye sahip olduğu öngörülmesine karşın, bu değişken modele anlamlı katkıda bulunmadığı için modelden çıkarılmıştır. Bağımsız değişkenlerin okula aidiyet üzerindeki doğrudan, dolaylı ve toplam etkileri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Bağımsız Değişkenlerin Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkileri

<i>Değişkenler</i>	<i>Etkiler*</i>		
	<i>Doğrudan</i>	<i>Dolaylı</i>	<i>Toplam</i>
Destek	-	.07	.07
Başarı	-	.02	.02
Güven	.26	.03	.29
Öğretmen (ÖDOA)	.17	.11	.28
Yönetici (OYDOA)	-	.07	.07
Şiddet (OŞA)	-.09	-	-.09
Okul Mem. (APM)	.31	-	.31

* Standartlaştırılmış path katsayıları

Tablo 12’deki veriler incelendiğinde, öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerinde destek, başarı ve okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması değişkenlerinin doğrudan etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu üç değişken, öğrencilerin okula aidiyet duygularını akademik programlardan memnuniyet aracılığıyla dolaylı olarak etkilemektedir. Başka bir anlatımla, okul ikliminin destek ($\beta = .07$), başarı odaklılık ($\beta = .02$) ve okul yöneticilerinin destekleyici davranışları ($\beta = .07$), öğrencilerin akademik

programlardan memnun olmalarına ve dolayısıyla okula bağlılık duygusu geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Okula bağlanma üzerinde doğrudan etkisi olan değişkenler güven, öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması, okuldaki şiddet algısı ve akademik programlardan memnuniyet değişkenleridir. Güven ve öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması değişkenlerinin okula aidiyet duygusunu hem doğrudan hem de okuldaki şiddet algısı ve akademik programlardan memnuniyet üzerinden dolaylı etkileri söz konusudur. Öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerinde en yüksek toplam etkiyi akademik programlardan memnuniyet değişkeni oluşturmuştur ($\beta = .31$). Bunu sırasıyla güven ($\beta = .29$) ve öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($\beta = .28$) izlemiştir. Sonuç olarak, araştırma kapsamında belirlenen hipotezlerin önemli ölçüde doğrulandığı söylenebilir. Bağımsız değişkenlerden sadece okul olanaklarının ve kaynaklarının yeterliği değişkeninin okuldaki şiddet algısı, akademik programlardan memnuniyet ve okula aidiyet duygusu üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkileri anlamlı bulunmamıştır.

Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerinde doğrudan ve akademik programlardan memnuniyet üzerinden dolaylı etkilemektedir. Buna göre, destekleyici öğretmen davranışları öğrencilerin okula bağlılık duygularını geliştirmektedir. Destekleyici ve güvenli bir sınıf ortamı öğrencilerin öğrenme isteğini artırır (ÖZDEMİR, YALIN VE SEZGİN, 2008). Araştırmanın bulguları, ORNSTEIN'in (1990) teşvik edici ve destekleyici bir öğretmeni, öğrencilerin yeteneklerine inanan ve onlara saygı gösteren bir kişi olarak betimlemesini destekler niteliktedir. HOY, TARTER VE KOTTKAMP'in (1991) tanımladığı açık okul ikliminde, okul yöneticileri ve öğretmenler destekleyici davranışlar sergileyerek etkili bir liderlik özelliği gösterirler. Bu özellikler, öğrencilerin okulda sunulan akademik programlardan memnuniyetini olumlu etkilemekte ve öğrencilerin okula bağlılık duygularını geliştirmektedir.

Öğretmen etkililiğini ve öğrenci başarısını konu alan bir araştırmada, öğretmenlerin niteliği ve etkililiği ile öğrencilerin başarısı arasında pozitif bir ilişki bulunmuş, akademik programların ve öğretim süreçlerinin niteliğinin öğrenci başarısını artırdığı sonucuna varılmıştır (HECK, 2009). Sağlıklı okullarda öğrenci başarısının artırılması amaçlanarak, öğrenciler için yüksek fakat başarılabilir akademik hedefler oluşturulur. Bu okullarda öğrenme ortamı düzenli ve güvenlidir; öğretmenler öğrencilerin başarılı olacağına inanırlar; öğrenciler derslerine iyi çalışırlar ve akademik açıdan başarılı öğrenciler takdir edilir (HOY VE FELDMAN, 1987; HOY, TARTER VE KOTTKAMP,

1991; LİCATA VE HARPER, 2001). Bununla birlikte, görel olarak yüksek düzeyde öğretmen bağıllığı, etkili mesleki uygulamalar, yüksek düzeyde öğrenci başarısı ve etkili öğrenmenin gerçekleşmesi de sağlıklı bir okul iklimini yansıtmaktadır (HOY VE HANNUM, 1997). Bu bulgular, TURAN'ın (1998) okulun örgüt ikliminin ve destekleyici yönetici davranışlarının öğrenci başarısı ile ilişkili olduğu yönündeki araştırma bulgularıyla uyumludur. Bu özellikleri dikkate alındığında, olumlu ve sağlıklı bir okul ikliminde öğrencilerin başarı odaklı davranışlar göstermesinin, akademik programlardan memnun olmalarının ve okula bağlılık göstermelerinin daha kolay olacağı belirtilebilir.

YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Araştırma kapsamında 7 coğrafi bölgeden ve 14 ilden toplam 937 okul yöneticisi ve öğretmenin okul terki sorununa ilişkin görüş ve önerileri incelenmiştir. Bu yönetici ve öğretmenlerin bölgelere ve illere göre sayısal dağılımları daha önce verilmişti (Bkz. Tablo 2). Araştırma kapsamında okul yöneticisi ya da öğretmenlerin okul terki sorununa ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması amaçlanmadığından, bu iki grubun görüşleri ortak analiz edilmiştir. Başka bir anlatımla, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okul terki sorununa ilişkin benzer bir algı, görüş ya da yaklaşım benimsedikleri varsayılmıştır.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %51.8'i erkek, %48.2'si kadındır. Bu yönetici ve öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%36.6) bulunduğu ilde 1-5 yıldır görev yapmaktadır. Buldukları ilde 6-10 yıldır görev yapanların oranı %15.1 iken, 11-15 yıldır görev yapanların oranı ise %11.9 olmuştur. Grubun yaklaşık üçte biri (%30.9) 1-5 yıldır öğretmenlik yapmaktadır. Öğretmenlikteki süresi 6-10 yıl olanların oranı %19.0 iken, 11-15 yıldır öğretmenlik yapanların oranı ise %22.5 olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%77.3) 1-5 yıldır bulunduğu okulda hizmet vermektedir. Grubun %14.3'ü ise görevli olduğu okulda 6-10 yıldır görev yapmaktadır. Yönetici ve öğretmenlerin görev alanlarına göre dağılımları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13'teki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmen örnekleminde sınıf öğretmenlerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir (n = 495; %52.9). Araştırma kapsamında görüşleri incelenen yönetici ve öğretmen grubunda 360 branş öğretmeni, 14 rehber öğretmenin yanında 48 müdür yardımcısı ve 20 okul müdürü bulunmaktadır. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %36.4'ü normal öğretim, %63.6'sı da ikili öğretim yapan okullarda görev almaktadırlar.

Tablo 13

Yönetici ve Öğretmenlerin Görev Değişkenine Göre Dağılımı

<i>Görev</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
1. Sınıf Öğretmeni	495	52.9
2. Branş Öğretmeni	360	38.4
3. Rehber Öğretmen	14	1.5
4. Müdür Yardımcısı	48	5.1
5. Müdür	20	2.1
<i>Toplam</i>	<i>937</i>	<i>100.0</i>

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin zorunlu eğitimde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinin yüzdelerle dağılımı Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

Yönetici ve Öğretmenlerin Zorunlu Eğitimin Sorunlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Sizce, aşağıda belirtilen sorunlar zorunlu eğitimde ne derece önemlidir?</i>	<i>Hiç önemli değil (%)</i>	<i>Önemli (%)</i>	<i>Çok önemli (%)</i>
Öğrencilerin okulu terk etmesi	2.4	20.9	76.7
Öğretmen sayısının yetersizliği	2.3	22.8	74.9
Okul sayısının yetersizliği	2.8	28.3	68.9
Öğretim programlarının yetersizliği	3.2	34.8	62.0
Sınıfların kalabalık olması	2.9	24.7	72.4
Ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü	1.3	22.7	76.0

Tablo 14’teki araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin zorunlu eğitim kapsamında karşılaşılan bazı sorunlara ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin okulu terk etmesini önemli bir sorun olarak görenlerin oranı %20.9 iken, okul terkinin çok önemli bir sorun olduğunu belirtenlerin oranı ise %76.7 olmuştur. Benzer şekilde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlere göre, ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü (%76.0), öğretmen sayısının yetersizliği (%74.9) ve sınıfların kalabalık olması (%72.4) çok önemli sorunlardır. Ayrıca, öğretmenlerin çoğunluğu okul sayısının yetersizliğini (%68.9) ve öğretim programlarının yetersizliğini (%62.0) çok önemli sorunlar olarak görmektedir.

Bu bulgulara göre, öğretim programlarının yetersiz ve ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması gibi nitelik sorunlarının yanında sınıfların kalabalık, öğretmen ve okul sayılarını da yetersiz gibi nicel sorunların devam ettiği belirtilebilir. Öğretmen ve yöneticilerin temel eğitim açısından “çok önemli” olarak değerlendirdikleri sorunlar arasında en yüksek yüzdeliğe sahip sorun öğrencilerin okulu terk etmesidir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Bildiğiniz kadarıyla, son üç yıl içinde öğrencilerinizden kaç tanesi okulu bıraktı?” sorularına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Okulu Bırakan Öğrenci Sayılarının Dağılımı

<i>Bildiğiniz kadarıyla, son üç yıl içinde öğrencilerinizden kaç tanesi okulu bıraktı?</i>	<i>Okulu bırakan öğrenci sayısına ilişkin dağılım (%)</i>				
	1	2	3	4	5
	19.6	14.9	12.0	6.1	9.0

Tablo 15 incelendiğinde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin yaklaşık beşte biri (%19.6) son üç yılında içinde en az bir öğrencinin okulu bıraktığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Okulu bırakma kararında genelde kim daha etkili olmaktadır?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Okulu Bırakma Kararında Kimin Etkili Olduğuna İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Okulu bırakma kararında genelde kim daha etkili olmaktadır?</i>	<i>%</i>
1. Çocuk	31.0
2. Anne	6.3
3. Baba	56.8
4. Diğer (dede, amca, vb.)	5.8

Tablo 16’deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin yarıdan fazlası (%56.8), çocuğun okulu bırakma kararında babasının etkili olduğunu düşünmektedir. Çocuğun kendi kararıyla okulu bıraktığını belirtenlerin oranı ise yaklaşık üçte birdir (%31.0). Çocuğun okulu bırakma kararında annenin etkili olduğunu düşünenlerin oranı ise sadece %6.3 olmuştur. Buna göre, yönetici ve öğretmenlerin okul

terki kararının alınmasında babaları ve öğrencileri kendilerini daha etkili gördükleri belirtilebilir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Daha fazla kaçınıcı sınıfta okul bırakılıyor?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Okulun Bırakıldığı Sınıfa İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Daha fazla kaçınıcı sınıfta okul bırakılıyor?</i>	<i>%</i>
1. Sınıf	2.9
2. Sınıf	2.2
3. Sınıf	2.4
4. Sınıf	2.7
5. Sınıf	15.0
6. Sınıf	32.6
7. Sınıf	17.2
8. Sınıf	25.0

Tablo 17’ye göre, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler okul terkinin çoğunlukla 6. Sınıfta olduğunu düşünmektedirler (%32.6). Beşinci sınıfta okul terkinin daha çok olduğunu belirtenlerin oranı %15.0 iken, bu değer 7. sınıf diyenlerde %17.2’dir. Yönetici ve öğretmenler içinde 8. sınıfta okul terkinin daha çok olduğunu belirtenlerin oranı ise %25.0 olmuştur.

“Kızlar mı yoksa erkekler mi daha fazla okulu bırakıyor?” sorusuna ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

“Kızlar mı yoksa erkekler mi daha fazla okulu bırakıyor?” Sorusuna İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Kızlar mı yoksa erkekler mi daha fazla okulu bırakıyor?</i>	<i>%</i>
Kızlar	50.6
Erkekler	27.1
İkisi de aynı	22.3

Tablo 18'e göre, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%50.6) kız öğrencilerin okulu daha fazla bıraktığını düşündüğü söylenebilir. Erkek öğrencilerin daha fazla okulu bıraktığını belirtenlerin oranı %27.1 iken, kız ya da erkek her ikisinin de aynı düzeyde okulu terk ettiği görüşünde olanların oranı ise %22.3 olmuştur.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin kız öğrencilerin okulu bırakma nedenlerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Kız Öğrencilerin Okulu Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Kız öğrencilerin okulu bırakmasında aşağıdaki nedenler ne derece önemlidir?</i>	<i>Hiç önemli</i>		
	<i>değil</i>	<i>Önemli</i>	<i>Çok önemli</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Çocukların çalıştırılması	15.2	53.1	31.7
Ailelerin yoksulluğu	7.9	44.1	48.0
Göç	16.8	55.4	27.8
Çocukların erken evlendirilmesi	9.5	44.6	45.9
Ailelerde çok fazla sayıda çocuk olması	5.4	42.1	52.5
Parçalanmış aileler	6.9	47.8	45.3
Anneye/aileye yardım etme	8.0	56.0	36.0
Ergenlik dönemi sorunları	20.3	54.6	25.1
Eğitimin gerekliliğine inanmama	5.1	38.4	56.5

Tablo 19'daki verileri göre, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin kız öğrencilerin okulu terk etmesinde çok önemli olduğunu düşündükleri faktörler arasında eğitimin gerekliliğine inanmama (%56.5) birinci sırada gelmektedir. Yönetici ve öğretmenler, ailelerde çok fazla sayıda çocuk olmasını (%52.5), ailelerin yoksulluğunu (%48.0), çocukların erken evlendirilmesini (%45.9) ve ailelerin parçalanmasını (%45.3) çok önemli kız çocuklarının okulu terk etmesinde çok önemli sorunlar olarak değerlendirmektedirler. Çok önemli olarak nitelendirilen sorunlar arasında göç (%27.8) ve ergenlik dönemi sorunları (%25.1) daha gerilerde kalmıştır. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler, eğitimin gerekliliğine inanmamayı kız öğrenciler açısından en önemli okul terki nedeni olarak görmektedirler. Ekonomik sorunların yanında anneye ve aileye yardım

etmek zorunda kalma da kız öğrencilerin okulu terk etmelerinde önemli sorunlar arasındadır.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin erkek öğrencilerin okulu bırakma nedenlerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Erkek Öğrencilerin Okulu Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Erkek öğrencilerin okulu bırakmasında aşağıdaki nedenler ne derece önemlidir?</i>	<i>Hiç önemli</i>		
	<i>değil</i>	<i>Önemli</i>	<i>Çok önemli</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Çocukların çalıştırılması	2.3	32.2	65.5
Ailelerin yoksulluğu	4.6	36.2	59.2
Göç	13.6	53.4	32.9
Çocukların erken evlendirilmesi	33.4	42.4	24.2
Ailelerde çok fazla sayıda çocuk olması	7.9	46.9	45.2
Parçalanmış aileler	7.8	50.0	42.2
Babaya/aileye yardım etme	6.1	43.4	50.5
Ergenlik dönemi sorunları	20.4	49.0	30.6
Eğitimin gerekliliğine inanmama	4.9	37.6	57.5

Tablo 20’ye göre, okul yöneticileri ve öğretmenler çocukların çalıştırılmasını erkek öğrencilerin okulu terk etmelerinde en önemli sorun olarak görmektedirler. Yönetici ve öğretmenlerin %65.5’i bu sorunu çok önemli olarak görürken, %32.2’si de önemli görmektedir. Yönetici ve öğretmenlerin algılarına göre, ailelerin yoksulluğu (%59.2), eğitimin gerekliliğine inanmama (%57.5) ve babaya ya da aileye yardım etmek zorunda olma (%50.5) nedenleri erkek öğrencilerin okulu terk etmelerinde çok önemlidir. Genel olarak değerlendirildiğinde, çocukların çalışmak zorunda kalması, ailelerin ekonomik güçlük içinde olması, eğitimin gerekliliğine inanmama ve babaya ya da aileye yardım etmek zorunda olma gibi nedenlerin, erkek öğrencilerin okulu terk etmelerinde daha fazla etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin öğrencilerin okulu bırakmasında etkili olan okul ve eğitimle ilgili nedenlere ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Okul Terkinde Etkili Olan Okul ve Eğitimle İlgili Nedenlere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Aşağıdaki nedenler, okulu bırakmada ne derece önemlidir?</i>	<i>Hiç önemli</i>		
	<i>değil</i>	<i>Önemli</i>	<i>Çok önemli</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Okulların sosyal koşullarının yetersizliği	38.5	44.2	17.3
Okulların fiziki koşullarının yetersizliği	42.8	42.6	14.6
Okullarda denetim yetersizlikleri	33.1	48.1	18.8
Okul öncesi eğitimin yetersizliği	28.7	45.2	26.1
Yönetici ve öğretmen sayısında yetersizlik	31.0	45.3	23.7
Öğrenme sorunlarının teşhis edilememesi	11.9	45.4	42.7

Tablo 21’deki verilere göre, yönetici ve öğretmenlerin %42.7’si öğrencilerin öğrenme sorunlarının gerekli şekilde teşhis edilememesini okul terki açısından çok önemli görmektedirler. Önemli ve çok önemli seçeneklerine ilişkin yüzdeler dağılımlar birleştirildiğinde, okul öncesi eğitimin yetersizliği (%71.3), yönetici ve öğretmen sayısındaki yetersizlik (%69.0) ve okullarda denetim yetersizliği (%66.9) de okul terki açısından öncelikli sorunlar arasında yer almıştır. Bununla birlikte, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin beşte ikiden fazlası (%42.8), okulların fiziki koşullarının yetersizliğini okul terki açısından önemli bulmamaktadır.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Okulu bırakın öğrencileri izleyebiliyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

“Okulu bırakın öğrencileri izleyebiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Dağılımı

<i>Okulu bırakın öğrencileri izleyebiliyor musunuz?</i>	<i>(%)</i>
Evet	15.7
Hayır	84.3

Tablo 22’deki veriler, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%84.3) okulu terk eden öğrencileri takip edemediğini göstermektedir. Yönetici ve öğretmenlerin sadece %15.7’si okulu bırakan öğrencileri izleyebildiğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Öğrencinin okulu bırakma eğiliminde olduğunu anlayabiliyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23

“Öğrencinin okulu bırakma eğiliminde olduğunu anlayabiliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Dağılımı

<i>Öğrencinin okulu bırakma eğiliminde olduğunu anlayabiliyor musunuz?</i>	<i>(%)</i>
Evet	78.2
Hayır	21.8

Tablo 23 incelendiğinde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%78.2), öğrencilerin okulu bırakma eğilimlerini anlayabildiğini belirttiği görülmektedir. Ancak, yönetici ve öğretmenlerin beşte birinden fazlası (%21.8) da öğrencilerin okulu bırakma eğilimlerinin farkına varamadığını belirtmiştir.

Yönetici ve öğretmenlerin öğrencilerin okulu terk etme belirtilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24

Okulu Terk Etme Belirtilerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Okulu Terk Etme Belirtileri</i>	<i>(%)</i>
Devamsızlık	31.3
Okula ve derse karşı ilgisizlik	48.8
Öğretmene karşı olumsuz tavır	9.8
Ailenin beyanı	10.1

Tablo 24’e göre, okula ve derse karşı ilgisiz davranışlar sergileme (%48.8), aşırı devamsızlık yapma (%31.3), öğretmenlere karşı olumsuz tavırlarda bulunma (%9.8) ve öğrencinin okulu terk edeceğini ailenin söylemesi (%10.1) gibi unsurlar, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler tarafından öğrencinin okulu terk edeceğine ilişkin önemli işaretler olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin “Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri, bu eğilimden vazgeçirmek için neler yapıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25

Yönetici ve Öğretmenlerin “Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri, bu eğilimden vazgeçirmek için neler yapıyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri, bu eğilimden vazgeçirmek için neler yapıyorsunuz?</i>	<i>Hiçbir zaman (%)</i>	<i>Bazen (%)</i>	<i>Her zaman (%)</i>
Anne-babalarını okula çağırıyorum.	3.4	29.3	67.2
Evlerine gidiyorum.	25.9	59.2	14.9
Eve mektup yolluyorum.	34.7	43.4	21.9
Maddi destekte bulunuyorum.	44.8	51.5	3.7
Rehber öğretmenine yolluyorum.	8.0	40.3	51.7
Öğrenci ile konuşuyorum.	.7	13.8	85.5
Okul yöneticilerine yolluyorum.	8.5	47.5	43.9
Telafi dersleri yapıyorum.	24.1	61.1	14.8
Sosyal etkinliklere katılmalarını sağlıyorum.	3.9	48.9	47.2
İyi bir örnek olmaya çalışıyorum.	.7	15.3	84.0

Tablo 25’teki verilere göre, yönetici ve öğretmenler okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri bu eğilimlerinden vazgeçirmek üzere öncelikli olarak öğrenciyle konuşma (%85.5), iyi bir örnek olmaya çalışma (%84.0) ve çocuğun anne-babasını okula çağırma (%67.2) gibi seçenekleri daha fazla tercih etmektedirler. Ayrıca, okulu terk etme eğiliminde olan öğrencileri her zaman rehber öğretmene gönderdiğini belirtenlerin oranı ise %51.7 olmuştur. Okulu terk etme eğiliminde olan öğrencileri bu eğilimlerinden vazgeçirmek için evlerine gitme seçeneğine her zaman düzeyinde katılanların oranı %14.9 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulara göre, yönetici ve öğretmenlerin okulu terk etme eğiliminde olan öğrencilerle konuşmayı ve onları rehber öğretmene göndermeyi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin öğrencilerin okulu terk etme oranını azaltmak için yapılması gerekenlere ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26

Yönetici ve Öğretmenlerin Okul Terkini Azaltmak İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Aşağıdaki önlemler, öğrencilerin okul terk etme oranını azaltmak için ne derece önemlidir?</i>	<i>Hiç önemli</i>		
	<i>değil</i>	<i>Önemli</i>	<i>Çok önemli</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Düzenli nüfus kayıtları	13.1	51.4	35.5
Çocuk işçiliği ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatın uygulanması	5.3	36.9	57.8
Ailelere eğitim verilmesi	.7	15.9	83.4
Okullardaki sosyal etkinliklerin artırılması	2.9	38.6	58.6
Öğretmenlerin çabalarının desteklenmesi	.2	25.5	74.3
Mevzuattaki yaptırımların uygulanması	6.4	36.0	57.6
Öğrencilere iyi örnek olunması	.7	25.5	73.9
Medyanın desteğinin alınması	4.9	36.5	58.6

Tablo 26'ya göre, yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu okul terkinin azaltmak için ailelere eğitim verilmesini (%83.4), öğretmenlerin çabalarının desteklenmesini (%74.3) ve öğrencilere iyi örnek olunmasını (%73.9) çok önemli görmektedirler. Yönetici ve öğretmenlerin yarıdan fazlası (%58.6), medyanın desteğinin alınmasını okul terkinin azaltılması açısından çok önemli bulmaktadır. Ayrıca, katılımcıların %58.6'sı okullardaki sosyal etkinliklerin artırılmasını, %57.8'i çocuk işçiliği ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatın uygulanmasını ve %57.6'sı da mevzuattaki yaptırımların uygulanmasını okul terkinin azaltılması açısından çok önemli görmektedir.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) uygulamasına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27

Yönetici ve Öğretmenlerin ŞNT Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>ŞNT uygulaması ile ilgili sorular</i>	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Öğrencileriniz arasında şartlı nakit transferi alan var mı?	44.6	55.4
Şartlı nakit transfer sistemi amacına ulaşıyor mu?	29.3	70.7

Tablo 27'deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin yarısından fazlasının (%55.4) öğrencilerinin arasında ŞNT uygulamasından faydalanan öğrenciler olduğunu belirttiği görülmektedir. Katılımcıların %44.6'sı ise, öğrencileri arasında ŞNT'den yararlananların olmadığını ifade etmiştir. ŞNT uygulamasının amacına ulaşip ulaşmadığına ilişkin görüşler incelendiğinde ise, araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%70.7), bu uygulamanın amacına ulaşmadığını düşündüğü söylenebilir. Katılımcılar arasında ŞNT'nin amacına ulaştığını belirtenlerin oranının %29.3 olduğu görülmektedir.

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİ ANNELERİNİN GÖRÜŞLERİ

Araştırma kapsamında 2392 ilköğretim okulu öğrencisinin annelerinin de okul terkiine ilişkin görüşleri araştırılmıştır. Bu annelerin bölge ve il değişkenlerine göre sayısal dağılımları Tablo 2'de görülebilir. Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması 39.04 (S = 5.47) olarak hesaplanmıştır. Annelerin medeni duruma göre dağılımları incelendiğinde, %94.1'inin evli, %2.9'unun dul, %2.1'inin boşanmış ve %0.9'unun da eşinden ayrı yaşadığı görülmektedir. Sahip olunan çocuk sayısı açısından tek çocuklu olanların oranı %4.1, iki çocuk sahibi olanların oranı %20.5, üç çocuklu olanların oranı %27.1, dört çocuklu olanların oranı %15.7 ve beş çocuklu olanların oranı ise %10.5'tir. Altı ve daha fazla çocuğu olan annelerin oranı ise %22.2'dir. Şu an ilköğretime devam eden bir çocuğu olanların oranı %33.5, iki çocuğu ilköğretime devam ediyor olanların oranı %36.7 ve üç çocuğu ilköğretime devam edenlerin oranı ise %17.2'dir. Annelerin %12.6'sının ilköğretime devam eden dört ve daha fazla sayıda çocuğu vardır. Araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğrencilerinin annelerinin üçte birinden fazlası il merkezinde doğmuştur (%37.9). İlçede doğanların oranı %19.5 iken, köyde doğanların oranı %35.6'dır. Araştırmaya katılan annelerin dörtte birinden fazlası (%27.5) okuma yazma bilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca, öğrenci annelerinin %8.8'i eşlerinin okuma yazma bilmediğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu (%96.2) ev hanımıdır. Babaların ise %42.5'i serbest meslekle uğraşmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin yaklaşık beşte biri (%18.7) hiç okula gitmemiştir. Ayrıca, annelerin dörtte birinden fazlası (%26.4) ilkokuldan terktir. İlkokul mezunu olan annelerin oranı ise %34.0 olarak bulunmuştur. Babaların %7.4'ü hiç okula gitmemiştir. İlkokuldan terk olan babaların oranı yaklaşık beşte birdir (%19.5). İlkokul mezunu olan babaların oranı ise %28.5 olarak

bulunmuştur. Araştırmaya katılan annelerin ve eşlerinin eğitim düzeylerinin genel olarak düşük olduğu belirtilebilir.

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuz (ilköğretime devam eden çocuk ya da çocuklar) okula devam etmesi konusunda en fazla desteği kimden almaktadır?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Annelerin İlköğretime Devam Eden Çocukları En Fazla Kimin Desteklediğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz (ilköğretime devam eden çocuk ya da çocuklar) okula devam etmesi konusunda en fazla desteği kimden almaktadır?</i>	<i>%</i>
Anneden	45.4
Babadan	45.2
Öğretmen(ler)den	6.7
Okul yönetiminden	1.0
Diğer (dede, amca, vb.)	1.7

Tablo 28’e göre, araştırmaya katılan anneler çocuklarının okula devam etmeleri konusunda en fazla kendilerinin (annelerin) (%45.4) ve babalarının (%45.2) destek olduğunu düşünmektedirler. Çocukların okula devam etme konusunda en fazla desteği öğretmenlerinden gördüğünü belirten annelerin oranı ise %6.7’dir. Bu oran okul yönetimi diyenlerde ise daha düşük olmuştur (%1.0).

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuz okula devam etmek istemediğini söylese ne tepki verirsiniz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

Annelerin “Çocuğunuz okula devam etmek istemediğini söylese ne tepki verirsiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz okula devam etmek istemediğini söylese ne tepki verirsiniz?</i>	<i>%</i>
Kabul ederim.	10.3
Kabul etmem.	65.7
Ben karışmam, babası bilir.	5.2
Kendisi bilir.	6.2
Öğretmeni-okul yöneticisi ile konuşurum.	9.4
Diğer	3.1

Tablo 29 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin yaklaşık üçte ikisi (%65.7) çocuğu okula devam etmek istemediğini söylediğinde bunu kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Bununla birlikte, çocuk okula devam etmek istemediğini söylemesi durumunda bunu kabul edeceğini belirtenlerin oranı ise %10.3'tür. Bu soruda araştırmaya katılan annelerin %5.2'si de "Ben karışmam, babası bilir." şeklinde görüş belirtmiştir.

Araştırmaya katılan annelerin "Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?" sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30

Annelerin "Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?" Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?</i>	<i>%</i>
Annenin	11.7
Babanın	39.6
Birlikte karar alınır	47.8
Diğer (dede, amca, vb.)	.9

Tablo 30'a göre, araştırmaya katılan annelerin yaklaşık yarısı (%47.8) evde çocuklarla ilgili bir karar alınacağı zaman, bu kararın birlikte alındığını belirtmiştir. Çocuklarla ilgili kararlarda babanın sözünün geçtiğini belirtenlerin oranı ise %39.6 olmuştur. Başka bir anlatımla, çocuklarla ilgili kararların büyük ölçüde birlikte alınıyor görünmesine karşın, çocuklarla ilgili kararlarda babaların daha baskın gözüktüğü söylenebilir.

Araştırmaya katılan annelerin "Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?" sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31

Annelerin "Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?" sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı

<i>"Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?"</i>	<i>%</i>
Evet	78.2
Hayır	21.8

Tablo 31 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunun (%78.2) okulu terk etmenin bir cezasının olduğunu bildiği görülmektedir. Bununla birlikte, annelerin beşte birinden fazlası (%21.8) ilköğretimi terk etmenin bir cezasının olup olmadığını bilmediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzakta?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32

Annelerin “Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzakta?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>“Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzakta?”</i>	<i>%</i>
Çok yakın	35.3
Biraz uzak	50.6
Bir taşıyla gitmesi gerekiyor	14.2

Araştırmaya katılan annelerin yarıdan fazlası (%50.6) çocuğunun devam ettiği okulun eve biraz uzak olduğunu belirtmiştir. Annelerin üçte birinden fazlası (%35.3) ise okulun eve çok yakın olduğu görüşündedir (Tablo 32).

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyor?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33

Annelerin “Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>“Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyor?”</i>	<i>%</i>
Yürüyerek	88.6
Servisle	7.7
Toplu taşıma (belediye otobüsü, dolmuş, vb.)	2.4
Kendi arabamızla	1.4

Araştırmaya katılan annelerin görüşlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu okula yürüyerek gidip gelmektedir (%88.6) (Tablo 33).

Araştırmaya katılan annelerin “Şartlı nakit transferinden yararlanıyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34

Annelerin “Şartlı nakit transferinden yararlanıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Şartlı nakit transferinden yararlanıyor musunuz?</i>	<i>%</i>
Evet	9.2
Hayır	90.8

Tablo 34’e göre, annelerin büyük çoğunluğunun (%90.8) Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) uygulamasından yararlanmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlanıyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35

Annelerin “Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlanıyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlanıyor musunuz?</i>	<i>%</i>
Evet	53.8
Hayır	46.2

Annelerin yarısından fazlası (%53.8) çocuğunun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlandığını belirtmiştir. Çocuklarının okula devamını sağlamada maddi olarak zorluk yaşamadığını belirtenlerin oranı ise %46.2 olarak bulunmuştur (Tablo 35).

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının okuluna ve öğretmenlerine ilişkin sorulara verdikleri cevapların dağılımı Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36’ya göre, araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu çocuğunun öğretmenini sevdiği (%84.4), okulunu sevdiği (%82.2) ve okulda faydalı şeyler öğrendiği (%86.3) düşüncesine her zaman düzeyinde katılmaktadır. Bununla birlikte, çocuklarının her zaman derslerinde başarılı olduğunu düşünenlerin oranı ise %56.3 olmuştur.

Tablo 36

Annelerin Çocuklarının Okuluna ve Öğretmenlerine Yönelik Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz ile ilgili olarak aşağıdakilere ne derece katılıyorsunuz?</i>	<i>Hiçbir zaman (%)</i>	<i>Bazen (%)</i>	<i>Her zaman (%)</i>
Öğretmenini seviyor.	1.4	14.2	84.4
Okulu seviyor.	2.7	15.0	82.2
Derslerinde başarılıdır.	1.4	42.3	56.3
Okulda faydalı şeyler öğreniyor.	1.6	12.1	86.3

Araştırmaya katılan annelerin “Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37

Annelerin “Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?” Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?</i>	<i>%</i>
Evet	4.7
Hayır	95.3

Tablo 37’deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin %4.7’si çocuklarının herhangi bir nedenden dolayı sınıf tekrarı yaptığını belirtmiştir. Sınıf tekrarının neden yapıldığına ilişkin detaylı bulgular incelendiğinde ise, başarısızlık (%46.4), devamsızlık (%24.1), sağlık nedenleri (%14.3) ve göç gibi diğer sorunların (%15.2) sınıf tekrarı yapma nedenleri arasında olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının ders ve okul durumlarına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38’e göre, araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan annelerin büyük çoğunluğunun çocuğunun okul durumunu takip ettiği (%91.1), okula gidip gitmediğini kontrol ettiği (%89.2), derslerini yapıp yapmadığını kontrol ettiği (%83.2) ve veli toplantılarına katıldığı (%90.3) görülmektedir. Ayrıca, annelerin büyük çoğunluğu (%97.6) çocuğunun okula düzenli olarak devam ettiği görüşündedir.

Tablo 38

Annelerin Çocuklarının Ders ve Okul Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Ders ve Okul Durumuna İlişkin Sorular</i>	<i>Evet</i> (%)	<i>Hayır</i> (%)
Çocuğunuzun okul durumunu takip ediyor musunuz?	91.1	8.9
Okula gidip gitmediğini kontrol eder misiniz?	89.2	10.8
Derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder misiniz?	83.2	16.8
Okuldaki veli toplantılarına katılır mısınız?	90.3	9.7
Çocuğunuz okula düzenli olarak devam eder mi?	97.6	2.4

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının okul dışındaki zamanlarında neler yaptıklarına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39

Annelerin Çocuklarının Okul Dışındaki Zamanlarında Neler Yaptıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz okul dışındaki zamanlarında neler yapar?</i>	<i>Hiçbir zaman</i> (%)	<i>Bazen</i> (%)	<i>Her zaman</i> (%)
Ders çalışır, ödevlerini yapar.	1.7	34.6	63.7
Kardeşleri ile oynar.	21.6	52.3	26.1
Arkadaşları ile oynar.	10.5	54.1	35.4
Evde oturur.	7.1	58.8	34.1
Bana evde yardım eder.	11.5	51.6	36.9
Gelir getiren bir işte çalışır.	84.1	7.7	8.2

Tablo 39 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin yaklaşık üçte ikisinin (%63.7) çocuğunun okul dışındaki zamanlarında her zaman ders çalıştığını ve ödevlerini yaptığını düşündüğü görülmektedir. Okul dışındaki zamanlarında çocuğunun her zaman arkadaşları ile oynadığını düşünenlerin oranı %35.4 olmuştur. Okul dışındaki zamanlarında çocuğun evde kendisine yardım ettiğini belirtenlerin oranı %36.9 olarak bulunmuştur. Çocuğun okul dışındaki zamanlarında sürekli olarak gelir getiren bir işte çalıştığını belirtenlerin oranı ise %8.2’dir.

Araştırmaya katılan annelerin kız ve erkek çocukların hangi düzeye kadar öğrenim görmelerini istediklerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40

Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Hangi Düzeye Kadar Öğrenim Görmelerini İstediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Kız ve Erkek çocukların hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?</i>	<i>İlköğretim (%)</i>	<i>Ortaöğretim (%)</i>	<i>Yükseköğretim (%)</i>
Kız	3.9	8.8	87.3
Erkek	.8	3.5	95.7

Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu (%87.3) kız öğrencilerin yükseköğrenim alması gerektiğini düşünmektedir. Kız öğrencilerin ortaöğrenim düzeyi eğitim almasının yeterli olduğunu düşünenlerin oranı 8.8 iken, ilköğretim düzeyini yeterli görenlerin oranı ise 3.9 olmuştur. Bununla birlikte, araştırmaya katılan annelerin erkek çocukların daha fazla eğitim alması gerektiğini düşündükleri belirtilebilir. Annelerin büyük çoğunluğu (%95.7), erkek çocukların yükseköğrenim görmesini istemektedir. Erkek çocuklar için ortaöğretim düzeyini yeterli bulanların oranı %3.5 iken, ilköğretimi yeterli görenlerin oranı %0.8 olmuştur (Tablo 40).

Araştırmaya katılan annelerin çocuklar açısından iyi bir eğitim almanın neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41

Annelerin Çocuklar Açısından İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuzun iyi bir eğitim almasının, aşağıdaki durumlar açısından ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?</i>	<i>Hiç önemli değil (%)</i>	<i>Biraz önemli (%)</i>	<i>Çok önemli (%)</i>
Bir meslek sahibi olmak	1.5	2.3	96.2
Okula gitmeme cezasından kurtulmak	36.6	18.0	45.4
İyi bir vatandaş olmak	.8	2.2	96.9
İyi bir evlilik yapmak	3.5	9.9	86.7
İleride aileye destek olmak	3.5	10.6	85.8
Çocuklarını iyi yetiştirmek	1.4	2.4	96.2

Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu, bir meslek sahibi olmak (%96.2), iyi bir vatandaş olmak (%96.9), çocuklarını iyi yetiştirmek (%96.2), iyi bir evlilik yapmak (%86.7) ve ileride aileye destek olmak (%85.8) açısından çocuklarının iyi bir eğitim almasının çok önemli olduğu düşüncesindedir. Bununla birlikte, annelerin yaklaşık yarısı (%45.4) okula gitmeme cezasından kurtulmak için eğitim almanın çok önemli olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, araştırmaya katılan annelerin çocukları açısından iyi bir meslek sahibi ve iyi bir vatandaş olmak için eğitim almanın önemli olduğuna inandıkları belirtilebilir (Tablo 41).

İLKÖĞRETİMİ TERK ETMİŞ ÇOCUKLARIN GÖRÜŞLERİ

Araştırmada nicel verilere derinlik kazandırabilmek amacıyla nitel veriler de toplanmıştır. Nitel verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma kapsamında uygulama yapılan illerde, araştırmacının zamanlaması ve imkanları göz önünde bulundurularak okulu terk etmiş çocuklarla ve velileriyle görüşmeler yapılmıştır. Yüz yüze görüşmelerin yapılabilmesi için öncelikle ilgili ilin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden okul terki sorunun daha yoğun yaşandığı okulların adları alınmıştır. Daha sonra bu okullarda yöneticilerle görüşülerek okulu terk eden öğrencilerin adres kayıtları öğrenilmiştir. Okulu terk eden öğrenciler ve veliler okulda kayıtlı adreslerine dayalı olarak bulunmuş ve görüşülmüştür. Araştırmada verilerin güvenilirliğini daha yüksek tutmak amacıyla okulu terk eden öğrencilerle ve velileriyle bizzat kendileri görüşmüşlerdir. Ancak, okuldan alınan adres kayıtlarında ilgili şahısların bulunamaması, çocuğun ve annenin çalıştığı için evde olmaması, adres değişikliği, ailenin adresten ayrılmış olması ve çeşitli nedenlerle şahısların görüşmeyi kabul etmemeleri gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Sonuç olarak araştırma kapsamında bulunan illerde 65 çocuk ile yüz yüze görüşme yapılabilmektedir. İlköğretimi terk etmiş bu çocukların bölgelere ve illere göre dağılımları Tablo 2'de görülebilir.

Yüz yüze görüşme yapılan çocukların 23'ü (%35.4) erkek, 42'si (%64.6) kızdır. Bu çocukların yaş dağılımı genel olarak 12 (%12.3), 13 (%21.5), 14 (%20.0) ve 15'te (%18.5) yoğunlaşmaktadır. Okulu terk etmiş çocukların büyük çoğunluğu (%76.9) en son ikili öğretim yapan bir okula devam ettiğini belirtmiştir. Çocukların beşte ikiden fazlası (%43.0) il merkezinde doğmuştur. Köyde doğduğunu belirtenlerin oranı ise %33.8'dir. Okulu terk etmiş çocukların genel olarak kalabalık ailelerde yaşadıkları söylenebilir.

Çocukların büyük çoğunluğu (%76.6) ailesinde 6 ve daha fazla birey yaşadığını belirtmiştir.

Okulu terk etmiş çocukların “Evde senden başka kimler yaşıyor?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42

Okulu Terk Eden Çocukların Evde Birlikte Yaşadığı Kişilere İlişkin Dağılım

<i>Evde senden başka kimler yaşıyor?</i>	<i>Evet (%)</i>	<i>Hayır (%)</i>
Anne	96.9	3.1
Baba	98.5	1.5
Büyük kardeşler	88.3	11.7
Küçük kardeşler	95.2	4.8
Anneanne-babaanne-dede	25.8	74.2
Yenge-kuzenler	3.7	96.3

Tablo 42 incelendiğinde, okulu terk etmiş çocukların büyük çoğunluğunun anne, baba, büyük kardeşler ve küçük kardeşlerle birlikte yaşadığı görülmektedir. Ailelerin genellikle çok çocuklu olmasına karşın, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipini temsil ettikleri ifade edilebilir.

Okulu terk eden çocukların dörtte birinden fazlası (%27.9) evde 15 yaşından küçük çocuklardan birinin çalıştığını, üçte birinden fazlası (%34.9) da iki çocuğun çalıştığını belirtmiştir.

Çocukların çoğunluğunun beş ya da altı yıl okula gittiği (%45.9) anlaşılmaktadır. Bu bulgu, okul terkinin genellikle ilköğretimin beşinci sınıfından sonra ve altıncı sınıfta gerçekleştiğini göstermektedir. Alanyazındaki benzer bir araştırmanın bulguları (KOÇ VE HANCIOĞLU, 2004) da okulu terk etme oranlarının beşinci sınıftan sonra arttığını göstermektedir.

Görüşme yapılan çocuklara “Okulu neden bıraktın?” sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun amacı, öğrencilerin okul terkine neden olan unsurlara ilişkin daha detaylı bulgulara ulaşmaktır. Çocukların bu soruya verdikleri cevapların dağılımı Tablo 43’te sunulmuştur.

Tablo 43

Okul Bırakma Nedenlerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Okulu Bırakma Nedeni</i>	<i>(%)</i>
Ben devam etmek istemedim	41.5
Babam izin vermedi	6.2
Annem istemiyordu	3.1
Çalışarak eve para getirmem lazım	10.8
Derslerim kötüydü	4.6
Yaşım büyümüştü	12.3
Göç ettik	13.8
Diğer	7.7

Tablo 43'te görüldüğü gibi, "Okulu neden bıraktın?" sorusuna çocukların çoğunluğu (%41.5) "*Ben devam etmek istemedim.*" cevabını vermiştir. Bu soruya paralel olarak oluşturulan "Okulu bırakmana kim karar verdi?" sorusuna ise öğrencilerin üçte birinden fazlası (%34.4) "ben" cevabını vermiştir. Ben ve ailem birlikte karar alarak okulu bıraktım diyenlerin oranı da %34.4 olmuştur. Okulu bırakma kararını babasının verdiğini belirtenlerin oranı ise %23.4'tür.

Göç ettikleri için okulu bırakmak zorunda kaldığını belirtenlerin oranı %13.8 iken, yaşı büyüdüğü için okulu bırakanların oranı ise %12.3'tür. Öğrencilerin yaklaşık %11'i de çalışarak eve para getirmek zorunda olduğu için okulu bıraktığını belirtmiştir. Buna göre, çocukların kendi isteğiyle okulu terk etmelerinin yanında, göç, yaşı büyümesi nedeniyle zorunlu eğitim çağının dışına çıkma ve ekonomik sorunlar çocukların okulu terk etme nedenleri arasında ilk sıralarda gelmektedir. Okula devam ederken aynı zamanda gelir getiren bir işte çalıştığını belirten çocukların oranının yüksek olması (%27.7), ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliğinden dolayı özellikle erkek öğrencilerin okulu terk edebildiğini doğrular niteliktedir. Buna göre, erkek çocuklar açısından ailenin ekonomik durumunun yetersizliği nedeniyle para kazanmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak, kız çocuklar açısından da çalışan anneye destek olmak amacıyla evdeki çocukların bakımını üstlenme gibi sorunlar, okulu terk etme nedenleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Tarımda çalışma ve kız çocuklarının büyüme eğilimine girmesi, okul terkine neden olan önemli unsurlardandır (KOÇ VE HANCIOĞLU, 2004). Ekonomik sorunlara eşlik

eden göç olgusu da çocukların okulu bırakmalarında önemli bir etkidir. Konya’da görüşme yapılan bir öğrencinin, *“Ailem çalışmak üzere yılın belirli zamanlarında başka illere gidiyor. Burada babam iş bulamıyor. Ancak, başka bir ilde iş bulabiliyor. Çapa yapmaya, tarlada çalışmaya gidiyoruz. Bu nedenle, çocuklara bakacak kimse olmadığı için bizleri de gittikleri yerlere götürüyorlar. Genellikle okullar kapanmadan ve karne almadan gitmek zorunda kalıyoruz.”* ifadeleri mevsimlik işçi olarak çalışan ailelerin çocuklarının okulu neden bıraktığını açıklayıcı niteliktedir. Görüşme yapılan bu çocuk daha önce okuma yazma bilmediğini, okuma yazmayı YSÖP kapsamında açılan sınıfta öğrendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, YSÖP uygulamasının güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak uygulamaların desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

Öğrencilerin kişisel özellikleri ve akademik başarı düzeyleri de okula devam etme isteğini belirlemektedir. Görüşmeler sırasında, İzmir’de bir öğrenci, *“Kavgacı bir kişiliğim var. Okulda arkadaşlarla kavga ettiğim için disipline verildim. Beni başka bir okula göndermek istediler. Ben de gitmek istemediğim için okulu terk ettim.”* şeklinde bir ifade kullanmıştır. Bu düşünceye göre, okul yönetiminin ya da öğretmenlerin çözüm olarak gördüğü katı disiplin yöntemi, öğrencinin okulu bırakmasına yol açabilmektedir. Söz konusu bu öğrenci aynı zamanda okula dönmek istemediğini belirtmiştir.

Çocukların ilköğretimi terk etmelerinin önemli nedenlerinden biri de çocuğun yaşının büyümesi nedeniyle ya kendinden küçüklerle aynı sınıfta okumak istememesi ya da zorunlu eğitim çağının dışına çıkmasıdır. Konya’da görüşme yapılan öğrencilerden biri, *“Benden küçük çocuklarla aynı sınıfta okumam. Bu nedenle, yaşım büyüdüğü için okulu bıraktım.”* şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Bu tür çocuklar için YSÖP uygulaması genişletilebilir. Okulu bırakmış, daha sonra YSÖP uygulaması kapsamında okula tekrar dönmüş olan bir öğrenci, *“Okula devam etmek istediğimi söylediğimde başta babam kabul etmedi. Ancak, okulun ve öğretmenlerin etkisiyle daha sonra kabul etti.”* şeklinde bir beyanda bulunmuştur. Bu durum, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin öğrencilerin tekrar okula dönme kararlarında etkili olduklarını göstermektedir. Ayrıca, YSÖP sınıfında öğrenim gören bir öğrenci, *“Buradaki (YSÖP sınıfı kastediliyor) öğrenciler de benim gibi. Beni normal sınıflara verselerdi, okula gelmezdim. Şimdi okula geliyorum.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Çocukların yarıdan fazlası (%59.4), okula devam ederken defterlerini almakta maddi olarak zorlandığını, üçte ikisi de (%65.6) okul kıyafetlerini almakta maddi olarak zorlandığını düşünmektedir. Okula devam ederken derslerindeki başarısının orta düzeyde

olduğunu belirtenlerin (%33.3) olması ve ders başarısını çok kötü (%9.5) ve kötü (%17.5) olarak değerlendirenlerin de bulunması, bu çocukların başarısızlık nedeniyle de okula devam etmek istemediklerine işaret etmektedir.

Görüşme yapılan çocukların okulu terk etmeden önceki öğretmenleriyle ve okullarıyla ilgili görüşleri Tablo 44'te sunulmuştur.

Tablo 44

Okulu Terk Etmeden Önceki Öğretmenlerle ve Okulla İlgili Görüşlerin Dağılımı

<i>Okulu terk etmeden önceki öğretmenlerinizle ve okulunuzla ilgili aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?</i>	<i>Hiçbir</i>		
	<i>zaman</i>	<i>Bazen</i>	<i>Her zaman</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Öğretmenimi seviyordum.	1.6	14.1	84.4
Öğretmenimle sorun yaşadım.	64.1	29.7	6.3
Okulda çok şey öğreniyordum.	10.9	50.0	39.1
Okulda birçok arkadaşım vardı.	3.1	17.2	79.7
Derslerimi seviyordum.	9.4	45.3	45.3
Okula gitmeyi seviyordum.	18.8	42.2	39.1
Okulumuzda öğrenciler arasında kavga olabiliyordu.	4.7	76.6	18.8
Okulumuzda sosyal faaliyetler düzenlenirdi.	10.9	81.3	7.8

Tablo 44 incelendiğinde, okulu terk eden çocukların büyük çoğunluğunun okulu terk etmeden önce öğretmenini sevdiği, öğretmenleriyle çok fazla sorun yaşamadığı, okulda birçok arkadaşına sahip olduğu, yaklaşık yarısının (%45.3) derslerini her zaman sevdiği anlaşılmaktadır. Okulu terk eden çocukların yarısını (%50.0) okulda çok şey öğrendiği düşüncesine bazen cevabını vermiştir. Benzer şekilde, okulda öğrenciler arasında kavga olduğu (%76.6) ve sosyal faaliyetler düzenlendiği (%81.3) seçeneklerine bazen düzeyinde katılanların oranı daha yüksek olmuştur. Bu bulgulara göre, okulu terk eden çocukların genellikle okullarıyla ya da öğretmenleriyle ilgili sorunlardan değil, ekonomik sorunlar ya da devamsızlık nedeniyle okulu bıraktıkları ifade edilebilir.

Bu çocukların yaklaşık yarısı (%45.3) düzenli olarak okula devam etmediğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili olarak görüşme yapılan çocukların çoğunluğu (%76.6) okulun evine uzak olmadığını ve okula yürüyerek (%90.6) gittiğini ifade etmiştir. Ayrıca,

okulu terk eden çocukların beşte birinden fazlası (%21.9) herhangi bir sınıfta sınıf tekrarı yapmıştır.

Okulu terk eden çocukların derslerine, ev ortamlarına ve okula ilişkin algılarına yönelik sorulara verdikleri cevapların dağılımı Tablo 45'te özetlenmiştir.

Tablo 45

Okulu Terk Eden Çocukların Derslerine, Evlerine ve Okula İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Derslere, Eve ve Okula İlişkin Sorular</i>	<i>Evet (%)</i>	<i>Hayır (%)</i>
Evde ders çalışır mıydın?	60.3	39.7
Ailen okul durumunu takip ediyor muydu?	53.1	46.9
Ailen okula gidip gitmediğini kontrol eder miydi?	67.2	32.8
Ailen derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder miydi?	53.1	46.9
Ailen veli toplantılarına katılır mıydı?	60.9	39.1
Ailen öğretmenle senin ders durumun hakkında konuşur muydu?	60.9	39.1
Bir problemin olsa ailenle kolayca konuşabiliyor muydun?	53.1	46.9
Öğretmenin seninle derslerin hakkında konuşur muydu?	78.5	21.5
Öğretmenin ailenle senin derslerin hakkında konuşur muydu?	67.7	32.3
Okul yöneticileri (müdür, müdür yardımcısı) seninle hiç konuşur muydu?	27.7	72.3
Sorunun olduğu zaman öğretmene söyleyebiliyor muydun?	61.5	38.5
Okulunuzda rehber öğretmen var mıydı?	38.5	61.5
Okulunuzda bilgisayar laboratuvarı var mıydı?	47.7	52.3
Okulunuzda spor salonu var mıydı?	13.8	86.2
Okulunuzun bahçesinde oyun oynayabiliyor muydunuz?	92.3	7.7
Okulunuzda resim odası var mıydı?	4.6	95.4
Okulunuzda müzik odası var mıydı?	1.5	98.5
Okulunuzda kütüphane var mıydı?	83.1	16.9

Tablo 45 incelendiğinde, okulu terk eden çocukların yaklaşık beşte ikisinin (%39.7) okulu bırakmadan önce evde ders çalışmadığını belirttiği görülmektedir. Bu çocukların yaklaşık yarısı da (%46.9) ailesinin okul durumunu takip etmediğini belirtmiştir. Yaklaşık üçte birlik bir oran (%32.8) da okula gidip gitmediğinin ailesi tarafından kontrol edilmediğini düşünmektedir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%46.9), “Ailen derslerini yapip yapmadığını kontrol eder miydi?” sorusuna “hayır” cevabını vermiştir. Ailesinin veli toplantılarına katılmadığını ve öğretmeniyle dersleri hakkında konuşmadığını düşünenlerin oranı da yaklaşık beşte ikidir (%39.1). Okulu terk eden çocukların yaklaşık yarısı (%46.9) okula devam ettiği dönemde bir problemi olduğunda ailesiyle rahatça konuşmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, okulu terk eden öğrencilerin okula devam ettikleri dönemdeki öğretmenleriyle ilgili görüşleri daha olumludur. Çocukların büyük çoğunluğu (%78.5) öğretmenin kendisiyle dersleri hakkında konuştuğunu belirtmiştir. Çocukların üçte ikiden fazlası (%67.7) da öğretmenin ailesiyle dersleri hakkında konuştuğu görüşündedir. Ancak, okul yöneticileri açısından durum biraz daha olumsuz gözükmektedir. Okulu terk eden öğrencilerin çoğunluğu (%72.3) okul yöneticilerinin kendisiyle hiç konuşmadığını belirtmiştir.

Çocukların en son devam ettikleri okulların fiziksel alt yapı ve olanaklarına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, çocukların yarıdan fazlasının (%52.3) en son devam ettiği okulda bilgisayar laboratuvarı olmadığını, büyük çoğunluğunun (%86.2) da okulda spor salonu bulunmadığını belirttiği görülmektedir.

Tekrar okula devam etmek isteme durumunda anne ve babanın tepkisine ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46

Çocuğun Tekrar Okula Devam Etmek İstemesi Durumunda Anne ve Babanın Muhtemel Tepkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

<i>Okula yeniden devam etmek istediğini söylesen annenin tepkisi ne olur?</i>	<i>Kabul eder</i>	<i>İstemez</i>	<i>Çok kızar</i>	<i>İlgilenmez</i>	<i>Babama sormamı ister</i>	<i>Diğer</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
	40.0	20.0	1.5	24.6	12.3	1.5
<i>Okula yeniden devam etmek istediğini söylesen babanın tepkisi ne olur?</i>	<i>Kabul eder</i>	<i>İstemez</i>	<i>Çok kızar</i>	<i>İlgilenmez</i>	<i>Anneme sormamı ister</i>	<i>Diğer</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
	44.6	32.3	4.6	16.9	-	1.5

Tablo 46'ya göre, okulu terk eden çocukların beşte ikisi (%40.0) okula yeniden devam etmek istediğini söylemesi durumunda annesinin kabul edeceğini, yaklaşık yarısı (%44.6) babasının kabul edeceğini düşünmektedir. Bu çocukların beşte biri (%20.0), okula yeniden devam etmelerini annesinin istemeyeceği, yaklaşık üçte biri (%32.3) babasının istemeyeceği görüşündedir. Mersin'de görüşme yapılan çocuklardan biri, *“Annem yeniden okula dönmemi kabul eder. Ancak, bunu ben istemem. Babam ise sen bilirsin der. Çevremde okula gitmeyen yakın arkadaşlarım vardı. Onlardan etkilendim.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Çocukların %12.3'ü okula yeniden başlamak istediğini annesine söylediğinde, bunu babasına sormasını isteyeceği düşüncesindedir. Bu bulgu, görüşme yapılan çocukların anneleriyle babalarına nazaran daha rahat iletişim kurabildiklerini göstermektedir. Görüşme yapılan öğrencilerden biri, *“Annemle daha iyi anlaşıyoruz. Annemle daha rahatça konuşabiliyorum. Babamdan çekindiğim için sorunlarımı genellikle anne anlatırım.”* diyerek annesiyle daha kolay iletişim kurabildiğini ifade etmiştir.

Çocukların yaklaşık üçte ikisi (%64.6) okula devam ettiği dönemde çevresinde okula gitmeyen yakın arkadaşının olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bu çocukların büyük çoğunluğu (%75.4) yükseköğrenim görmek istediğini dile getirmiştir. Okulu terk eden çocuklar çoğunlukla, öğretmen (%23.1), doktor (%18.5), polis (%15.4) gibi mesleklere sahip olmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Çocukların büyük çoğunluğu (70.8) okulu terk etmenin bir cezası olduğunu bilmektedir. Ancak, görüşme sırasında bir öğrencinin *“Eve bir kağıt gönderiyorlar, biz de yırtıp atıyoruz.”* şeklinde görüşlerini ifade etmesi düşündürücüdür. Buna göre, okulu terk eden öğrencilere ilişkin gönderilen ihbarnamelerin çok etkili olmadığı, okulu terk etmenin önüne geçecek daha caydırıcı tedbirlerin alınması gerektiği belirtilebilir.

Okulu terk eden çocukların iyi bir eğitim almanın neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47'ye göre, okulu terk eden çocukların büyük çoğunluğu bir meslek sahibi olmak (%94.5), iyi bir evlilik yapmak (%80.0), ileride aileye destek olmak (%83.1) ve çocuklarını iyi yetiştirmek (%87.7) açısından iyi bir eğitim almanın çok önemli olduğu görüşündedir. Çocukların üçte ikiden fazlası (%67.7) da iyi bir vatandaş olmak için iyi bir eğitim almanın çok önemli olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Bununla birlikte, çocukların yarısından fazlasının (%53.8), okula gitmeme cezasından kurtulmak için eğitim almanın hiç önemli olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Tablo 47

Okulu Terk Eden Çocukların İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Aşağıda belirtilen ifadeler açısından iyi bir eğitim almanın önemine ne derece katılıyorsunuz?</i>	<i>Hiç önemli değil</i>	<i>Biraz önemli</i>	<i>Çok önemli</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Bir meslek sahibi olmak	1.5	3.1	95.4
Okula gitmeme cezasından kurtulmak	53.8	21.5	24.6
İyi bir vatandaş olmak	4.6	27.7	67.7
İyi bir evlilik yapmak	1.5	18.5	80.0
İleride aileye destek olmak	1.5	15.4	83.1
Çocuklarını iyi yetiştirmek	1.5	10.8	87.7

İLKÖĞRETİMİ TERK ETMİŞ ÇOCUK ANNELERİNİN GÖRÜŞLERİ

Araştırmanın nitel verilerinin toplanması sürecinde, ilköğretimi terk eden çocuk velileriyle de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Öncelikli olarak okulu terk eden çocukların anneleriyle görüşmek hedeflenmiş olmasına karşın, annenin çalışması, anne ve babanın ayrı yaşıyor olması, annenin ölmüş olması ya da evi terk etmiş olması gibi durumlarda babalarla da görüşülmüştür. Ancak, daha çok annelerle görüşüldüğü için nitel verilerin yorumlanması genellikle annelerin görüşleri şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan 71 annenin bölge ve illere göre sayısal dağılımı Tablo 2’de görülebilir.

Araştırmada yüz yüze görüşme yapılan annelerin yaş ortalaması 41.44 (S = 5.80) olarak hesaplanmıştır. Bu annelerin büyük çoğunluğu evlidir (%87.3). Dul ya da boşanmış olanların oranı ise %12.7’dir. Görüşme yapılan annelerin yarıdan fazlası (%59.2) köyde doğmuştur. İlde doğduğunu belirtenlerin oranı %21.1 iken, ilçede doğanların oranı ise %9.9 olmuştur. Annelerin yarıdan fazlası (%56.3) okuma yazma bildiğini, beşte ikiden fazlası (%43.7) okuma yazma bilmediğini belirtmiştir. Görüşme yapılan annelerin yarıya yakını (%45.1) eğitim düzeyi olarak ilkokuldan terktir. Beşte ikiden fazlası (%40.8) ise ilkokul mezunudur. Bu annelerin %11.3’ü ise hiç okula gitmemiştir. Bu bulgular, okulu terk etmiş çocukların annelerinin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, annelerin büyük çoğunluğu (%85.9) eşlerinin okuma yazma bildiğini ifade etmiştir. Annelerin ifadelerine göre eşlerin çoğunluğu ilkokul (%47.) ve ortaokul (%28.2) mezunudur. Görüşme yapılan annelerin tamamı ev hanımıdır. Bu annelerin hiçbiri profesyonel bir meslek sahibi değildir. Babaların ise çoğunluğu ya işsizdir (%21.1) ya da serbest meslekle (%36.6) uğraşmaktadır. Annelerin üçte birinden fazlası (%34.8) okulu terk eden çocuğunun bir yıldır okula gitmediğini, dörtte birinden fazlası (%26.1) ise iki yıldır okula gitmediğini ifade etmiştir. Üç yıl ve daha uzun süredir okula devam etmeyenlerin oranı ise yaklaşık beşte ikidir (%39.1).

Görüşme yapılan annelerin “Çocuğunuzun okula devam etmeme nedeni nedir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı Tablo 48’de sunulmuştur.

Tablo 48

Görüşme Yapılan Annelerin Çocuğun Okula Devam Etmeme Nedenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuzun okula devam etmeme nedeni nedir?</i>	<i>%</i>
Çocuk istemiyor	23.9
Baba izin vermiyor	21.1
Anne istemiyor	1.4
Çalışarak eve para getirmesi lazım	28.2
Derslerinde başarısızlık	2.8
Sağlık sorunu var	1.4
Göç	7.0
Yaşı büyüdü	11.3
Diğer	2.8

Tablo 48 incelendiğinde, yüz yüze görüşme yapılan annelerin çocuklarının okula devam etmeme nedenleri olarak çalışarak eve para getirmek zorunda olmayı (%28.2), çocuğun okula devam etmek istememesini (%23.9) ve babanın izin vermemesini (%21.1) daha öncelikli gördükleri belirtilebilir. Bu bulgular, okulu terk eden çocukların önemli bir bölümünün yetersiz ekonomik koşullar yüzünden okulu terk ettiğini göstermektedir. Çocuğun yaşı büyüdüğü için okulu bıraktığını belirtenlerin oranı %11.3’tür.

Göç nedeniyle çocuğun okulu bırakmak zorunda kaldığını söyleyenlerin oranı ise %7.0 olmuştur. Çocukların okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri ile annelerin

çocuklarının neden okulu terk ettiğine ilişkin görüşlerinin uyumlu olduğu söylenebilir. Okulu terk eden çocukların ve annelerinin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşlerinde ekonomik sorunlar, çocuğun okula devam etmek istememesi, çocuğun yaşının büyümesi ve göç gibi faktörler ortak gözükmektedir.

Görüşme yapılan annelerin çoğunluğu (%42.6) çocuğunun 6. sınıfta okulu terk ettiğini belirtmiştir. Çocuğun 7. sınıfta okulu terk ettiğini belirtenlerin oranı ise %26.5'tir. Annelerin beyanlarına göre, çocukların genellikle ilköğretimin 6 ve 7. sınıflarında okulu terk ettikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, annelerin çoğunluğu (%61.2) çocuğunun okula 7 yaşında gitmeye başladığını, beşte birinden fazlası (%20.9) çocuğunun 6 yaşında okula gitmeye başladığını ifade etmiştir.

Görüşme yapılan annelerin çocuğun okula devam etmemesine kimin karar verdiğine ilişkin görüşleri Tablo 49'da verilmiştir.

Tablo 49

Annelerin Çocuğun Okulu Bırakmasına Kimin Karar Verdiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Okula devam etmemesi kimin kararıydı?</i>	<i>%</i>
Çocuğun	18.6
Annenin	4.3
Babanın	50.0
Çocuğun ve ailenin ortak kararı	24.3
Diğer (dede, amca, vb.)	2.9

Tablo 49'a göre, görüşme yapılan annelerin yarısı (%50.0) çocuğun okula devam etmemesine babasının karar verdiğini belirtmiştir. Bu bulgu, çocuklarla ilgili bir karar alınırken babanın daha fazla sözü geçtiği (%75.7) bulgusuyla uyumlu gözükmektedir. Bununla birlikte, çocuğun kendi kararıyla okulu bıraktığını belirtenlerin oranı %18.6'dır. Çocuğun ve ailenin ortak kararı ile çocuğun okulu bıraktığını belirten annelerin oranı ise yaklaşık dörtte birdir (%24.3).

Görüşme yapılan annelerin çocuğun okulu bırakması durumunda gösterdikleri tepkiye ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 50'de verilmiştir.

Tablo 50

*Annelerin Çocuğun Okulu Bırakması Durumunda Gösterdikleri Tepkiye İlişkin**Görüşlerinin Dağılımı*

<i>Okulu bırakma kararı size ait değilse; aşağıdaki tepkilerden hangilerini gösterdiniz?</i>	<i>Evet (%)</i>	<i>Hayır (%)</i>
Babasını ikna etmeye çalıştım.	44.3	55.7
Öğretmenle konuştum.	22.9	77.1
Müdürle konuştum.	12.9	87.1
Muhtarla konuştum.	4.3	95.7
Hiçbir şey yapmadım.	22.9	77.1

Tablo 50'ye göre, görüşme yapılan annelerin beşte ikiden fazlası (%44.3) çocuğu okulu bıraktığında babasını ikna etmeye çalışmıştır. Annelerin beşte birinden biraz fazlası (%22.9) öğretmenle konuştuğunu ifade etmiştir. Çocuk okulu bıraktığında hiçbir şey yapmadığını belirtenlerin oranı ise %22.9'dur.

Görüşme yapılan annelerin büyük çoğunluğu (%74.3), çocuğu okulu bıraktığında öğretmenin çocukla ve kendisiyle konuştuğunu belirtmiştir. Annelerin yaklaşık yarısı (%48.6) okul müdürünün çocukla ve kendisiyle konuştuğunu ifade etmiştir. Annelerin beyanlarına göre, görüşme yapılan annelerin yaklaşık yarısı (%48.6) çocuk okulu bıraktığında evlerine ihbarname geldiğini belirtmiştir.

Araştırmada görüşme yapılan annelerin büyük çoğunluğu (%70), çocuğunun tekrar okula gitmesini istemektedir. Çocuğunun tekrar okula gitmesini istemeyenlerin oranı ise %30'dur. Görüşme yapılan annelerin büyük çoğunluğu (%81.4), okulu terk etmenin bir cezası olduğunu bilmektedir.

Yüz yüze görüşmeler sırasında, bazı veliler ekonomik açıdan zorluklar yaşamalarına karşın, çocuklarının başarılı oldukları sürece eğitimlerini destekleyeceklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, çok az sayıda da olsa bazı velilerin geleneksel nedenlerden dolayı çocuklarını okula göndermek istemedikleri anlaşılmaktadır. Afyon'da görüşülen annelerden biri, "Büyük kızım üniversiteye giderken onu kaçırdılar. Bu nedenle, diğer çocuklarımı okula göndermiyorum." şeklinde bir görüş belirtmiştir.

Görüşme yapılan annelerin yaklaşık beşte biri (%18.6) çocuğunun okula devam ettiği dönemde internet kafelere gittiğini belirtmiştir. Çocuğun okula giderken sigara

içtiğini belirtenlerin oranı ise %11.4'tür. Görüşme yapılan annelerden beşi (%7.1), çocuğun okul dışında çetelere karıştığını ifade etmiştir.

Görüşme yapılan annelerin beşte ikisi (%40.0) şartlı nakit transferinden yararlandığını ifade etmiştir. Annelerin beşte üçü (%60.0) ise şartlı nakit uygulamasından yararlanmamıştır. Bununla birlikte, annelerin büyük çoğunluğu (%78.6) çocuğunun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlandığını düşünmektedir. Görüşme yapılan annelerin yaklaşık üçte ikisi (%64.3) oturduğu evin kendilerinin olmadığını ve kirada oturduklarını beyan etmiştir. Bu bulgular, okulu terk eden çocukların ekonomik durumu zayıf ailelerden geldiklerine işaret etmektedir.

Annelerin üçte ikiden fazlası (%67.6) çocuğunun öğretmenini her zaman sevdiğini düşünmektedir. Çocuğunun okulu her zaman sevdiğini düşünenlerin oranı ise %47.1 olarak bulunmuştur. Ayrıca, annelerin yarısı (%50.0) çocuğun okulda her zaman faydalı şeyler öğrendiğini düşünmektedir. Çocuğunun okulu bırakmadan önce derslerinde başarılı olduğu görüşüne her zaman düzeyinde katılan annelerin oranı ise sadece %30.9 olmuştur. Annelerin büyük çoğunluğu (%87.1) çocuğunun okul sınıf tekrarı yapmadığını belirtmiştir. Çocuğun sınıf tekrarı yaptığını ifade edenlerin oranı ise %12.9'dur. Annelere göre, çocuklarının sınıf tekrarı yapmasının nedeni başarısızlık (%54.5) ve devamsızlıktır (%27.3). Bununla birlikte, annelerin çoğunluğu çocuğunun okul durumunu takip ettiğini (%71.4), okula gidip gitmediğini kontrol ettiğini (%74.3), derslerini yapıp yapmadığını kontrol ettiğini (%67.1) ve okuldaki veli toplantılarına düzenli olarak katıldığını (%62.9) belirtmiştir.

Araştırmada görüşme yapılan annelerin çocuklarının okul dışındaki zamanlarında neler yaptıklarına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 51'de gösterilmiştir.

Tablo 51'e göre, görüşme yapılan annelerin üçte birinden fazlası (%34.3), çocuğunun okul dışındaki boş zamanlarında her zaman ders çalıştığını ve ödevlerini yaptığını ifade etmiştir. Okul dışındaki boş zamanlarında çocuğunun her zaman gelir getiren bir işte çalıştığını belirtenlerin oranı yaklaşık üçte birdir (%31.9). Çocuğun okula devam ettiği dönemde boş zamanlarında bazen gelir getiren bir işte çalıştığını belirten annelerin oranı ise %30.4 olmuştur.

Tablo 51

Annelerin Çocukların Okul Dışındaki Zamanlarında Neler Yaptıklarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuz okul dışındaki zamanlarında neler yapardı?</i>	<i>Hiçbir</i>		
	<i>zaman</i>	<i>Bazen</i>	<i>Her zaman</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Ders çalışır, ödevlerini yapardı.	5.7	60.0	34.3
Kardeşleri ile oynardı.	8.6	62.9	28.6
Arkadaşları ile oynardı.	15.7	48.6	35.7
Evde otururdu.	24.3	42.9	32.9
Bana evde yardım ederdi.	24.3	45.7	30.0
Gelir getiren bir işte çalışırdı.	37.7	30.4	31.9

Görüşme yapılan annelerin kız ve erkek çocukların hangi öğrenim düzeyine kadar öğrenim görmelerini istediklerine ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52

Görüşülen Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Hangi Düzeye Kadar Öğrenim Görmelerini İstediklerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Kız ve erkek çocukların hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?</i>	<i>İlköğretim</i>	<i>Ortaöğretim</i>	<i>Yükseköğretim</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>
Kız	27.1	1.4	71.4
Erkek	2.9	8.6	88.6

Görüşme yapılan annelerin %71.4’ü kız çocuklarının yükseköğrenim görmesi gerektiğini düşünmektedir. Erkek çocukların yükseköğrenim görmesi gerektiğini düşünen annelerin oranı daha yüksek olmuştur (%88.6). Görüşülen annelerin dörtte birinden fazlası (%27.1) kız çocuklarının ilköğretimi okumalarını yeterli bulmaktadır. Erkek öğrencilerin ilköğretim düzeyinde öğrenim görmelerini yeterli bulan annelerin oranı ise %2.9 olmuştur (Tablo 52).

Görüşme yapılan annelerin çocuklar açısından iyi bir eğitim almanın neden önemli olduğuna ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 53’te verilmiştir.

Tablo 53

Görüşülen Annelerin Çocuklar Açısından İyi Bir Eğitim Almanın Neden Önemli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

<i>Çocuğunuzun iyi bir eğitim almasının, aşağıdaki durumlar açısından ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?</i>	<i>Hiç önemli değil (%)</i>	<i>Biraz önemli (%)</i>	<i>Çok önemli (%)</i>
Bir meslek sahibi olmak	-	4.3	95.7
Okula gitmeme cezasından kurtulmak	48.6	32.9	18.6
İyi bir vatandaş olmak	-	25.7	74.3
İyi bir evlilik yapmak	-	5.7	94.3
İleride aileye destek olmak	-	10.0	90.0
Çocuklarını iyi yetiştirmek	-	4.3	95.7

Tablo 53'e göre, görüşme yapılan annelerin büyük çoğunluğu çocuklarının iyi bir eğitim almasının bir meslek sahibi olmaları (%95.7), çocuklarını iyi yetiştirmeleri (%95.7), iyi bir evlilik yapmaları (%94.3), ileride aileye destek olmaları (%90.0) ve iyi bir vatandaş olmaları için çok önemli olduğu görüşündedir. Bununla birlikte, annelerin yaklaşık yarısı (%48.6) okula gitmeme cezasından kurtulmak için eğitim almanın hiç önemli olmadığını düşünmektedir.

DENEYSSEL UYGULAMA

Proje kapsamında öğrencilerin okula ilişkin algılarında olumlu bir gelişmenin sağlanmasını amaçlayan eğitim programı (Ek 7) Ekim 2009 ve Ocak 2010 arasında uygulanmıştır. Uygulama Ankara ili, Etimesgut ilçesinde Ali Suavi İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilmiştir. Projenin deneysel işlem bölümüne 124 (%47.9) kız ve 135 (%52.1) erkek olmak üzere toplam 259 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin 103'ü (%39.8) altıncı sınıfta, 72'si (%27.8) yedinci sınıfta ve 84'ü (%32.4) de sekizinci sınıfta öğrenim görmektedir.

Eğitim programı öncesinde ve sonrasında öğrencilere (1) destekleyici öğretmen davranışları, (2) başarı odaklılık ve (3) güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi olmak üzere üç faktörü bulunan Okul İklimi Öğrenci Ölçeği (Çalık ve diğerleri, 2008) ile (1) Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması, (2) öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması, (3) Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, (4) Okuldaki

olanakların/kaynakların yeterliği, (5) Okuldaki şiddet algısı, (6) Okula aidiyet ve (7) Akademik programdan memnuniyet alt ölçekleri bulunan Okul Atmosferi Ölçeği (Cemalcılar, 2009) uygulanmıştır. Öğrencilerin okul ortamına ilişkin algılarının iyileştirilmesine ve okuldaki şiddet algısı ile okul terk niyetlerinin azaltılmasına yönelik olarak düzenlenen eğitim programı öncesi ve program sonrası verilerinin karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 54’te verilmiştir.

Tablo 54

Öntest ve Sontest Verilerinin t-Testi Sonuçları

<i>Alt Ölçekler</i>	<i>Test</i>	\bar{X}	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>p</i>																																																																														
1. Destek	Son	3.82	.65	1.636	.103																																																																														
	Ön	3.75	.69			2. Başarı	Son	4.36	.55	2.722	.007	Ön	4.25	.63	3. Güven	Son	3.33	.70	3.046	.003	Ön	3.19	.69	4. ÖDOA	Son	4.18	.74	-.201	.841	Ön	4.19	.75	5. ÖNOA	Son	1.79	.87	-1.811	.071	Ön	1.91	.94	6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038	Ön	3.73	1.10	7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266
2. Başarı	Son	4.36	.55	2.722	.007																																																																														
	Ön	4.25	.63			3. Güven	Son	3.33	.70	3.046	.003	Ön	3.19	.69	4. ÖDOA	Son	4.18	.74	-.201	.841	Ön	4.19	.75	5. ÖNOA	Son	1.79	.87	-1.811	.071	Ön	1.91	.94	6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038	Ön	3.73	1.10	7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74						
3. Güven	Son	3.33	.70	3.046	.003																																																																														
	Ön	3.19	.69			4. ÖDOA	Son	4.18	.74	-.201	.841	Ön	4.19	.75	5. ÖNOA	Son	1.79	.87	-1.811	.071	Ön	1.91	.94	6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038	Ön	3.73	1.10	7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74															
4. ÖDOA	Son	4.18	.74	-.201	.841																																																																														
	Ön	4.19	.75			5. ÖNOA	Son	1.79	.87	-1.811	.071	Ön	1.91	.94	6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038	Ön	3.73	1.10	7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																								
5. ÖNOA	Son	1.79	.87	-1.811	.071																																																																														
	Ön	1.91	.94			6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038	Ön	3.73	1.10	7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																																	
6. OYDOA	Son	3.88	1.02	2.090	.038																																																																														
	Ön	3.73	1.10			7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384	Ön	3.50	1.02	8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																																										
7. OOKY	Son	3.44	1.01	-.872	.384																																																																														
	Ön	3.50	1.02			8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351	Ön	3.22	.80	9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																																																			
8. OŞA	Son	3.27	.84	.934	.351																																																																														
	Ön	3.22	.80			9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804	Ön	3.86	.83	10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																																																												
9. OA	Son	3.84	.89	-.248	.804																																																																														
	Ön	3.86	.83			10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266	Ön	4.33	.74																																																																					
10. APM	Son	4.27	.81	-1.115	.266																																																																														
	Ön	4.33	.74																																																																																

Deneysel işlem öncesi (öntest) ve deneysel işlem sonrası (sontest) puanları alt ölçekler bazında karşılaştırıldığında, öğrencilerin başarı odaklılık ($t = 2.722$, $p < .05$), güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi ($t = 3.046$, $p < .05$) ve okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması ($t = 2.090$, $p < .05$) alt ölçekleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu görülmektedir. Bununla

birlikte, destek ($t = 1.636$, $p > .05$), öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ($t = -.201$, $p > .05$), öğretmenlerin negatif/olumsuz olarak algılanması ($t = -1.811$, $p > .05$), okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği ($t = -.872$, $p > .05$), okuldaki şiddet algısı ($t = .934$, $p > .05$), okula aidiyet ($t = -.248$, $p > .05$) ve akademik programlardan memnuniyet ($t = -1.115$, $p > .05$) boyutlarında ise öğrencilerin öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı farklar yoktur.

Öğrencilerin okul ortamına ilişkin algılarını olumlulaştırmayı ve okulu terk etme niyetlerini azaltmayı dolaylı olarak amaçlayan eğitim programı, öğrencilerin başarı odaklılık, güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi ve okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması boyutlarında algılarının olumlulaşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, deneysel uygulama sürecinin öğrencilerin okula aidiyet duygularının gelişmesine katkıda bulunacağı düşünülmüş olmasına karşın, öğrencilerin okula aidiyet algılarında deneysel işlem sonrasında anlamlı bir değişme olmamıştır. Bunun sebebi, deneysel uygulamanın kısa sürmesi ve dolayısıyla okul aidiyeti gibi bir algının iyileştirilmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulması olabilir. Bu bağlamda, deneysel uygulama süresinin kısa olması uygulama sürecinin önemli bir sınırlığı olarak değerlendirilebilir.

BÖLÜM – IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında varılan sonuçlar ve sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur.

Okulu terk eden ilköğretim öğrencilerinin belirgin demografik özellikleri. Araştırma bulguları okul ter eden çocukların %35.4'ünün erkek ve 64.6'sının kız öğrencilerden oluştuğunu; kız öğrencilerde okul terklerinin erkek öğrencilere göre belirgin bir şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Okul terk eden öğrenciler yaş grubu olarak 12-15 yaş aralığında yoğunlaşmakta; %12.3'ü 12 yaşında, %21.5'i 13 yaşında, %20'si 14 yaşında ve %18.5'i 15 yaşında okulu terk etmiştir. Okulu terk eden çocukların çoğunluğu (%45.9) beş ya da altı yıl okula gitmiş olup, okul terki beşinci sınıftan sonra yoğunlaşmaktadır. Okulu terk etmiş çocukların yaklaşık %77'sinin en son ikili öğretim yapan bir ilköğretim okuluna devam etmiş olmaları dikkat çekicidir. Bu durumun nedeninin okul ile ilgili olduğu kadar, demografik etkenlerle de ilişkili olduğu düşünülmektedir. Okulu terk eden öğrencilerin %77'si ailedeki birey sayısı altı (6) ya da daha fazla olan kalabalık ailelerin çocuklarıdır. Okula devam eden öğrencilerde ailedeki birey sayısının altı kişiden fazla olanların oranı yaklaşık %46 olduğu dikkate alındığında, okulu ter eden öğrencilerde kalabalık ailelerden gelen öğrencilerin oranının yüksek olması daha çarpıcı bir bulgu olarak görülmektedir.

Okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin okulu terki sorununa ilişkin görüşleri. Okulu terk eden öğrencilerin %63'ünün ailelerinde 15 yaşından küçük en az bir çocuk çalışan çocuk durumundadır. Öğrencilerin okul terkinde sosyo-ekonomik etkenlerin önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Okul terk eden öğrencilerin %13.8'i göç ettikleri için okulu bırakmak zorunda kaldığını, %12.3'ü yaşı büyüdüğü için okulu bıraktıklarını, yaklaşık %11'i de çalışarak eve para getirmek zorunda olduğu için okulu bıraktığını belirtmiştir. Okula devam ederken aynı zamanda gelir getiren bir işte çalıştığını belirten çocukların oranının yüksek olması (%27.7), ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliğinden dolayı özellikle erkek öğrencilerin okulu terk edebildiğini doğrular niteliktedir. Buna göre, erkek çocuklar açısından ailenin ekonomik durumunun yetersizliği nedeniyle para kazanmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak, kız çocuklar açısından da çalışan anneye destek olmak amacıyla evdeki çocukların bakımını üstlenme gibi sorunlar, okulu terk etme nedenleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların ekonomik güçlükler nedeniyle okulu terk

ettiklerinin bir diğerk göstergesi de %59.4'ünün okula devam ederken defterlerini almakta, %65.6'sının ise okul kıyafetlerini almakta zorlanmış olmalarıdır.

Okulu terk eden öğrencilerden %45'i okulu terk etmeden önce de okula düzenli olarak devam etmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca okulu terk eden çocukların %60'ı okula devam ederken başarı düzeylerinin orta ve altı olduğunu düşünmektedir. Bu bulgu okul terkinde başarı algısının da etkili olabileceğine işaret etmektedir. Okulu terk eden öğrencilerin önemli oranda ailelerinin okul ile ilgili konularda kendileri ile yeterince ilgilenmediklerini ve aileleriyle rahatça konuşamadıklarını düşündükleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin yaklaşık %65'i okula devam ettiği dönemde çevresinde okula gitmeyen bir yakın arkadaşının olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğu okulu bırakmayı kendisinin istediğini ifade etmiştir. Okulu terk eden çocukların çoğunluğu okula devam ettiği dönemde öğretmenini sevdiğini ve okulda birçok arkadaşı olduğunu belirtmiştir. Okulu bırakan çocukların beşte ikisi okula yeniden başlamak istediğini söylediğinde, bu düşüncesinin annesi ve babası tarafından kabul edileceğini düşünmektedir. Okulu terk eden çocukların ideallerindeki meslekler öğretmen, doktor ve polis şeklinde sıralanmaktadır. Okulu bırakan çocukların büyük çoğunluğu, bir meslek sahibi olmak, iyi bir vatandaş olmak, iyi bir evlilik yapmak, ileride aileye destek olmak ve çocuklarını iyi yetiştirmek için iyi bir eğitim almanın önemli olduğunu farkındadır. Ancak, okulu terk edenlerin bu farkındalıklarına rağmen okulu terk etmiş olmaları, okul terkinin hazırlayan ve nihai olarak sonuçlandıran koşulların öğrencilerin istekleri dışında gerçekleştiği ve onlar açısından sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik dezavantajların öğrenim süresince okul ile ilgili koşulların bir etkileşimi ile oluştuğunu göstermektedir. Bu çerçevede okul terki öğrenciler için bir tercih olmaktan çok, mahkum oldukları bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Okula devam eden öğrencilerin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri. Okula devam eden öğrencilerin demografik özellikleri, okulu terk eden öğrencilerin demografik özellikleri ile karşılaştırıldığında; okul ihtiyaçlarını karşılamakta ekonomik olarak zorlandığını belirten öğrencilerin oranının oldukça düşük (defterlerini almakta zorlanan %20, okul kıyafetlerini almakta zorlanan %28) kaldığı görülmüştür. Ayrıca okula devam eden öğrenciler, terk eden öğrencilere göre okul başarılarını daha yüksek olarak algılamaktadır. Okula devam eden öğrencilerin yaklaşık %9'u sınıf tekrarı yapmış olup, sınıf tekrarı daha çok altıncı sınıfta yoğunlaşmıştır. Sınıf tekrarı nedeni olarak ise göç ya da

devamsızlık gibi nedenler belirtilmiştir. Bu bulgu, okulu terk eden öğrencilerden elde edilen bulgular ile örtüşmektedir.

Okul terk eden öğrencilerin önemli bir oranı ailelerinin okul ile ilgili konularla yeterince ilgilenmediklerini belirtmelerine karşın, okula devam eden öğrencilerin %90'ı ailelerinin okuldaki durumlarını takip ettiklerini belirtmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde okula devam eden öğrencilerin çoğunluğu, ailelerinin okul ile ilgili konularla yakından ilgilendiklerini düşünmektedir. Ayrıca, okula devam eden öğrencilerin %73'ü okul ile ilgili konularda aileleri ile rahatça konuşabildiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular, ailelerin ilgilerinin okul terki ya da okula devam konusunda önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından birisi, okula devam eden öğrencilerin %7'sinin okula devam etmek istemediklerini belirtmeleridir. Okula devam etmek istemediklerini söylemeleri halinde, öğrencilerin %29'u annelerinin, %26'sı ise babalarının bu isteklerini kabul edeceklerinin düşünmektedir. Ayrıca okula devam eden öğrencilerin %52'sinin çevresinde okula çağında olup da okula gitmeyen bir arkadaşı bulunmaktadır. Bu bulgular, okula devam eden öğrenciler arasında ciddi boyutta bir okul terk etme riskinin olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin algılarına göre okul ikliminin çeşitli özellikleri ile öğrencilerin okula aidiyet (bağlılık) düzeyleri arasındaki ilişki. Okula devam eden öğrencilere uygulanan Okul İklimi Öğrenci Ölçeğinde; (1) destekleyici öğretmen davranışları, (2) başarı odaklılık ve (3) güvenli öğrenme ortamı ve olumlu akran etkileşimi olmak üzere üç faktörü bulunmaktadır. Okul Atmosferi Ölçeği'nin ise; (1) Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması, (2) öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması, (3) Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, (4) Okuldaki olanakların/kaynakların yeterliği, (5) Okuldaki şiddet algısı, (6) Okula aidiyet ve (7) Akademik programdan memnuniyet olmak üzere 7 alt ölçek bulunmaktadır. Alt ölçekler arasındaki ilişki incelendiğinde öğretmenlerin destekleyici olma düzeyi yükseldikçe, öğrenciler tarafından okul ikliminin destekleyici olarak algılanma düzeyi de artmaktadır. Okul ikliminin destek, başarı ve güven faktörleri ile öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması arasındaki ilişkilerin negatif yönde ve olması da önemli görülmüştür. Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması da destek, başarı ve güven faktörleriyle pozitif yönde ilişkilidir. Aynı şekilde, okul olanaklarının/kaynaklarının yeterliği de okul ikliminin bu üç faktörüyle pozitif ilişkili bulunmuştur. Okuldaki algılanan şiddet düzeyi ise destek, başarı, güven, öğretmenlerin

destekleyici olarak algılanması, okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, okula aidiyet ve akademik programlardan memnuniyet faktörleriyle negatif yönde ilişkilidir. Bu bulgular, okuldaki algılanan şiddet düzeyinin yüksekliği, olumlu okul iklimi özelliklerine ilişkin algıyı zayıflatmaktadır. Okula aidiyet faktörünün en yüksek düzeyde ilişkili olduğu faktör öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasıdır. Öğretmenlerin destekleyici davranışlar sergilemelerine bağlı olarak öğrencilerin okula aidiyet-bağlılık duygusu geliştirmeleri kolaylaşmaktadır. Benzer şekilde, öğrencilerin akademik programlardan memnuniyeti ile en yüksek düzeyde ilişkili olan faktör yine öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasıdır. Bu bulgular özetle, öğretmenlerin destekleyici olarak algılanmasının, öğrencilerin başarısını, destek algısını ve güven duygusunu pekiştirdiği, öğrencilerin okula ilişkin şiddet algılarının yükselmesiyle birlikte de destek, başarı ve güven algısının zayıfladığı biçiminde yorumlanabilir. Okulda öğretmenlerin ve yöneticilerin öğrenci güven ve başarısını destekleyici bir okul iklimi oluşturmaları, okuldaki aidiyet duygusunu güçlendirerek okul terklerini azaltmada önemli bir rol oynayabilir.

ANOVA sonuçlarına göre sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin okulun olanak ve kaynaklarını yeterli görme düzeyleri azalmaktadır. Sınıf düzeyi yükseldikçe okula ilişkin şiddet algıları artmaktadır. Sınıf düzeyi yükseldikçe okulun sunduğu akademik programlara ilişkin memnuniyet algısı azalmaktadır. Bu bulgular, sınıf düzeyi yükseldikçe terk oranlarının artması ile ilişkiyi açıklar niteliktedir. Okulda olumlu bir iklim oluşturmaya yönelik çalışmalar, öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe olumsuzlaşan algılarının etkilerini azaltmada bir araç olarak kullanılabilir.

Okul ikliminin çeşitli özelliklerinin öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri. Okul ikliminin destek ve başarı odaklılık boyutları ile okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması öğrencilerin akademik programlardan memnuniyeti olumlu etkilemektedir. Güvenli okul ortamı ve olumlu akran etkileşimi ile öğretmenlerin destekleyici olarak algılanma düzeyinin yükselmesi öğrencilerin okuldaki şiddet algısını azaltmaktadır. Güvenli bir okul iklimi ve destekleyici öğretmen davranışlarını öğrencilerin okula aidiyet duygularını olumlu etkilemektedir. Okuldaki şiddet algısının artması öğrencilerin okula bağlılıklarını zayıflatmaktadır. Akademik programlardan memnuniyet öğrencilerin okula aidiyet duygusu geliştirmelerini olumlu yönde etkilemektedir.

Path analizi sonuçlarına göre, okul ikliminin destek ve başarı faktörleri okul memnuniyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması ve yönetici desteği de öğrencilerin okul memnuniyeti algılarını olumlu etkilemektedir. Okul ikliminin güven boyutu ile yöneticilerin destekleyici olarak algılanması ise okuldaki şiddet algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin güvenli okul iklimi ve olumlu akran etkileşimi algıları ile okul yöneticilerinin destekleyici olma düzeylerindeki artışa bağlı olarak öğrencilerin okuldaki şiddet algıları azalmaktadır. Okul ikliminin güven boyutu ile öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması değişkenleri öğrencilerin okula bağlılıklarını olumlu etkilemektedir. Öğrencilerin okul ikliminin güven boyutuna ilişkin algılarındaki 1 birimlik artış, okula bağlılıklarını 0.33 birim artırmaktadır. Okuldaki şiddet algısı değişkeninin okula aidiyet duygusu üzerindeki etkisi olumsuz yönde olmuştur. Öğrencilerin okulda sunulan akademik programlardan memnuniyet düzeyleri ise okula bağlılık duygusunu olumlu etkilemektedir.

Path analizinden elde edilen bulgular, okul memnuniyetini en iyi yordayan değişkenin öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması olduğunu göstermiştir. Bunu sırasıyla okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, okul ikliminin destek ve başarı odaklılık değişkenleri izlemiştir. Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerinde doğrudan ve akademik programlardan memnuniyet üzerinden dolaylı etkilemektedir. Buna göre, destekleyici öğretmen davranışları öğrencilerin okula bağlılık duygularını geliştirmektedir.

İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin öğrencilerin okulu terk etme nedenlerine ilişkin görüşleri. Yönetici ve öğretmenler öğrencilerin okulu terk etmesini ve ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğünü zorunlu eğitim açısından en önemli sorunlar olarak değerlendirmektedirler. Yönetici ve öğretmenlere göre, çocukların okulu terk etme kararlarında en fazla babaları etkili olmaktadır. Yönetici ve öğretmenler öğrencilerin en fazla ilköğretimin 6. sınıfında okulu terk ettiğini belirtmişlerdir. Yönetici ve öğretmenlere göre, kız çocukları erkek çocuklara nazaran okulu daha fazla terk etmektedirler.

Eğitimin gereğine inanmama, ekonomik sorunlar ve ailelerdeki çocuk sayısının fazlalığı kız çocuklarının okulu terk etmelerinde önemli nedenler arasındadır. Erkek çocukların okulu terk etmesinde ise, çocukların çalıştırılması en önemli okul terki nedeni olarak görülmektedir. Ayrıca, öğrenme sorunlarının doğru teşhis edilememesi de önemli bir okul terki nedenidir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulu bırakan öğrencileri takip edememektedir. Özellikle okul terkinde göçlerin etkili olması,

öğrencilerin takibini ve öğrencilerin okula devamında sürekliliğin sağlanmasını güçleştirmektedir.

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri teşhis edebildikleri görüşündedir. Okula ve derse karşı ilgisizlik ile aşırı devamsızlık yapma, öğrencinin okulu terk edeceğine ilişkin en önemli belirtiler olarak düşünülmektedir. Okulu terk etme eğiliminde olan öğrencilerle konuşma ve veliyi okula çağırma okul yönetiminin ve öğretmenlerin en fazla başvurduğu çözüm yoludur. Okul yöneticilerine ve öğretmenlere göre, ailelere eğitim verilmesi, öğretmenlerin çabalarının desteklenmesi ve öğrenciler için iyi örnek olunması, okul terkinin azaltmak için yapılabileceklerin başında gelmektedir. Yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu Şartlı Nakit Transferi uygulamasının amacına ulaşmadığı görüşündedir. Bu görüş okul terkinin önlenmesinde Şartlı Nakit Transferi gibi uygulanması kısmen daha kolay olan parasal önlemlerden çok, daha çok toplumsal bilincin ve farkındalığın yükseltilmesine yönelik önlemlerin yöneticiler ve öğretmenler tarafından benimsendiğini göstermektedir.

Okula devam eden öğrenci annelerinin okul terkinin nedenlerine ilişkin görüşleri. İlköğretime devam eden öğrenci annelerine göre, çocuklarının okula devam etmelerini en fazla anne ve baba desteklemektedir. Annelerin üçte ikisi çocuğunun okula devam etmek istememesini kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Annelerin görüşlerine göre, çocuklarla ilgili kararlar ya birlikte alınmakta ya da çoğunlukla babanın kararı geçerli olmaktadır. Annelerin büyük çoğunluğu okul terk etmenin bir cezası olduğunu bilmektedir. İlköğretime devam eden öğrenci annelerinin büyük çoğunluğu Şartlı Nakit Transferi uygulamasından yararlanmamaktadır. Annelerin yarısından fazlası çocuğunun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlandığını belirtmiştir. İlköğretime devam eden annelerin büyük çoğunluğu çocuğunun öğretmenini ve okulu sevdiğini ve okulda faydalı şeyler öğrendiğini düşünmektedir. Annelerin büyük çoğunluğu çocuğunun okul durumunu, okula gidip gitmediğini, derslerinin yapıp yapmadığını kontrol ettiğini ve veli toplantılarına düzenli olarak katıldığını ifade etmiştir. Annelerin büyük çoğunluğu kız ve erkek çocukların yükseköğrenim görmeleri gerektiği görüşündedir.

Okulu terk etmiş ilköğretim öğrencilerinin annelerinin okul terki sorununa ilişkin görüşleri. İlköğretime terk eden çocukların annelerinin eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Okulu terk eden çocukların anneleri ev hanımıdır ve profesyonel bir mesleğe sahip değildir. Okulu terk etmiş çocukların annelerine göre, okulu bırakma nedenleri arasında en önemlisi çocuğun çalışarak eve para getirmek zorunda olmasıdır. Okulu

birakan çocukların annelerine göre, çocuklar genellikle 6. sınıfta okulu bırakmaktadırlar. Okulu terk eden çocukların annelerinin yarısı, çocuğun okula devam etmemesine babasının karar verdiğini belirtmiştir. Çocuk okulu bıraktığında annelerin beşte ikisi çocuğun babasını ikna etmeye çalıştığını ifade etmiştir. Okulu terk eden çocukların annelerinin çoğunluğu, çocuğun okula devam ettiği dönemde okula gidip gitmediğini, derslerini yapıp yapmadığını kontrol ettiğini ve veli toplantılarına düzenli olarak katıldığını belirtmiştir. Okulu terk eden çocukların annelerinin yaklaşık üçte biri, çocuğunun okul dışındaki boş zamanlarında her zaman gelir getiren bir işte çalışmış olduğunu ifade etmiştir. Okulu terk eden çocukların annelerinin çoğunluğu kız ve erkek çocukların yükseköğrenim görmeleri gerektiği görüşünü desteklemekle birlikte, erkek çocukların daha fazla öğrenim görmesi gerektiğini düşünmektedir. Okulu bırakan çocukların anneleri, çocuklarının bir meslek sahibi olması, çocuklarını iyi yetiştirmesi, iyi bir evlilik yapması ve ileride aileye destek olması açısından iyi bir eğitim alması gerektiğini düşünmektedirler.

Deneysel uygulama sürecine ilişkin sonuçlar. Pilot uygulama okulu olarak seçilen Ali Suavi İlköğretim Okulu'ndaki uygulama sonrasında, öğrencilerin başarı odaklılık algılarında deneysel işlem sonrasında anlamlı bir gelişme olmuştur. Öğrencilerin güvenli öğrenme ortamı ve akran etkileşimi algıları deneysel işlem sonrasında anlamlı düzeyde olumlulaşmıştır. Öğrencilerin okul yöneticilerini destekleyici olarak algılama düzeyleri deneysel işlem sonrasında anlamlı düzeyde artmıştır. Öğrencilerin okul iklimini ve öğretmenleri destekleyici olarak algılama ve okul olanaklarını/kaynaklarını yeterli bulma düzeylerinde deneysel işlem sonrasında anlamlı bir değişim olmamıştır. Öğrencilerin okuldaki şiddet algısı, okula aidiyet ve akademik programlardan memnuniyet düzeylerinde deneysel işlem sonrasında anlamlı bir değişim olmamıştır.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerle deneysel uygulama öncesi ve sonrası görüşmeler yapılarak, yapılan çalışmaların yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu tartışılmıştır. Yöneticiler ve öğretmenler hem kendileri hem de öğrenciler açısından okulu terk sorununa ilişkin farkındalığın geliştirilmesi ve okulda aidiyet bilincinin oluşturulması açısından olumlu bir hava oluşturduğu değerlendirilmiştir. Ancak okul yöneticileri uzun dönemde kalıcı bir etkinin oluşturulması için bu tür çalışmaların sürekliliğinin gereğini vurgulamışlardır.

Yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve öğrencilerin annelerinin görüşlerinden elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, ailelerin sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlarının yarattığı olumsuzluklar ile okul ortamının ve ikliminin sosyo-ekonomik

çevresi ile ilişkilendirilebilecek olumsuzluklarının okul terkleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmüştür.

Öneriler

Ailelerin ekonomik güçlükleri çocukların okul terk etmelerinde temel etkenlerden bir olarak değerlendirilmiştir. Çocukların çalışması ve aile bütçesine katkı sağlaması, okul terki görülen ailelerde çoğunlukla birden fazla çocuk için geçerli bir durumdur. Okul terki, çocukların ya da ailelerin tercihi olmaktan çok, ailelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulların doğurduğu bir sonuç olarak görülmektedir. Sosyo-ekonomik koşulların iyileştirilmesi için, okuma yazma bilmeyen anne ve babalara yönelik okuma yazma kursları, meslek sahibi olmayan velilere yönelik olarak meslek edindirme kurslarının ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak, Halk Eğitim Merkezi Müdürlükleri tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Geleneksel olarak uygulanan programlardan çok, yerel koşulları dikkate alarak istihdam edilebilirliği sağlayacak beceriler kazandırmaya yönelik yetişkin eğitimi programlarının oluşturulması, ailelerin sosyo-ekonomik koşullarının iyileştirilmesinde etkili olabilir.

Çocukların okulu terk etmelerinde ekonomik sorunların ve babaların iş bulamamasının önemli bir neden olduğu düşünüldüğünde, istihdamı artırıcı ve ekonomik koşulları iyileştirerek yoksulluğu giderici sosyal ve ekonomik politikaların hayata geçirilmesinin gerekli olduğu ortadadır.

Çocukların günlük yevmiyeli olarak çalıştırılması, ailelerin tarlalarda mevsimlik işçi olarak çalışması gibi sorunlar, okul terkinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, Şartlı Nakit Transferi gibi öğrencilerin okula devam etmeleri durumunda ailenin maddi olarak desteklenmesini ve ayrıca okul öncesi eğitim desteğini amaçlayan uygulamaların gerçek hak sahiplerine ulaşacak şekilde geliştirilerek etkinliğinin artırılması gerekir.

Okulu terk eden çocukların okul yönetimi tarafından izlenmesinin güçlüğü, bu çocukların yeniden eğitim sistemi içine alınmalarını olanaksız hale getirmektedir. Muhtarlıklar aracılığıyla adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin güçlendirilmesi, adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin daha etkin hale getirilmesi ve okula devam etmeyen öğrencilerin okula devamlarını sağlamak amacıyla okul yönetimi ve mahalle muhtarlıkları daha etkin bir işbirliği içinde çalışmalıdır. Ayrıca, okul terklerinin yaşandığı okullarda okulu terk eden öğrencilerin okula dönüşlerini sağlamak amacıyla okul rehber öğretmeni, sınıf öğretmeni ve okul yöneticilerinden oluşan bir ekibin okul terkine neden olan sorunların

araştırılması ve ailelerle görüşerek çocuğun okula dönüşünün sağlanması için bir eylem planı çerçevesinde çalışmaları gerekir.

Araştırmanın sonuçları çok çocuklu ailelerde çocukların okul terk etme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, risk gruplarının okul yönetimince tespit edilmesi ve risk gruplarına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerekir.

Yapılan araştırmalar yoksulluğun giderilmesinde ve toplumsal refahın artırılmasında en etkili çözümün her bireye daha fazla eğitim vermek olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, eğitim düzeyi düşük bireylerin eğitim düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla yaygın eğitim faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması önerilebilir.

Öğrencilerin okula devamlarını kontrol edecek ulusal ağ sisteminin oluşturulması, bu bağlamda e-okul sisteminin güçlendirilmesi, YSÖP tarzında uygulamaların geliştirilmesi, mobil anasınıfı ve mobil okul gibi uygulamaların geliştirilmesi gerektiği belirtilebilir. Okul terklerinde göçlerin ve geçici tarım işçiliğinin önemli bir etken olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ailelerin yoğun olarak göç ettikleri yerlerde çocukların eğitiminin sürdürülmesi için yerel eğitim otoritelerinin önlemler alması gerekir.

Araştırma sonuçları okul terkinin il merkezlerinde daha az, kırsal kesimlerde daha fazla, göçmen ailelerde daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu anlamda, hareketlerinin sistematik olarak izlenmesi ve göç eden ailelerin çocuklarının yeni ve geçici yerleşim yerlerinde de sürdürülebilmesi için önlemlerin alınması gerekir. Bu çerçevede ekonomik sorunlar ya da işsizlik gibi çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalan ya da öğretim yılı devam ederken bir şekilde bulunduğu yöreden ayrılan öğrencilerin geldikleri yerlerde derhal okula devam etmelerini sağlayacak şekilde nakil işlemlerini kolaylaştıracak tedbirlerin alınması ve misafir öğrenci uygulamasının geliştirilmesi gerekmektedir.

Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının ve eğitimin diğer paydaşlarının işbirliği ile okul terkine yönelik farkındalık düzeylerini artırıcı eğitsel çalışmaların ve bilgilendirme etkinliklerinin düzenlenmesi ve bu konuda medyanın desteğinin alınması yoluyla toplumsal bilincin artırılması zorunlu gözükmektedir. Okul terkinin önlenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak valiliklerden, kaymakamlıklardan, muhtarlıklardan ve din görevlilerinden destek istenebilir.

Araştırmanın sonuçları okullarda düzenlenen sosyal faaliyetlerin yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Bu anlamda, okulların sosyal faaliyet merkezleri haline getirilmesi,

öğrencileri ve velileri okula bağlayacak sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir.

Öğrencilerin derslerinin takip edilmesi ve okula gidip gitmediklerinin etkili şekilde kontrol edilmesi amacıyla ailelerle bilgilendirici toplantıların yapılması ve veli toplantılarının bu anlamda etkin olarak değerlendirilmesi önerilebilir.

Araştırmanın sonuçları, zorunlu eğitim çağındaki çocukların çalıştırılmasının; çocuk işçiliğinin önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, çocuk işçiliğini önleyecek yasal uygulamaların daha etkin takip edilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerin okula aidiyet duygularının geliştirilmesi, okuldaki akademik programlardan memnuniyet düzeylerinin iyileştirilmesi ve okuldaki şiddet algılarının azaltılması amacıyla kapsamlı ve uygulama sonuçlarının ortaya çıkmasına imkan verecek şekilde yeterli zaman dilimine yayılmış okul temelli uygulamaların yapılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTAY, E., *Türk Eğitim Sisteminin İflas Ettiğini Hükümet Belgeledi*. (www.chp.org.tr, 09 Kasım 2005).
- AYDIN, İ., *Öğrenciye Uygun Okul Şartı*. (www.radikal.com.tr, 1 Nisan 2006).
- BASU, K., & Tzannatos, Z., The Global Child Labor Problem: What do we know and what can we do? *World Bank Economic Review*, 17(2), 147-74, (2003).
- BLUM, R., *School Connectedness: Improving The Lives Of Students*. Baltimore, Maryland: Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, (2005).
- BYRNE, B. M., *Structural Equation Modeling With LISREL, PRELIS, and Simplis: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers, (1998).
- CEMALCILAR, Z., Schools as Socialisation Contexts: Understanding the Impact of School Climate Factors on Students' Sense of School Belonging. *Applied Psychology: An International Review*. doi: 10.1111/j.1464-0597.2009.00389.x, (2009).
- ÇALIK, T. ve diğerleri, *Seçim Teorisi Temelli Güvenli Okul İkliminin Oluşturulması*. TÜBİTAK tarafından desteklenen 106K016 nolu araştırma projesi, (2008).
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI., *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007–2013*. Ankara: DPT Yayınları, (2006).
- DUNN, C., Chambers, D., & Rabren, K., Variables Affecting Students' Decisions to Drop Out of School. *Remedial and Special Education*, 25(5), 314-323, (2004).
- ERG., *Eğitim Sisteminden Diplomasız Ayrılma Sorunu ve Çözüm Önerileri*. *Eğitim Reformu Girişimi*, (Ekim 2007).
- HECK, R.H., Teacher Effectiveness and Student Achievement: Investigating a Multilevel Cross-classified Model. *Journal of Educational Administration*, 47(2), 227-249, (2009).
- HOY, W.K., & Feldman, J.A., Organizational Health: The Concept and its Measure. *Journal of Research and Development in Education*, 20(4), 30-37, (1987).
- HOY, W.K., Tarter, C.J., & Kottkamp, R.B., *Open Schools / Healthy Schools: Measuring Organizational Climate*. Newbury Park: SAGE Publications, (1991).
- HUNT, M. H., Meyers, J. Davies, G., Meyers, B., Grogg, K. R., & Neel, J., A Comprehensive Needs Assessment to Facilitate Prevention of School Drop Out and Violence. *Psychology in the School*, 39(4), 399-416, (2002).
- ILO., International Labor Organization. (Uluslararası Çalışma Örgütü). *Çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi uluslararası programı (IPEC)*. <http://www.ilo.org>. (Sayfa ziyaret tarihi: 01.08.2006.)

- JONES, D. R., The Urban Agenda. 47% of High School Students Drop Out. *The New York Amsterdam News*. (February 24-March 2).
- JÖRESKOG, K. G., & Sörbom, D., *LISREL 8: Structurel Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Lincolnwood, USA: Scientific Software International, Inc., (1993).
- KARAGÜLMEZ, Ç., Dinçyürek, S., Kıralp, Y. ve Şahin, S., İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyum Bildiri Kitabı* (ss. 119-130). İstanbul, (28-31 Mart 2006).
- KAVAK, Y. ve Ergen, H., Türkiye’de İlköğretime Katılım ve Okul Dışında Kalan Çocuklar. *Eğitimde Yeni Ufuklar II: Eğitim Hakkı ve Okula Gidemeyen Çocuklar*. 3-4 Aralık 2004. Ankara: TED, (2004).
- KEPENEKÇİ, Y.K. ve Çınkır, Ş., Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(34), 236-253, (2003).
- KİM, J. H., & Bailey, S., *Unsafe Schools: A Literature Review of School-related Gender-based Vioence in Developing Countries*. Arlington: Development and Training Services, Inc., (2003).
- KOÇ, İ. ve Hancıoğlu, A., *Türkiye Sağlık ve Nüfus Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Ankara-TÜRKİYE, (2004)
- LEWIS, M. A., & Lockheed, M. E., *Inexcusable Absence*. Baltimore, Maryland: United Book Press., (2006).
- LICATA, J.W., & Harper, G.W., Organizational Health and Robust School Vision. *Educational Administration Quarterly*, 37(1), 5-26, (2001)
- MÜFTÜ, G., Çocukların Hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, (151), (2001).
- OECD., *Education at a Glance: OECD Indicators*. Head of Publications Service, OECD, (2004).
- ORNSTEIN, A.C., *Foundations of Education*. New Jersey: Houghton Mifflin Company, (1990).
- ÖZDEMİR, S., *Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası*. MEB, İlköğretim Genel Müdürlüğü, (30.12.2005 tarih 14085 sayılı yazısı).
- ÖZDEMİR, S., Yalın, H.İ. ve Sezgin, F., *Eğitim Bilimine Giriş* (Geliştirilmiş Altıncı Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, (2008).
- PİŞKİN, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2, 531-562.

SAYISAL ÇOCUK UYARI RAPORU. (2006). *Eğitim ağır hasta.*

SMYTH, E., Pupil Performance, Absenteesim and School Drop-out: A Multi-Dimensional Analysis. *School Effectiveness and School Improvement*, 10(4), 480-502, (1999).

TUNALI, İ., *Türkiye İş Kurumu Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması*, (2006).

TURAN, S., Measuring Organizational Climate and Organizational Commitment in the Turkish Educational Context. *Paper Presented at the Annual Meeting of the University Council for Educational Administration* (St. Louis, MO, October 30 – November 1, 1998). ED 429359.

TÜRK-İŞ., *Çalışan Çocukların Sorunları ve Çözüm Yolları*. <http://www.turkis.org.tr>. (Sayfa ziyaret tarihi: 01.08.2006).

TÜRNÜKLÜ, A., Zoraloğlu, Y. ve Gemici, Y., İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(27), 417-441, (2001).

ULUSAL EYLEM PLANI., Ankara. www.shcek.gov.tr/portal/dosyalar/duyurular/ulusal_eylem_plani_2005/UlusaleylemPlani.doc (Sayfa ziyaret tarihi 01.08.2006)

UNIC-Ankara., *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. BM Enformasyon Merkezi., (2000).

UNICEF TÜRKİYE., *Dünya Çocuklarının Durumu: Kızlar Okulu Bırakırken Ülkeler Geride Kalıyor*, (2004).

UNICEF TÜRKİYE. (2006). *Çocuklarımız İçin Bir Fark Yaratalım: Çocuk Dostu Okullar*.

WOODS, E. G., Reducing the Dropout Rate. *School Improvement Research Series*. NW: Regional Educational Laboratory, (2006).

www.hurriyet.com.tr. (27 Ocak 2001). *1 milyon 635 çocuk sokakta çalışıyor*.

EKLER

Ek 1.

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÇOCUK ANKETİ

Gazi Üniversitesi'nde TÜBİTAK tarafından desteklenen "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri" adlı bir proje yürütülmektedir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Lütfen, ankette yer alan soruları dikkatlice okuyarak cevaplandırınız. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır. Yapacağınız katkılardan olayı şimdiden teşekkür ederiz.

1	Cinsiyetiniz:	1> Erkek 2> Kız	
2	Doğum yılınız:	
3	Devam ettiğiniz ilköğretim okulunun türü:	1> Normal öğretim 2> İkili öğretim	
4	Doğduğunuz yerleşim yeri:	1> İl 2> İlçe 3> Kasaba 4> Köy	
5	Şu an oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?	
6	Evinizde sen dahil kaç kişi yaşıyor?	
7	Evde senden başka kimler yaşıyor?	Evet	Hayır
	Anne	()	()
	Baba	()	()
	Büyük kardeşler	()	()
	Küçük kardeşler	()	()
	Anneanne-babaanne-dede	()	()
	Yenge-kuzenler	()	()
	Diğer:	()	()
8	Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz?	
9	Para kazanmak için bir işte çalışıyor musun?	1> Evet 2> Hayır	
10	Okula devam etmen konusunda seni en çok kim destekliyor?	1> Annem 2> Babam 3> Öğretmenim 4> Okul yönetimi 5> Diğer (amca, dede, vb.)	
11	Defterlerini almakta zorlanıyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır	
12	Okul kıyafetini almakta zorlanıyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır	
13	Derslerdeki başarı düzeyini genel olarak nasıl tanımlarsın?	1> Çok kötü 2> Kötü 3> Orta 4> İyi 5> Çok iyi	

14	Öğretmenlerinizle ve okulunuzla ilgili aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra, sizin için en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Öğretmenimi seviyorum.	()	()	()
	Öğretmenimle sorun yaşıyorum.	()	()	()
	Okulda çok şey öğreniyorum.	()	()	()
	Okulda birçok arkadaşım var.	()	()	()
	Derslerimi seviyorum.	()	()	()
	Okula gitmeyi seviyorum.	()	()	()
	Okulumuzda öğrenciler arasında kavga olabiliyor.	()	()	()
	Okulumuzda sosyal faaliyetler düzenlenir.	()	()	()
15	Okulun evden uzakta mı?	1> Evet 2> Hayır		
16	Okula nasıl gidip geliyorsun?	1> Yürüyerek 2> Servisle 3> Toplu taşıma (belediye otobüsü, dolmuş, vb.) 4> Kendi arabamızla		
17	Hiç sınıf tekrarı yaptın mı?	1> Evet 2> Hayır		
17a	Evet ise; kaçınıcı sınıfta?		
18	Evde ders çalışıyor musun?	1> Evet 2> Hayır		
19	Ailen okul durumunu takip ediyor mu?	1> Evet 2> Hayır		
20	Ailen okula gidip gitmediğini kontrol eder mi?	1> Evet 2> Hayır		
21	Ailen derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder mi?	1> Evet 2> Hayır		
22	Ailen veli toplantılarına katılır mı?	1> Evet 2> Hayır		
23	Ailen öğretmenle senin ders durumun hakkında konuşur mu?	1> Evet 2> Hayır		
24	Bir problemin olsa ailenle kolayca konuşabilir misin?	1> Evet 2> Hayır		
25	Öğretmenin seninle derslerin hakkında konuşur mu?	1> Evet 2> Hayır		
26	Öğretmenin ailenle senin derslerin hakkında konuşur mu?	1> Evet 2> Hayır		
27	Okul yöneticileri (müdür, müdür yardımcısı) seninle hiç konuşur mu?	1> Evet 2> Hayır		
28	Sorunun olduğu zaman öğretmene söyleyebiliyor musun?	1> Evet 2> Hayır		
29	Öğretmenin senin adını biliyor mu?	1> Evet 2> Hayır		
30	Okulunuzda rehber öğretmen var mı?	1> Evet 2> Hayır		
31	Okulunuzda bilgisayar laboratuvarı var mı?	1> Evet 2> Hayır		
32	Okulunuzda spor salonu var mı?	1> Evet 2> Hayır		
33	Okulunuzun bahçesinde oyun oynayabiliyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
34	Okulunuzda resim odası var mı?	1> Evet 2> Hayır		

35	Okulunuzda müzik odası var mı?	1> Evet	2> Hayır	
36	Okulunuzda kütüphane var mı?	1> Evet	2> Hayır	
37	Okula devam etmek istiyor musun?	1> Evet	2> Hayır	
38	Okula devam etmek istemediğini söyleyen annenin tepkisi ne olur?	1> Kabul eder 2> İstemez 3> Çok kızar 4> İlgilenmez 5> Babama sormamı ister 6> Diğer:		
39	Okula devam etmek istemediğini söyleyen babanın tepkisi ne olur?	1> Kabul eder 2> İstemez 3> Çok kızar 4> İlgilenmez 5> Anneme sormamı ister 6> Diğer:		
40	Çevrende okula gitmeyen arkadaşların var mı?	1> Var	2> Yok	
41	Hangi öğrenim düzeyine kadar okumak istiyorsun?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim		
42	Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?	1> Evet	2> Hayır	
43	İleride ne olmak istiyorsun?		
44	Aşağıda belirtilen ifadeler açısından iyi bir eğitim almanın önemine ne derece katıldığınızı belirtiniz.	Hiç önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli
	Bir meslek sahibi olmak	()	()	()
	Okula gitmeme cezasından kurtulmak	()	()	()
	İyi bir vatandaş olmak	()	()	()
	İyi bir evlilik yapmak	()	()	()
	İleride aileye destek olmak	()	()	()
	Çocuklarını iyi yetiştirmek	()	()	()

Ek 2.

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİLERİNİN OKULU TERK ETME NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Değerli öğrenci,

İlköğretim okulu öğrencilerinin okulu terk etme nedenlerine ve çözüm önerilerine ilişkin olarak yapılan bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırmanın amaçlarından biri de öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun iklimine ve okula bağlılıklarına ilişkin algılarını belirlemektir. Bu amaçla, sizlerin görüşlerini alabilmek için “Okul İklimi Öğrenci Ölçeği” ve “Okul Atmosferi Ölçeği” hazırlanmıştır. Lütfen formda verilen ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra, kendi görüşünüzü en iyi yansıtan seçeneği X işareti koyarak belirtiniz. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır.

Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR
Gazi Üniversitesi

Adres: Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

e-posta: servetoz@gazi.edu.tr

Tel: 0312. 202.81.59

Kişisel Bilgiler

Cinsiyet: () K () E

Okul:

Sınıf:

Okul İklimi Öğrenci Ölçeği

No:	Bu okulda;	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
1.	Öğretmenlerimiz bizi yeni fikirler üretmeye ve bunları uygulamaya teşvik eder.	1	2	3	4	5
2.	Öğretmenlerimiz sınıf ortamımızı eğlenceli hale getirirler.	1	2	3	4	5
3.	Öğretmenler bize neleri öğrenmek istediğimizi sorarlar.	1	2	3	4	5
4.	Öğretmenler bir kural koyduklarında, nedenini açıklarlar.	1	2	3	4	5
5.	Öğretmenim benimle kişisel olarak ilgilenir.	1	2	3	4	5
6.	Okulda yapılacak işler konusunda okul müdürü veya öğretmenlerimiz bize isteklerimizi sorarlar.	1	2	3	4	5
7.	Öğretmenlerimiz bize yardım etmek için gereken her şeyi yaparlar.	1	2	3	4	5
8.	Yardıma ihtiyaç duyduğum zamanlarda öğretmenimin veya okul yöneticilerinin bana yardımcı olacağını bilirim.	1	2	3	4	5
9.	Sınıfta yaptığımız çalışmalar için tüm enerjimizi harcarız.	1	2	3	4	5
10.	Öğretmenlerimiz bizden başarılı olmamızı bekler.	1	2	3	4	5
11.	Öğretmenler bizleri daha başarılı olabileceğimize inandırır.	1	2	3	4	5
12.	Okul ve sınıf ortamı beni daha çok çalışmaya yönlendirir.	1	2	3	4	5
13.	Okulda veya sınıfta öğrenmeme engel olacak kadar beni tedirgin eden bir ortam var.	1	2	3	4	5
14.	Okuldaki veya sınıftaki sorunlar dikkatimi dağıtarak derslerime odaklanmamı engelliyor.	1	2	3	4	5
15.	Sınıf arkadaşlarımla aynı sınıfta olmaktan mutluluk duyuyorum.	1	2	3	4	5
16.	En küçük anlaşmazlıkta öğrenciler birbirlerine bağırır.	1	2	3	4	5
17.	Öğrenciler sınıfta birlikte yapılan işlerde veya etkinliklerde çalışırken sıkılmazlar.	1	2	3	4	5
18.	Öğrenciler birbirlerinin görünüşleri veya konuşmalarıyla alay ederler.	1	2	3	4	5
19.	Öğrenciler sinirlendiklerinde birbirlerine fiziksel (saç çekme, tekme atma, kulak çekme, vb.) olarak zarar verirler.	1	2	3	4	5
20.	Arkadaşlarımla birlikte okulla ilgili çalışmalarını yaparken eğleniriz.	1	2	3	4	5
21.	Sınıfta bazı öğrenciler diğer öğrencilerin eşyalarını izinsiz alırlar.	1	2	3	4	5
22.	Oyun oynarken veya derslerle ilgili proje çalışmalarını yaparken bazı öğrenciler gruplardan dışlanır.	1	2	3	4	5

Okul Atmosferi Ölçeği

Aşağıdaki bölümlerde sıralanmış olan ifadelere “ne kadar katıldığımı, bu ifadelerin senin için ne kadar geçerli” olduğunu belirtmenizi istiyoruz. Eğer bir ifadeye kesinlikle katılıyorsan 5 numarayı, biraz katılıyorsan 4 numarayı, tam olarak bir fikrin yoksa, ya da emin değilsen 3 numarayı, pek katılmıyorsan 2 numarayı, hiç katılmıyorsan 1 numarayı işaretle.	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	PEK KATILMIYORUM	EMİN DEĞİLİM	BİRAZ KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Öğretmenlerin destekleyici olarak algılanması					
1. Okulla ilgili bir sorunum olduğunda öğretmenlerime danışabilirim.	1	2	3	4	5
2. Eğer derste anlayamadığım bir konu olursa kolaylıkla öğretmenime sorabilirim.	1	2	3	4	5
3. Okul dışı bir sorunum olduğunda öğretmenlerime danışabilirim.	1	2	3	4	5
4. Öğretmenlerim beni başarmam için teşvik eder/cesaretlendirir.	1	2	3	4	5
5. Öğretmenlerimiz bizim fikirlerimize saygı duyarlar.	1	2	3	4	5
6. Derslerde fikirlerimizi kolaylıkla ifade edebiliyoruz.	1	2	3	4	5
7. Öğretmenlerim beni sever.	1	2	3	4	5
8. Öğretmenlerimiz bize arkadaşça davranıyorlar.	1	2	3	4	5
Öğretmenlerin negatif/olumsuz algılanması					
1. Öğretmenlerimiz bize karşı sabırlı davranırlar.	1	2	3	4	5
2. Öğretmenlerimiz sınıfta herkese eşit davranırlar.	1	2	3	4	5
3. Öğretmenlerimiz bize küçük düşürücü (alaycı) şeyler söylemezler.	1	2	3	4	5
4. Öğretmenlerimiz sebepsiz yere bizi azarlamazlar.	1	2	3	4	5
Okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması					
1. Müdürümüz bizimle yeterince ilgileniyor.	1	2	3	4	5
2. Müdür yardımcılarımız bizimle yeterince ilgileniyor.	1	2	3	4	5
3. İdareciler bizim ihtiyaçlarımızı dikkate alıyorlar.	1	2	3	4	5
Okuldaki olanakların/kaynakların yeterliliği					
1. Derslerde teknolojiden (bilgisayar, DVD gibi) yeterince faydalanılıyor.	1	2	3	4	5
2. Şimdiye kadar yeterince okul dışı sosyal aktivite (spor, tiyatro gibi) yapıldı.	1	2	3	4	5
3. Sınıfımızın fiziksel koşulları yeterlidir.	1	2	3	4	5
4. Fen laboratuvarımız yeterlidir.	1	2	3	4	5
5. Teneffüslerde vakit geçirebileceğimiz yerler var.	1	2	3	4	5
Okuldaki şiddet algısı					
1. Okulumuzdaki öğrenciler okul kurallarına uyuyor.	1	2	3	4	5
2. Okulumuzda okula ve eşyalara zarar veren öğrenciler var.	1	2	3	4	5
3. Okulumuzda öğrenciler birbirleriyle kavga eder.	1	2	3	4	5
4. Bu okulda kendimi güvende hissediyorum.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki bölümlerde sıralanmış olan ifadelere “ne kadar katıldığını, bu ifadelerin senin için ne kadar geçerli” olduğunu belirtmenizi istiyoruz. Eğer bir ifadeye kesinlikle katılıyorsan 5 numarayı, biraz katılıyorsan 4 numarayı, tam olarak bir fikrin yoksa ya da emin değilsen 3 numarayı, pek katılmıyorsan 2 numarayı, hiç katılmıyorsan 1 numarayı işaretle.	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	PEK KATILMIYORUM	EMİN DEĞİLİM	BİRAZ KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
Okula aidiyet					
1. Genel olarak bu okulu seviyorum.	1	2	3	4	5
2. Bu okulda kendimi yalnız hissediyorum.	1	2	3	4	5
3. Bu okulda kendimi yabancı gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
4. Bu okulda çok arkadaşım var.	1	2	3	4	5
5. Kendimi bu okula ait hissediyorum.	1	2	3	4	5
6. Bu okulun öğrencisi olmaktan memnunum.	1	2	3	4	5
Akademik programdan memnuniyet					
1. Öğretmenlerimiz dersleri ilgi çekici bir şekilde anlatıyorlar.	1	2	3	4	5
2. Öğretmenlerimiz alanlarında yeterliler.	1	2	3	4	5
3. Bence öğretmenlerimiz ders vermeyi seviyor.	1	2	3	4	5
4. Derslerde çok şey öğrendim.	1	2	3	4	5
5. Bu dönem aldığım dersler ileride bana faydalı olacaktır.	1	2	3	4	5

Ek 3.

İLKÖĞRETİM OKULU YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN ANKETİ

Gazi Üniversitesi'nde TÜBİTAK tarafından desteklenen "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri" adlı bir proje yürütülmektedir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Lütfen, ankette yer alan soruları dikkatlice okuyarak cevaplandırınız. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır. Yapacağınız katkılardan olayı şimdiden teşekkür ederiz.

1	Cinsiyetiniz:	1> Erkek 2> Kadın
2	Şu an oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?
3	Kaç yıllık öğretmensiniz?
4	Kaç yıldır bu okulda öğretmenlik yapıyorsunuz?
5	Bu okuldaki konumunuz nedir?	1> Sınıf öğretmeni 2> Branş öğretmeni 3> Rehber öğretmen 4> Müdür yardımcısı 5> Müdür
6	Sınıfınız (kendi sınıfı yok ise ortalama olarak sınıflar) kaç öğrenci?
7	Okulunuzda kaç öğretmen görev yapıyor?
8	Okulunuz hangi tipe giriyor?	1> Normal öğretim 2> İkili öğretim
9	Sizce, aşağıda belirtilen sorunlar zorunlu eğitimde ne derece önemlidir?	Hiç önemli değil Önemli Çok önemli
	Öğrencilerin okulu terk etmesi	() () ()
	Öğretmen sayısının yetersizliği	() () ()
	Okul sayısının yetersizliği	() () ()
	Öğretim programlarının yetersizliği	() () ()
	Sınıfların kalabalık olması	() () ()
	Ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü	() () ()
10	Bildiğiniz kadarıyla, son 3 yıl içinde öğrencilerinizden kaç tanesi okulu bıraktı?
11	Bu yıl içinde öğrencilerinizden kaç tanesi okulu bıraktı?
12	Okulu bırakma kararında genelde kim daha etkili olmaktadır?	1> Çocuk 2> Annesi 3> Babası 4> Diğer (dede, amca, vb.)
13	Daha fazla kaçınıcı sınıfta okul bırakılıyor?
14	Kızlar mı yoksa erkekler mi daha fazla okulu bırakıyor?	1> Kızlar 2> Erkekler 3> İkisi de aynı

15	Kız öğrencilerin okulu bırakmasında aşağıdaki nedenler ne derece önemlidir?	Hiç önemli değil	Önemli	Çok önemli
	Çocukların çalıştırılması	()	()	()
	Ailelerin yoksulluğu	()	()	()
	Göç	()	()	()
	Çocukların erken evlendirilmesi	()	()	()
	Ailelerde çok fazla sayıda çocuk olması	()	()	()
	Parçalanmış aileler	()	()	()
	Anneye/aileye yardım etme	()	()	()
	Ergenlik dönemi sorunları	()	()	()
	Eğitimin gerekliliğine inanmama	()	()	()
16	Erkek öğrencilerin okulu bırakmasında aşağıdaki nedenler ne derece önemlidir?	Hiç önemli değil	Önemli	Çok önemli
	Çocukların çalıştırılması	()	()	()
	Ailelerin yoksulluğu	()	()	()
	Göç	()	()	()
	Çocukların erken evlendirilmesi	()	()	()
	Ailelerde çok fazla sayıda çocuk olması	()	()	()
	Parçalanmış aileler	()	()	()
	Babaya/aileye yardım etme	()	()	()
	Ergenlik dönemi sorunları	()	()	()
	Eğitimin gerekliliğine inanmama	()	()	()
17	Aşağıdaki nedenler, okulu bırakmada ne derece önemlidir?	Hiç önemli değil	Önemli	Çok önemli
	Okulların sosyal koşullarının yetersizliği	()	()	()
	Okulların fiziki koşullarının yetersizliği	()	()	()
	Okullarda denetim yetersizlikleri	()	()	()
	Okul öncesi eğitimin yetersizliği	()	()	()
	Yönetici ve öğretmen sayısında yetersizlik	()	()	()
	Öğrenme sorunlarının teşhis edilememesi	()	()	()
18	Okulu bırakan öğrencileri izleyebiliyor musunuz?	1> Evet	2> Hayır	
19	Öğrencinin okulu bırakma eğiliminde olduğunu anlayabiliyor musunuz?	1> Evet	2> Hayır	
19a	Evet ise; nasıl anlıyorsunuz?		

20	Okulu bırakma eğiliminde olan öğrencileri, bu eğilimden vazgeçirmek için neler yapıyorsunuz?	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Anne-babalarımı okula çağırıyorum.	()	()	()
	Evlerine gidiyorum.	()	()	()
	Eve mektup yolluyorum.	()	()	()
	Maddi destekte bulunuyorum.	()	()	()
	Rehber öğretmenine yolluyorum.	()	()	()
	Öğrenci ile konuşuyorum.	()	()	()
	Okul yöneticilerine yolluyorum.	()	()	()
	Telafi dersleri yapıyorum.	()	()	()
	Sosyal etkinliklere katılmalarını sağlıyorum.	()	()	()
	İyi bir örnek olmaya çalışıyorum.	()	()	()
21	Aşağıdaki önlemler, öğrencilerin okul terk etme oranını azaltmak için ne derece önemlidir?	Hiç önemli değil	Önemli	Çok önemli
	Düzenli nüfus kayıtları	()	()	()
	Çocuk işçiliği ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatın uygulanması	()	()	()
	Ailelere eğitim verilmesi	()	()	()
	Okullardaki sosyal etkinliklerin artırılması	()	()	()
	Öğretmenlerin çabalarının desteklenmesi	()	()	()
	Mevzuattaki yaptırımların uygulanması	()	()	()
	Öğrencilere iyi örnek olunması	()	()	()
Medyanın desteğinin alınması	()	()	()	
22	Öğrencileriniz arasında şartlı nakit transferi alan var mı?	1> Evet	2> Hayır	
23	Şartlı nakit transfer sistemi amacına ulaşıyor mu?	1> Evet	2> Hayır	

Ek 4.

İLKÖĞRETİME DEVAM EDEN ÇOCUK ANNELERİ ANKETİ

Gazi Üniversitesi'nde TÜBİTAK tarafından desteklenen "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri" adlı bir proje yürütülmektedir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Lütfen, ankette yer alan soruları dikkatlice okuyarak cevaplandırınız. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır. Yapacağınız katkılardan olayı şimdiden teşekkür ederiz.

1	Yaşınız:
2	Medeni durumunuz:	1> Evli 2> Dul 3> Boşanmış 4> Ayrı yaşıyor
3	Kaç çocuğunuz var?
4	Şu anda ilköğretim öğrencisi olan kaç çocuğunuz var?
5	Doğduğunuz yerleşim yeri hangisidir?	1> İl 2> İlçe 3> Kasaba 4> Köy
6	Oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?
7	Okuma-yazma biliyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır
8	Eğitim durumunuz nedir?	1> İlkokuldan terk 2> İlkokul 3> Ortaokul 4> Lise 5> Üniversite 6> Lisansüstü 7> Diğer:
9	Eşiniz okuma yazma biliyor mu?	1> Evet 2> Hayır
10	Eşinizin eğitim durumu nedir?	1> İlkokuldan terk 2> İlkokul 3> Ortaokul 4> Lise 5> Üniversite 6> Lisansüstü 7> Diğer:
11	Mesleğiniz nedir?
12	Eşinizin mesleği nedir?
13	Evinizde siz dahil kaç kişi yaşıyor?
14	Çocuğunuz (ilköğretime devam eden çocuk ya da çocuklar) okula devam etmesi konusunda en fazla desteği kimden almaktadır?	1> Anne 2> Baba 3> Öğretmen 4> Okul yönetimi 5> Diğer (dede, amca, vb.)
15	Çocuğunuz okula devam etmek <u>istemediğini</u> söylese ne tepki verirsiniz?	1> Kabul ederim 2> Kabul etmem 3> Ben karışmam, babası bilir 4> Kendisi bilir 5> Öğretmeni-okul yöneticisi ile konuşurum 6> Diğer:

16	Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?	1> Annenin 2> Babanın 3> Birlikte karar alınır 4> Diğer (dede, amca, vb.)		
17	Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
18	Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzakta?	1> Çok yakın 2> Biraz uzak 3> Bir taşıtla gitmesi gerekiyor		
19	Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyor?	1> Yürüyerek 2> Servisle 3> Toplu taşıma (belediye otobüsü, dolmuş, vb.) 4> Kendi arabamızla		
20	Çocuğunuzun sınıfında kaç öğrenci var?		
21	Şartlı nakit transferinden yararlanıyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
22	Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlanıyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
23	Çocuğunuz ile ilgili olarak aşağıdakilere ne derece katılıyorsunuz?	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Öğretmenini seviyor.	()	()	()
	Okulu seviyor.	()	()	()
	Derslerinde başarılıdır.	()	()	()
	Okulda faydalı şeyler öğreniyor.	()	()	()
24	Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?	1> Evet 2> Hayır		
24a	Evet ise; neden sınıf tekrarı yaptı?	1> Başarısızlık 2> Devamsızlık 3> Sağlık nedenlerinden 4> Diğer:		
24b	Evet ise; kaçınıcı sınıfı tekrarlardı?		
25	Çocuğunuzun okul durumunu takip ediyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
26	Okula gidip gitmediğini kontrol eder misiniz?	1> Evet 2> Hayır		
27	Derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder misiniz?	1> Evet 2> Hayır		
28	Okuldaki veli toplantılarına katılır mısınız?	1> Evet 2> Hayır		
29	Çocuğunuz okula düzenli olarak devam eder mi?	1> Evet 2> Hayır		
30	Çocuğunuz okul dışındaki zamanlarında neler yapar?	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Ders çalışır, ödevlerini yapar.	()	()	()
	Kardeşleri ile oynar.	()	()	()
	Arkadaşları ile oynar.	()	()	()
	Evde oturur.	()	()	()
	Bana evde yardım eder.	()	()	()
	Gelir getiren bir işte çalışır.	()	()	()

31	Çocuğunuzun okulunda aşağıdakiler var mı?	Evet	Hayır	Bilmiyorum
	Rehber öğretmen	()	()	()
	Bilgisayar laboratuvarı	()	()	()
	Spor salonu	()	()	()
	Bahçede spor-oyun oynama imkanı	()	()	()
	Resim odası	()	()	()
	Müzik odası	()	()	()
	Kütüphane	()	()	()
32	Kız çocuklarının hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim (üniversite)		
33	Erkek çocuklarının hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim (üniversite)		
34	Çocuğunuzun iyi bir eğitim almasının, aşağıdaki durumlar açısından ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	Hiç önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli
	Bir meslek sahibi olmak	()	()	()
	Okula gitmeme cezasından kurtulmak	()	()	()
	İyi bir vatandaş olmak	()	()	()
	İyi bir evlilik yapmak	()	()	()
	İleride aileye destek olmak	()	()	()
	Çocuklarını iyi yetiştirmek	()	()	()
35	Oturduğunuz ev kira mı, sizin mi?	1> Kendilerinin 2> Kira 3> Diğer:		
36	Evinizin ortalama bir aylık harcaması kaç lira?		

Ek 5.

**İLKÖĞRETİMİ TERK EDEN ÇOCUK
(GÖRÜŞME FORMU)**

Gazi Üniversitesi'nde TÜBİTAK tarafından desteklenen "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri" adlı bir proje yürütülmektedir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır. Yapacağınız katkılardan olayı şimdiden teşekkür ederiz.

1	Cinsiyetiniz:	1> Erkek 2> Kız	
2	Doğum yılınız:	
3	En son devam ettiğiniz ilköğretim okulunun türü:	1> Normal öğretim 2> İkili öğretim	
4	Doğduğunuz yerleşim yeri:	1> İl 2> İlçe 3> Kasaba 4> Köy	
5	Şu an oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?	
6	Evinizde sen dahil kaç kişi yaşıyor?	
7	Evde senden başka kimler yaşıyor?	Evet	Hayır
	Anne	()	()
	Baba	()	()
	Büyük kardeşler	()	()
	Küçük kardeşler	()	()
	Anneanne-babaanne-dede	()	()
	Yenge-kuzenler	()	()
	Diğer:	()	()
8	Evde çalışanlardan 15 yaşın altında kaç kişi var?	
9	Kaç yıldır bu evde oturuyorsunuz?	
10	Kaç yıl okula gittin?	
11	Okulu neden bıraktın?	1> Ben devam etmek istemedim 2> Babam izin vermedi 3> Annem istemiyordu 4> Çalışarak eve para getirmem lazım 5> Derslerim kötüydü 6> Okula gidip gelmekte zorlanıyordum 7> Okul uzaktaydı 8> Sağlık sorunum vardı 9> Yaşım büyümüştü 10> Göç ettik 11> Diğer:	
12	Okula devam ederken aynı zamanda gelir getiren bir işte çalışıyor muydun?	1> Evet 2> Hayır	

13	Okulu bırakmana kim karar verdi?	1> Ben 2> Annem 3> Babam 4> Ben ve ailem birlikte 5> Diğer (amca, dede, vb.)		
14	Okula devam ettiğin son yılı düşünerek aşağıdakilere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.	Evet	Hayır	
	DeFTERlerini almakta zorlanıyor muydunuz?	()	()	
	Okul kıyafetini almakta zorlanıyor muydunuz?	()	()	
	Okula para vermeniz gerekiyor muydu?	()	()	
15	Okula devam ettiğin son yıldaki ders başarımı genel olarak nasıl tanımlarsın?	1> Çok kötü 2> Kötü 3> Orta 4> İyi 5> Çok iyi		
16	Okulu terk etmeden önceki öğretmenlerinizle ve okulunuzla ilgili aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra, sizin için en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Öğretmenimi seviyordum.	()	()	()
	Öğretmenimle sorun yaşadım.	()	()	()
	Okulda çok şey öğreniyordum.	()	()	()
	Okulda birçok arkadaşım vardı.	()	()	()
	Derslerimi seviyordum.	()	()	()
	Okula gitmeyi seviyordum.	()	()	()
	Okulumuzda öğrenciler arasında kavga olabiliyordu.	()	()	()
	Okulumuzda sosyal faaliyetler düzenlenirdi.	()	()	()
17	Okula düzenli olarak gidiyor muydun?	1> Evet 2> Hayır		
18	Okulun evden uzakta mıydı?	1> Evet 2> Hayır		
19	Okula nasıl gidip geliyordun?	1> Yürüyerek 2> Servisle 3> Toplu taşıma (belediye otobüsü, dolmuş, vb.) 4> Kendi arabamızla		
20	En son okuduğun sınıfın kaç kişiydi?		
21	Hiç sınıf tekrarı yapmış mıydın?	1> Evet 2> Hayır		
21a	Evet ise; kaçınıcı sınıfta?		
22	Evde ders çalışır mıydın?	1> Evet 2> Hayır		
23	Ailen okul durumunu takip ediyor muydu?	1> Evet 2> Hayır		
24	Ailen okula gidip gitmediğini kontrol eder miydi?	1> Evet 2> Hayır		
25	Ailen derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder miydi?	1> Evet 2> Hayır		

26	Ailen veli toplantılarına katılır mıydı?	1> Evet 2> Hayır
27	Ailen öğretmenle senin ders durumun hakkında konuşur muydu?	1> Evet 2> Hayır
28	Bir problemin olsa ailenle kolayca konuşabiliyor muydun?	1> Evet 2> Hayır
29	Öğretmenin seninle derslerin hakkında konuşur muydu?	1> Evet 2> Hayır
30	Öğretmenin ailenle senin derslerin hakkında konuşur muydu?	1> Evet 2> Hayır
31	Okul yöneticileri (müdür, müdür yardımcısı) seninle hiç konuşur muydu?	1> Evet 2> Hayır
32	Sorunun olduğu zaman öğretmene söyleyebiliyor muydun?	1> Evet 2> Hayır
33	Öğretmenin senin adını biliyor muydu?	1> Evet 2> Hayır
34	Okulunuzda rehber öğretmen var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
35	Okulunuzda bilgisayar laboratuvarı var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
36	Okulunuzda spor salonu var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
37	Okulunuzun bahçesinde oyun oynayabiliyor muydunuz?	1> Evet 2> Hayır
38	Okulunuzda resim odası var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
39	Okulunuzda müzik odası var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
40	Okulunuzda kütüphane var mıydı?	1> Evet 2> Hayır
41	Okula yeniden devam etmek istediğini söyleyen annenin tepkisi ne olur?	1> Kabul eder 2> İstemez 3> Çok kızar 4> İlgilenmez 5> Babama sormamı ister 6> Diğer:
42	Okula yeniden devam etmek istediğini söyleyen babanın tepkisi ne olur?	1> Kabul eder 2> İstemez 3> Çok kızar 4> İlgilenmez 5> Anneme sormamı ister 6> Diğer:
43	Çevrende okula gitmeyen yakın arkadaşların var mıydı?	1> Vardı 2> Yoktu
44	Hangi öğrenim düzeyine kadar okumak istiyordun?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim (üniversite)
45	Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor muydunuz?	1> Evet 2> Hayır

46	İleride ne olmak istiyordun?		
47	Aşağıda belirtilen ifadeler açısından iyi bir eğitim almanın önemine ne derece katıldığınızı belirtiniz.	Hiç önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli
	Bir meslek sahibi olmak	()	()	()
	Okula gitmeme cezasından kurtulmak	()	()	()
	İyi bir vatandaş olmak	()	()	()
	İyi bir evlilik yapmak	()	()	()
	İleride aileye destek olmak	()	()	()
	Çocuklarını iyi yetiştirmek	()	()	()

Ek 6.

İLKÖĞRETİMİ TERK EDEN ÇOCUK ANNELERİ
(GÖRÜŞME FORMU)

Gazi Üniversitesi'nde TÜBİTAK tarafından desteklenen "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okulu Terk Etme Nedenleri ve Çözüm Önerileri" adlı bir proje yürütülmektedir. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur. Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır. Yapacağınız katkılardan olayı şimdiden teşekkür ederiz.

1	Yaşınız:
2	Medeni durumunuz:	1> Evli 2> Dul 3> Boşanmış 4> Ayrı yaşıyor
3	Doğduğunuz yerleşim yeri hangisidir?	1> İl 2> İlçe 3> Kasaba 4> Köy
4	Oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?
5	Okuma-yazma biliyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır
6	Eğitim durumunuz nedir?	1> İlkokuldan terk 2> İlkokul 3> Ortaokul 4> Lise 5> Üniversite 6> Lisansüstü 7> Diğer:
7	Eşiniz okuma yazma biliyor mu?	1> Evet 2> Hayır
8	Eşinizin eğitim durumu nedir?	1> İlkokuldan terk 2> İlkokul 3> Ortaokul 4> Lise 5> Üniversite 6> Lisansüstü 7> Diğer:
9	Mesleğiniz nedir?
10	Eşinizin mesleği nedir?
11	Evinizde siz dahil kaç kişi yaşıyor?
12	Çocuğunuz (ilköğretimi terk eden çocuk) ne zamandan beri okula gitmiyor?
13	Çocuğunuzun okula devam etmeme nedeni nedir?	1> Çocuk istemiyor 2> Baba izin vermiyor 3> Anne istemiyor 4> Çalışarak eve para getirmesi lazım 5> Derslerinde başarısızlık 6> Okula ulaşım sorunu yaşıyor 7> Sağlık sorunu var 8> Göç 9> Yaşı büyüdü 10> Diğer:

14	En son devam ettiği okul neydi?	1> Normal öğretim 2> İkili öğretim		
15	Okulu kaçınıcı sınıfta terk etti?		
16	Okula kaç yaşında gitmeye başlamıştı?		
17	Okula devam etmemesi kimin kararıydı?	1> Çocuğun 2> Annenin 3> Babanın 4> Çocuğun ve ailenin ortak kararı 5> Diğer (dede, amca, vb.)		
18	Okulu bırakma kararı size ait değilse; aşağıdaki tepkilerden hangilerini gösterdiniz?	Evet	Hayır	
	Babasını ikna etmeye çalıştım.	()	()	
	Öğretmenle konuştum.	()	()	
	Müdürle konuştum.	()	()	
	Muhtarla konuştum.	()	()	
	Hiç bir şey yapmadım.	()	()	
19	Çocuğunuz okulu bırakınca;	Evet	Hayır	
	Öğretmeni çocuğunuzla/sizinle konuştu mu?	()	()	
	Okul müdürü çocuğunuzla/sizinle konuştu mu?	()	()	
	Muhtar çocuğunuzla/sizinle konuştu mu?	()	()	
	Evinize ihbarname geldi mi?	()	()	
20	Çocuğunuzun tekrar okula gitmesini ister misiniz?	1> Evet 2> Hayır		
21	Çocuklarınızla ilgili bir karar alırken daha fazla kimin sözü geçer?	1> Annenin 2> Babanın 3> Birlikte karar alınır 4> Diğer (dede, amca, vb.)		
22	Okulu terk etmenin bir cezası olup olmadığını biliyor musunuz?	1> Evet 2> Hayır		
23	Çocuğunuzun okulu evden ne kadar uzaktaydı?	1> Çok yakındı 2> Biraz uzaktı 3> Bir taşıyla gitmesi gerekiyordu		
24	Çocuğunuz okula nasıl gidip geliyordu?	1> Yürüyerek 2> Servisle 3> Toplu taşıma (belediye otobüsü, dolmuş, vb.) 4> Kendi arabamızla		
25	Çocuğunuzun okula gittiği zamanlarda:	Evet	Hayır	Bilmiyorum
	İnternet kafelere gidiyor muydu?	()	()	()
	Sigara kullanıyor muydu?	()	()	()
	Okul dışında çetelere karışıyor muydu?	()	()	()
26	Çocuğunuzun en son devam ettiği sınıfta kaç öğrenci vardı?		
27	Şartlı nakit transferinden yararlandınız mı?	1> Evet 2> Hayır		
28	Çocuğunuzun okula devam etmesini sağlamakta maddi olarak zorlandınız mı?	1> Evet 2> Hayır		

29	Çocuğunuz ile ilgili olarak aşağıdakilere ne derece katılıyorsunuz?	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Öğretmenini seviyordu.	()	()	()
	Okulu seviyordu.	()	()	()
	Derslerinde başarılıydı.	()	()	()
	Okulda faydalı şeyler öğreniyordu.	()	()	()
30	Çocuğunuz hiç sınıf tekrarı yaptı mı?	1> Evet 2> Hayır		
30a	Evet ise; neden sınıf tekrarı yaptı?	1> Başarısızlık 2> Devamsızlık 3> Sağlık nedenlerinden 4> Diğer:		
31	Çocuğunuzun okul durumunu takip eder miydiniz?	1> Evet 2> Hayır		
32	Okula gidip gitmediğini kontrol eder miydiniz?	1> Evet 2> Hayır		
33	Derslerini yapıp yapmadığını kontrol eder miydiniz?	1> Evet 2> Hayır		
34	Okuldaki veli toplantılarına katılır mıydınız?	1> Evet 2> Hayır		
35	Çocuğunuz okul dışındaki zamanlarında neler yapardı?	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	Ders çalışır, ödevlerini yapardı.	()	()	()
	Kardeşleri ile oynardı.	()	()	()
	Arkadaşları ile oynardı.	()	()	()
	Evde otururdu.	()	()	()
	Bana evde yardım ederdi.	()	()	()
	Gelir getiren bir işte çalışırdı.	()	()	()
36	Çocuğunuzun okulunda aşağıdakiler var mıydı?	Evet	Hayır	Bilmiyorum
	Rehber öğretmen	()	()	()
	Bilgisayar laboratuvarı	()	()	()
	Spor salonu	()	()	()
	Bahçede spor-oyun oynama imkanı	()	()	()
	Resim odası	()	()	()
	Müzik odası	()	()	()
	Kütüphane	()	()	()
37	Kız çocuklarının hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim (üniversite)		
38	Erkek çocuklarının hangi düzeye kadar okuması gerektiğini düşünüyorsunuz?	1> İlköğretim 2> Ortaöğretim 3> Yükseköğretim (üniversite)		

39	Çocuğunuzun iyi bir eğitim almasının, aşağıdaki durumlar açısından ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	Hiç önemli değil	Biraz önemli	Çok önemli
	Bir meslek sahibi olmak	()	()	()
	Okula gitmeme cezasından kurtulmak	()	()	()
	İyi bir vatandaş olmak	()	()	()
	İyi bir evlilik yapmak	()	()	()
	İleride aileye destek olmak	()	()	()
	Çocuklarını iyi yetiştirmek	()	()	()
40	Oturduğunuz ev kira mı, sizin mi?	1> Kendilerinin 2> Kira 3> Diğer:		
41	Evinizin ortalama bir aylık harcaması kaç lira?		

Ek 7. Ali Suavi İlköğretim Okulunda Gerçekleştirilen Uygulama

Proje kapsamında Ali Suavi İlköğretim Okulu'nda öğretmenlere ve öğrencilere yönelik olarak düzenlenen etkinlikler aşağıda sunulmuştur.

Tarih	Saat	Öğretim Elemanı	Konu	Hedef Kitle
11.01.2010	11.00	Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR	Değişen öğretmen rolleri ve yeni eğitim anlayışı	Öğretmenler
13.01.2010	13.00	Yrd. Doç. Dr. Şerife TERZİ	Okulum ve ben (İletişim)	Öğrenciler
18.01.2010	13.00	Yrd. Doç. Dr. Ferudun SEZGİN	Okulumu seviyorum	Öğrenciler
20.01.2010	13.00	Öğr. Gör. Dr. Hüseyin ŞİRİN	Kendini anlamak ve anlamlı yaşamak	Öğrenciler